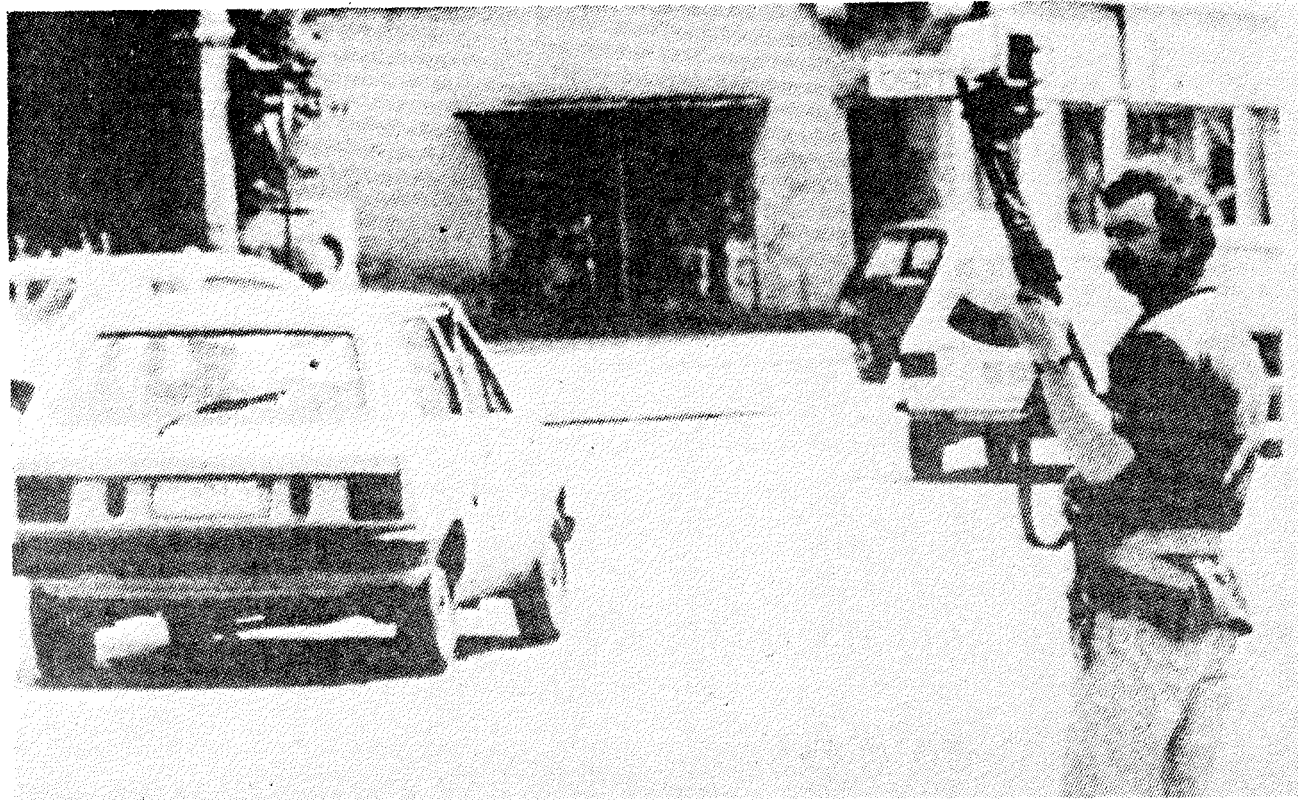

Iz vsebine

Str. 3: Reakcije slovenskih borcev
Str. 4: Molitev za mir na Balkanu
Str. 5: Radgona v naši zavesti
Str. 6: Vojna zadeva male ljudi
Str. 8–9: Vojske ubijajo, mar ne?

Trije meseci pod lupo

Vsi, ki so v brionska pogovarjanja privolili in nato tudi sprejeli sklepe, so imeli pri tem svoje račune, vsi so potrebovali tudi časovni odlog za lažje manevriranje. Seveda pa si je ta čas že na samem začetku kanila vsaka stran izkoristiti po svoje – razen jugoslovanske armade, očitno, ki je sicer na določen, navidezen način pospravila moštvo in orožje v kasarne v Sloveniji, zato pa s podvojenimi močmi nadaljuje svoje »projekte« na Hrvaškem, v Srbiji in na Kosovu.

Kaj se godi? Vojski še vedno bežijo iz armade, in že dolgo ne le slovenski. Ponekod za njimi streljajo v zrak, drugod ciljajo v hrbte. Za tanki so ostala razdejavanja – v imovini in dušah. Res ne bo nič več, kot je bilo. Če še kje živi kakšen poslednji Mohikanec, ki v to verjame, utegne postati muzejska rariteta. Še vedno smo v času, ki ni ne vojna in tudi ne mir. Še vedno ni nikakršnega zagotovila, da bi bila jugoslovanska armada pod nadzorom. Še nobenega generala niso odvrgli na smetišče zgodovine. Nenehne, nove in nove historične primerjave s sedanjim trenutkom v medijih izčrpavajo pozornost občinstva in jim odtegujejo poglede od stvarnih problemov: praznih turističnih lepote naše dežele, ropanja slovenskih trgovin in podjetij, oziroma njihovih podružnic po Jugoslaviji, gospodarskih organizacij in asociacij, ki so na psu...

Bilo bi pragmatično in pametno pustiti pri miru leta 1918 in 1945 in se osredotočiti na to leto 1991, ki je kljub vsemu slabemu, kar nas je doletelo, za Slovence še vedno priložnost.

Že na seji Slovenske Skupščine, kjer so sprejemali brionsko deklaracijo, je Viktor Žakelj poznavalsko napovedoval tri mesece, polne provokacij in laži, s poskusi razdvajanja Slovencev, to se seveda zdaj tudi dogaja. Predvsem pa se v različnih oblikah konsistentno ponavljajo poskusi zavlačevanja vsakršnih pogovorov, pogajanj, skratka tistega, kar moramo v Jugoslaviji v vsakem primeru opraviti. Slovenska stran se mora nenehno otepati ultimativnih tonov iz Beograda, hkrati pa zastavljati vso slovensko politično modrost, kar je premoremo za to, da ne zdrkne na raven, ko bi ji kdorkoli (zlasti pa Evropska skupnost) lahko očital, da ni dovolj prožna in, da še vedno ne razume širših kontekstov evropske politike.

Kakor je bila vsiljena vojna v Sloveniji res tipično balkanska, tako je balkanski tudi sedanji mir. Če je videti, da se nekako pogodimo za male stvari, da na primer v tej in tej vojašnici poveljniki obljubijo miroljubno ravnanje in spravijo tanke pod strehe, se že pojavijo mine okrog vojašnic. V času pa, ko se politika in javnost okrog tega razburjata, se na drugem koncu, na Hrvaškem armada spušča v nove prispevke k jugoslovanskemu razsulu.

Zdaj prihaja na dan, bolj kot kdaj prej – izvirni greh – pogovarjanja v vrhu države z jasno perspektivo vsakičnega preglasovanja. V takšnih okoliščinah lahko od slovenskih politikov terjamo samo žilavost in vztrajnost, od tistih, ki skrbijo za njihovo zdravje pa, da jih ohranjajo pri močeh.

Če se je še pred desetimi dnevi zdelo, da so Brioni primerno pogajalsko mesto, kjer se ne bo nihče od sodelujočih počutil zavoljo okolja in ozadja prikrašan ali v nevarnosti, se zdaj tudi to podira, saj beograjski gospodje le stežka zapuščajo svoje dvore, kjer je že vse tako lepo utečeno in so navadno vsi protokoli do zadnje pike vnaprej zrežirani.

Kakšne so zdaj perspektive? Če se to, že doslej nikakršno, predsedstvo vsaj kot nekakšen provizoričen organ vmesnega časa ne bo uspelo dometi najnujnejšega, se seveda spet odpira prostor raznim nepredvidljivim vojaškim gospodom, ki jih nič ne moti, da so bili zaradi svoje topoglavosti desetletja lažni varuhi bratstva in enotnosti, ampak bi radi še zdaj, ko so zanetli med narodi zares nepopravljive spore, pometali in delali red v tem balkanskem prostoru.

V Sloveniji je te dni prešeta vojna škoda. Ali je ocenjena previsoko ali prenizko, bomo ugotavljali morda ob letu, ko bomo vkuhalo ozimnico in lupili krompir v lonce.

V Jugoslaviji pa Ante Marković, ta neverjetna politična figura, ki kaže vsa znamenja trdožive koprive, nadaljuje z zahtevami po uveljavljanju njegove vizije prednostnih potez: še vedno pričakuje, da bo vzpostavil v državi neko vmesno obdobje funkcioniranja federacije z normaliziranim pretokom blaga, ohranjanjem normalnega plačilnega prometa, ter z osnovnim funkcioniranjem denarnega (in deviznega) sistema. Temu takoj pritakne nujnost pogovorov, ki naj bi bili v »funkciji integracijskih procesov z Evropsko skupnostjo« in tako postavlja svoj projekt kot evropsko kompatibilnega ne glede na to, da se je še komaj nekaj dni nazaj »zgodila« blokada Slovenije s strani Narodne banke Jugoslavije in še več takšnih »malenkosti«. In še, (last but not least): gospod Marković je na svoji zadnji promocijski seansi na Hrvaškem razložil, kaj po njegovem sploh pomenijo ti trije meseci moratorija – ki da so bili mišljeni kot širša vzpostavitev političnega ravnovesja in miru v državi Jugoslaviji in ne le zamrzitev izvajanja dokumentov, ki sta jih sprejeli o osamosvajanju Slovenija in Hrvaška. To pa je seveda v kontekstu z neuradnimi sklepi zadnje seje ZIS, ki govorijo o tem, da nekako moratorija še niti niso začeli odšteti, ker naj bi najprej v državi utihnili vsi spopadi. Jasno je, kam lahko pripelje takšno rezoniranje, še posebno če vemo, kako močno so nekateri v tej državi – ruševini uspeli razpihniti nacionalna sovraštva in – tudi militaristične apetite.

B. Ž. J.

Na Hrvaškem so hudi boji – njive nepožete, polja pomendrana

Kolikšno je bilo nerazumevanje med srbskim in hrvaškim prebivalstvom v Slavoniji in Baniji pred časom eskalacije razmer v tako imenovani Krajini, se ljudje v teh dneh le stežka spomnijo, kajti vse preveč jim je pred očmi sedanost. Le-ta pa Srbe in Hrvate razdvaja vse globlje in krvavo s prihajanjem vse večjega števila »privatne pomoči« iz Srbije, pa tudi ob tem ter tja kar neprikritem prilivanju sovraštva na ogenj s strani jugoslovanske armade. Tisti, ki so videli posnetke cnnjeve mreže, posnete v Tenji, le stežka uporabijo drugo besedo kot – masaker. Poka prek polj in njiv in ljudje si ne upajo opraviti poletnih poljskih opravil. Izseldujejo se Srbi v Srbijo in – izseldujejo se Hrvati iz Banije.

Mag. Tonči Kuzmanič:

Moč ideje

V Sloveniji, in ne samo pri nas, smo dolgo časa zatiskali oči pred številnimi pojavnimi oblikami nasilja. Toda pred dobrim mesecem dni smo dobili ustanovo, ki se bo s tem problemom ukvarjala praktično in teoretično. Gre za Mirovni inštitut, ki ima trenutno svoje prostore na Mestnem trgu 13 v Ljubljani.

Magistra Tončija Kuzmaniča, ki je eden izmed ustanoviteljev te znanstvene ustanove, smo povprašali, kako je prišlo do ustanovitve inštituta.

»Gregor Tomc, Marko Hren, Vlasta Jalušič, Darko Štrajn in jaz smo bili na področju mirovnštva aktivni že več let. Z nastankom novega političnega položaja, z volitvami, s parlamentarno strukturo na Slovenskem, so se stvari na tem področju seveda bistveno spremenile. Vztrajali smo v naši ideji, ki je od mirovniške počasi prehajala na demilitarizacijsko. Ena ključnih zahtev je bila ta, da se na Slovenskem ustanovi raziskovalna ustanova, ki naj bi se ukvarjala z vprašanji miru, demilitarizacije in podobnega. Ta inštitut je rezultat pet ali šest let dolgega dela. Najbolj neposredna ideja pa je stara približno leto in pol, saj smo takrat postavili zahtevo in se začeli s tem še bolj ukvarjati. Menili smo in še menimo, da so v slovenskem in hrvaškem prostoru možnosti za takšni ustanovi, kakršne že obstajajo pri naših sosedih na Madžarskem, Avstriji in Italiji. Z njima naj bi ustvarili potenciale za morebitno

demilitarizacijo tega okolja. To naj bi bil prispevek k tistemu, kar imenujemo nova podoba Evrope.«

Kakšen je bil odnos prejšnje in kakšen je odnos sedanjih oblasti do vas?

»Na neki elementarni ravni, to je na točki miru, se odnos dveh različnih oblasti, komunistične in postkomunistične, ne razlikuje. Mirovni projekt pa je demilitarizacijski projekt in je v bistvu vsaki oblasti tuj. Vendar je res, da se je demilitarizacijski projekt pojavil hkrati z nastopom političnega pluralizma na Slovenskem.

Prišlo pa je do premostitve poudarka. Če je prej šlo za mirovništvo kot splošno pacifistično, protivojaško držo, pa demilitarizacijski projekt meri nekoliko širše. Ne omejuje se samo na vojno, ampak zadeva vse tisto, kar proizvaja vojno, se pravi vse, kar je vojaškega, bodisi da gre za to ali ono industrijo, za te ali one mnenjske obrazce. Skratka, demilitarizacijski projekt

je širši od mirovnega, čeprav se ga da v nekaterih stvareh razumeti kot sočasno dejanje.

Vendar neka razlika nastopi s to, kot pravijo, malo umazano vojno na Slovenskem. V obdobju po volitvah pa do vojne je veljalo, da je slovenska javnost vsaj razdeljena, če se že v večji meri ne nagiba na stran tistih, ki so zagovarjali demilitarizacijo. Vojna pa je povzročila radikalen zasuk v javnem mnenju. V trenutku, ko se je bilo treba braniti, oziroma, ko se je država porodila v vojni, je bilo zelo težko obenem, ob

nujnosti obrambe, oziroma samoobrambe, zagovarjati demilitarizacijsko pozicijo. Še več. Oblastne strukture so kot enega glavnih krivcev za to, da Slovenija nima zadostnih količin določenih vrst orožja, obdolžila mirovnike.

Prejšnja relativna, ali pa celo večinska naklonjenost temu projektu, se je po vojni torej zelo znižala. S tem se je

naš projekt demilitarizacije znašel na nekem odprtem prostoru, na katerem bo v prihodnje dosti težje delovati.«

Zakaj vam očitajo, da zaradi vas Slovenija nima določenih vrst orožja? Saj nimate vpliva na izvajanje obrambne politike!

»Res nimamo nobenega vpliva na izvajanje politike v tem neposrednem smislu. Gre za neko drugo stvar. Gre za moč ideje. Kajti, ideja miru, ideja demilitarizacije, je po eni strani stara toliko, kot je staro človeštvo. Po drugi svetovni vojni, še posebej pa po letu 1968, se vedno bolj uveljavlja, krepi in je zelo močna v javnem mnenju. Demilitaristični projekt je v zavesti ljudi pustil močne sledi. V tem smislu je ta vpliv tisti, ki naj bi bil kriv, da je Slovenija obrambno nepripravljena. Vendar se mi zdi ta očitek na zelo majavih nogah, saj pri tem ne gre za nekaj posameznikov, ampak za moč same ideje, katero mora in bo morala vsaka in tudi slovenska oblast, oziroma država, resno upoštevati na ravni političnega javnomnenjskega odločanja.«

Ali ima vaš inštitut stike s podobnimi ustanovami v Jugoslaviji in v svetu?

»Kar zadeva Jugoslavijo, so okoliščine, ki se nanašajo na idejo miru, zelo trde. Na območju Jugoslavije smo prvi

mirovni inštitut. Nekaj podobnega, kar vsaj diši po mirovni ustanovi, je tako imenovani Inštitut za evropske študije v Beogradu in z njim imamo tudi institucionalne stike. Drugod po Jugoslaviji pa so ti stiki bolj na osebni ravni. Mirovne skupine pa obstajajo v Zagrebu, Splitu in na Reki.

Veliko boljše pa je naše sodelovanje s sorodnimi ustanovami na Madžarskem, Avstriji, Italiji, Nemčiji in na Švedskem. Stike imamo tudi z mirovnimi ustanovami v ZDA in Južni Ameriki. V teh državah imajo mirovne ustanove neko tradicijo, imajo razvito svojo infrastrukturo, imajo svoje raziskovalce in zelo priznane strokovnjake v nenasilnem razreševanju konfliktov. Zelo plodno je v zadnjih petih ali šestih letih naše sodelovanje z mirovnim inštitutom v Staatschlainingu v Avstriji.«

Kako se bo financiral vaš inštitut?

»Financiramo se iz treh virov. Prvi so sredstva, ki smo jih vanj vložili ustanovitelji. V to kategorijo bi lahko uvrstili tudi različne prispevke pokroviteljev. Drugi vir, ta je tudi najpomembnejši, so sredstva, ki jih bomo dobivali od ministrstva za raziskovanje in tehnologijo. Tretji vir financiranja pa je delo na konkretnih projektih. Tako je ministrstvo za notranje za-

deve Slovenije zainteresirano za raziskavo o konfliktih na športnih igriščih. Zdaj smo pred tem, da podpisemo pogodbo o uresničitvi tega projekta.«

Kateri pa je vaš prvi konkretni projekt?

»Naš prvi projekt bo srečanje o nenasilnem razreševanju konfliktov v Jugoslaviji, ki bo konec septembra v Ljubljani. Nadaljevali pa ga bomo sredi novembra v Staatschlainingu v Avstriji. Ob tem bomo izdali tudi prvo publikacijo, ki bo natisnjena v več jezikih.

Naslednji projekt, ki bo trajal nekaj dlje časa, pa je bazična raziskava o zgodovini vojaštva in vojske na Slovenskem. V njej se bomo bolj globinsko lotili tistega, kar se je na območju Slovenije dogajalo na tem področju. V raziskavi bomo obdelali položaj v okviru Avstroogrske, držav SHS, v Jugoslaviji od leta 1929, v letih 1941–1945 in po drugi svetovni vojni. Posebno pozornost pa bomo namenili temu problemu v osemdesetih letih in pa seveda v tej zadnji vojni in po njej. To bo obširno delo, ki bo potekalo tri leta – do leta 1993. Finančna sredstva za projekt že imamo in jih je zagotovilo ministrstvo za raziskovanje in tehnologijo.«

Pogovor je zapisal Bojan Kuntarič

Posledice vojne škode

Teden dni po agresiji na Slovenijo je komisija za oceno vojne škode izračunala, da bo vojna prinesla 94,2 milijarde dinarjev škode. Preračun v dolarje je pokazal, da je to 2,7 milijarde dolarjev. Sedaj so ocenjevalci po še ne dokončnih ocenah naračunali že 102 milijardi dinarjev škode. Kje se bo vsota ustavila, ko naj bi čez deset dni ugotovili končno številko nastale vojne škode v Sloveniji, je težko reči.

Če mnogim v teh časih, ko je inflacija znova zagalopirala, znesek v dinarjih ne pove veliko, je dolarski nadvse jasen in dojemljiv. Dr. Jože Mencinger je podvomil v oceno. Previsoka se mu zdi. Jelko Kacin, minister za informiranje, je na take in podobne dvome odgovoril: nekateri pravijo, da so številke napihnjene, toda če upoštevamo posredno škodo, se bojim, da so bili cenilci zelo skromni.

V tej luči postajajo besede Milana Kučana, da ne bo nič več tako, kot je bilo, še toliko bolj tehtne. Škoda je tu, neposredno uničenje bo treba poplačati, posredni škodi pa je tudi težko izmeriti razsežnost. Ocenjevalci so samo padec družbenega proizvoda izmerili z 1,2 milijarde dolarjev izgube. Če sedaj slišimo ocene, da bo Slovenija potrebovala za odpravo vojne škode deset let, hkrati pa vemo, da jo je načelno dolžan poplačati agresor in ne sami, se zavedamo tudi dolgotrajnosti izterjave vojnih reparacij, o katerih se morata strani seveda dogovoriti. Jasno je torej, da si bomo morali v največji meri pomagati sami, če naj bi vsaj malo ujeli pregovor, kdor hitro da, dvakrat da.

Čakajo nas torej nove dajatve. Ljudje, ki so ostali brez strehe nad glavo, ne morejo živeti pod milim nebom. Pomoč potrebujejo takoj. Tisti, ki so postavili svoje tovarnjake, bagerje, cisterne in avtomobile na barikade in ni ostalo od njih več kot zmečkana pločevina, morajo tudi čim prej priti do novih, da bodo lahko služili za preživetje. Koliko enodnevni solidarnostni dni vseh zaposlenih v Sloveniji bo dovolj za pokritje najnujnejše škode, lahko le ugibamo, saj javnost zaenkrat ne pozna vsot posameznih zahtevkov za vojno odškodnino, ki jih je prizadetim pomagala izračunati zavarovalnica. Ljudje so v nesreči sicer pripravljeni pomagati, so, ki se lani poplavilo Slovenijo, bodo, ko bo skupščina sprejela interventni zakon za solidarnost z vojnimi oškodovanci. Toda luknja v slovenskem proračunu je krepko večja.

V deset let premagovanja vojne škode je torej treba šteti uničenje, ki ga je pustilo za seboj tankovsko razkazovanje in škodo, ki se ji pravi prilagoditev razmeram, v katerih naj bi Slovenci živeli poslej. Pred agresijo smo pogosto slišali, da bomo potrebovali deset ali petnajst let, preden bo Slovenija dobila novo tržno gospodarsko podobo. Možnosti take ali drugačne osamitve sicer ni nihče jasno in glasno zavračal, nadejal pa se je je malokdo. Kdor se je je, je sedaj toliko lažje razumel klice k postopnosti, k dogovoru, k pameti. Ker tudi sedaj, kljub načelni pripravljenosti politikov, ni videti, da bi se lahko nadejali pametnega pomenka o skupni prihodnosti, moramo vzeti leta odpravljanja posledic vojne škode posebej resno. Živeli bomo z višjimi davki, z manjšimi plačili, nižjim standardom, ki se bo opiral na lastno produkcijo in lahko le upamo, da se bomo izognili že znanim »bonskim« časom. Tudi denar v obliki bonov – če in ko bodo potrebni – ni nič drugega kot – bon.

Jelka Zupanic

Kot utečena ura

Če natančno pobrskamo po svojem spominu, kdaj so nam v kriznih časih prišli mediji, predvsem radio in televizija, najbolj »pod kožo«, se moramo brez dvoma najprej spomniti romunskih dogodkov. Takrat se je šele pokazalo, kako neverjetno orožje je informacija in kako pomembno je, kdo obvladuje informacijski sistem. Če so bile informacije – v prvi in tudi še v drugi svetovni vojni zvečine vendarle vezane na časopisno poročanje, je po zadnji svetovni vojni postalo vse drugače. V teh časih pa smo vsi časopisni novinarji brez izjeme, tudi tisti pri dnevnikih, ugotavljali, da je radio neizpodbitno najhitrejši in najpomembnejši poročevalec. To seveda še ne pomeni, da je na prvem mestu tudi za vse druge oblike novinarskih vrst (razen poročil in vesti), brez dvoma pa se nam je Slovenec v dneh vojevanja z zvezno armado trdno vsidral v zavest.

Imenitno delo so opravili radijski ljudje, ki so leta vzpostavljali radijsko dopisniško mrežo, ki je prišla v polni meri do izraza šele sedaj. Vsi tisti, pogosto preveč anonimni poročevalci iz vseh krajev po Sloveniji so dokazali, da so ne le na svojem mestu takrat, ko je res treba, ampak da polno profesionalno opravljajo svoj novinarski poklic in da dejstvo, da je nekdo na primer poročevalec iz majhnega kraja, še ne pomeni, da je zato tudi majhen in »stranski« novinar.

Nikogar ni bilo treba iskati, mi je ondan povedal odgovorni urednik informativno-političnega programa Radia Slovenija Drago Balazič. Vsi so vedeli, brez posebnih navodil, kje je njihovo mesto.

Zveza borcev:

Izrekamo priznanje!

Izvršni odbor Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije je na seji 9. 7. 1991 obravnaval aktualne razmere in dogajanja v Sloveniji in Jugoslaviji.

V izjavi za javnost so zapisali: »Podpiramo vsa prizadevanja za iskanje miroljubnih rešitev jugoslovanske krize, ki jih odpira in omogoča brisnki dogovor. Ne glede na to, da so zahteve evropske dvanašterice v marsičem oblikovane pod pritiskom zveznih organov, vendarle omogočajo, da se izognemo novim človeškim žrtvam in uničenju. Odpirajo pot za pogovore in pogajanja pod mednarodnim nadzorstvom, ne da bi se odrekli legitimnim zahtevam Republike Slovenije.

V sedanjem trenutku, ko mnoge nevarnosti in grožnje še niso odpravljene, je najpomembnejše ohraniti enotnost slovenskega naroda, ki se je izpričala in potrdila ob nedavnem napadu na njegovo samostojnost in neodvisnost.

Izrekamo iskreno borčevsko priznanje vsem pripadnikom teritorialne obrambe, ljudske milice, njihovim vodstvom ter pripadnikom in štabu civilne zaštite! S svojim delovanjem so dokazali obrambno usposobljenost v zaščiti nezlojnih volje slovenskega naroda za svobodo ter njegove pravice do samoodločbe. Potrdile so se tudi izkušnje iz NOB; oživel je svobodoljubni duh protifašističnega, domoljubnega boja iz druge svetovne vojne.

Izražamo priznanje in zahvalo sredstvom javnega obveščanja, novinarjem, snemalcem, poročevalcem s kraja dogodkov ter tehničnemu osebju RTV na zvezah in oddajnikih. Izražamo svoje globoko spoštovanje vsem vojnim in civilnim

Potem, ko so začele šepati zveze prek velikih oddajnikov, pa so požrtvovalno priskočili na pomoč še številni slovenski radioamaterji. Mnogi, zlasti radijski novinarji pa so bdeli brez spanca tudi po 48 ur in več.

Morda je na trenutke nenehno poročanje in obveščanje o stanju po vsej Sloveniji postalo že moreče in za povprečnega Slovence, v minulih časih naravnano na teve dnevnik in na jutranja radijska poročila, preobremenilno, bilo pa je izjemno samozaščitno, funkcionalno in dobro koordinirano. Tu je treba, zavoljo resnice pristaviti, da se je radijski medij odrezal bolje od televizijskega. Nekaj tega gre zagotovo na rovaš tehnike, nekaj pa brez dvoma na rovaš organizacije dela. In ko smo že pri tem, seveda ne moremo mimo vprašanja fotoreporterjev ter snemalcev. Če so nas v zalivski vojni pretresali (in po strokovni presoji navduševali) posnetki CNN ter nekaterih drugih velikih poročevalskih sistemov, je treba v slovenskem primeru posebej izpostaviti fotoreporterje Mladine, ki so s svojim delom v teh zadnjih dneh brez nadaljnjega posegli v sam vrh svetovne fotoreportaže. Pravzaprav so v slovenskem prostoru prvi tako dobesedno in zgoščeno pokazali, da dobra časopisna fotografija lahko nadomesti ogromno množico besed.

Za konec pa naj velja nekaj opomb še na novinarke – bile so v prvih vrstah – od Kopra do Maribora, od Nove Gorice do Sentilja in nič se ni poznalo, da niso »stare vojne dopisnice«, na primer iz Bližnjega vzhoda ali Iraka.

Spodrsiljaji, nekaj jih je v vsej tej veliki dirki seveda tudi bilo, bodo v uredniških slovenskih medijev deležni posebnih analiz in ocen, bodo koristili za delo v prihodnosti; vsekakor pa so v primeru z opravljenim dobrim delom kljub vsemu marginalni.

A. J.

žrtvam sedanjega, slovenskemu narodu vsiljenega boja. Udeleženci NOB gledamo na pripadnike TO kot na svoje mlajše soborce in vidimo v njih bojevnike za uresničevanje ciljev, za katere smo se sami borili. Zato podpiramo predlog za socialno zdravstveno varstvo žrtv sedanjih vojaških spopadov, da se njihove pravice, še posebej za invalide, uveljavljajo na enoten način ter da se zato ustrezno dopolni republiška zakonodaja.

Zavzemamo se za iskanje miroljubnih in demokratičnih poti rešitve jugoslovanske krize, da bi se izognili nepotrebnim žrtvam tako slovenskega, kakor tudi drugih narodov. Pozivamo slovensko javnost, da v svojem pravičnem boju ohrani kulturo in dostojanstven odnos do pripadnikov drugih narodov in narodnosti, posebej do pripadnikov družin vojakov in starešin JA, ki so izpostavljeni hudim čustvenim stiskam. Ne dopustimo, da bi naše ogorčenje preraslo v nehuman in nestopen odnos do tistih, ki nas morda ne razumejo, vendar niso sokrivci ali odgovorni za to, kar se je zgodilo!

Hkrati odločno obsojamo neodgovorne in brutalne grožnje, ki še v edno prihajajo iz armadnih vrhov. Nekateri njihovi najnovejši ukrepi so skrajno nevarni, saj nasprotujejo vsem humanitarnim načelom mednarodnega prava, združenih narodov ter evropske konference o varnosti in sodelovanju. Te izjave in ukrepi kažejo, da želijo vzpostaviti vojaško silo, ki bo enonacionalna in ki bo uveljavljala militaristično nasilje.

Nedopustno je tudi, da armadni vrh slovenske vojske in oficirje, ki so bili doslej v JA, označuje kot izdajake, Slovence kot peto kolono; da jim grozi ali pa da proti njim izvaja ukrepe, ki so nezdružljivi s pojmom pravne in demokratične države. Zato se pridružujemo upravičeni zaskrbljenosti slovenskih staršev, katerih otroci so še vedno v JA. V celoti podpiramo zahteve staršev po zakoniti in humani obravnavi njihovih otrok. Zahtevamo zaščito in varnost njihovih življenj ter njihovo čimprejšnjo vrnitev domov!«

Vaje v slogi

V vodstvu Slovenije ni razpok, je rekel na seji Skupščine Republike Slovenije Lojze Peterle potem, ko je z Brionov pricurljala vest češ, da se naša vodilna postava ne more uskladiti glede sprejetja besedila deklaracije, ki je bilo oblikovano ob sestanku z ministrsko trojko Evropske skupnosti. Za pogoje, ki Sloveniji diktirajo trimesečno zamrznitev sklepa o osamosvojitvi, so se domala vsi, tudi nekaj dni kasneje poslanci, odločali s težkim tehtanjem, nazadnje s 189 poslanskimi glasovi za. S tem so glasovali za predah, ki naj bi ga izpolnili jugoslovanski pogovori. V slednjih pa naj bi razčistili tudi pospešeno mobilizacijo rezervne sestave JA v Srbiji, zagotavljanje varnosti starešinam in vojakom JA, ki so jo v času vojne zapustili, vračanje slovenskih vojakov iz JA, povračilo vojne škode Sloveniji, poleg tega pa seveda točke iz deklaracije.

Milan Kučan je delegatom slovenske skupščine povedal med drugim: »...S sprejetjem Deklaracije in obbeh aneksov še ne bomo dobili mednarodnega priznanja. Dobili pa bomo možnost, da se zaustavi politično in vojno nasilje, neobvladano in neutemeljeno in da ga zamenja pot sporazumevanja in vzajemnega spoštovanja interesov.

To je ponudba za angažiranje držav ES in KVSE. Pod pogoji, ki so izrecno in nespremenljivo zapisani, so se pripravljene angažirati s svoji-

mi ljudmi, s svojim znanjem, institucijami in sredstvi. Razumljivo, tudi v svojem interesu, v interesu lastnega miru in varnosti. Da bi preprečili vojno in pomagali po mirni poti preseči krizo in zelo zahtevna razmerja med jugoslovanskimi narodi. Ne gre pozabiti, da ta nesmiselna vojna, ki je nasilno prekinila pot v slovensko samostojnost, divja v samem srcu Evrope...«

Kučan je opozoril, da brionska deklaracija terja, da se je držijo vse strani:

»... Deklaracija seveda še ni rešitev problema, še ni mir in priznanje slovenske samostojnosti. Je pa temeljno zagotovilo, da bo mir in da nam bo mogoče po mirni in demokratični poti, brez nasilja in vojne, priti do tega priznanja. Tako kot smo se zavezali našim ljudem, ki so nam z volitvami pokazali, da nam zapupajo. Bi z vojno dobili kaj več? Na koncu sleherne vojne so zopet pogajanja.«

Ko je govoril o nekaterih vendarle pozitivnih gibanjih v prid Sloveniji je Kučan dejal, da je problem Slovenije, njeno osamosvajanje in prizadevanja za mednarodno priznanje zdaj res internacionalizirano. Garancija za mirnejši tok pa je bilo zagotovilo evropske skupnosti, ki je zadržala, da pa bo Slovenijo priznala nemudoma in brez odlašanj v primeru, da bi bila slednja napadena z vojaško silo; »le mednarodni nadzor in presojanje lahko ustavi maščevalni pohod jugoslo-

vanske armade oziroma tistih, ki so jo zlorabili prti Sloveniji.

Trije meseci, ki jih zdaj do-

lastne usode, če bi dopustili, da bi bila Slovenija zadnji izgovor in povod za poskus ponovnega nazadnjaških sil na

bimo, so morda usodnega pomena zaradi dogajanj, ki potekajo na Hrvaškem, v Srbiji in Makedoniji. Bili bi kratkovidni in neodgovorni do svoje

preživelem konceptu Jugoslavije in še bolj preživelem ideološkem temelju, na katerem počiva. Proces demokratizacije je v vseh narodih Jugosla-

vije nezadržen. Na njem, na vrednotah evropske demokracije je med temi narodi mogoče pričakovati drugačen odnos do uresničevanja pravice narodov do samoodločbe in temeljev prihodnjih odnosov. To mora biti cilj in vsebina pogajanj z drugimi republikami in organi federacije, vključno z vprašanjem postopnega umika JA iz Slovenije...«

Kučan je takrat v svojem govoru opozoril, da za vojno in napad z vojsko na Slovenijo ni bilo nobenega izgovora vrednega vzroka in opravičila. Seveda pa smo se, je poudaril predsednik, Slovenci potem, ko nam je bila vojna vsiljena, borili, smo pač branili svojo integriteto, brez katere tudi brionske deklaracije ne bi bilo. In zato moramo zavarovati vse slovenske rodoljube iz minulega vojnega spopada z vso avtoriteto slovenske države. Poleg tega pa, je menil Kučan, bo treba najti odgovor na vprašanje, kdo je kriv za dejstvo, da je šla jugoslovanska vojska, ustanovljena in vzdrževana za obrambo pred morebitnim zunanjim sovražnikom, nad lastne ljudi in cel narod!

»Z deklaracijo smo dobili tri mesece še vedno negotovega miru,« je rekel Kučan. »Na nas je, da jih izrabimo racionalno. Da bo po teh mesecih mogoče reči, — prišli smo do svoje samostojnosti na temelju sporazuma z drugimi narodi — oziroma njihovi-

vimi republikami. Ker nismo zase v tem procesu zahtevali nič več, kot smo bili pripravljeni in smo mogli priznati tudi drugim. Zato smo sprejeli obveznosti in zanje prevzeli tudi odgovornost...«

»V interesu miru,« je poudaril Milan Kučan, »in v interesu zanesljivejši poti v slovensko samostojnost.«

Držimo se bistvenega

To je položil na ramena zavesti poslancev Lojze Peterle, ko je govoril o zaviranih težkih potih, ki jih moramo prehoditi za doseg svojega cilja. Eden od nujnih pogojev pa je seveda — mir. Pozdravil je soodgovorno prisotnost Evropske skupnosti.

»...Ne glede na to, da je napad na Slovenijo samo še zastrupil odnose v Jugoslaviji in poslabšal možnosti za razumen dialog o ureditvi bodočih odnosov, je nujno začeti pogajanja. Naših predlogov glede ureditve skupnih vprašanj v Jugoslaviji kot zvezi držav nismo preklicali. Slovenska vlada bo s svoje strani pripravila vse potrebno za začetek pogajanj do 1. avgusta 1991, prav tako tudi vse drugo za izvajanje deklaracije...«

Peterle je poudaril, da naša slovenska odločitev za osamosvojitve ni prizadela nikogar, ni delala škode drugim v Jugoslaviji, brutalni poseg armade zvezne vojske pa je povzročil ogromno gospodarsko škodo.

Da je škoda še veliko večja, na moralni in etični ravni, se pa kaže v teh dneh po agresiji, ko nastopajo dnevi pogajanj.

»Stavovi«

Zvezni odbor ZZZB NOV Jugoslavije je bil na svoji seji 3. julija 1991 v Beogradu, seznanjen z izjavo izvršnega odbora RO ZZZB NOV Slovenije z dne 28. junija 1991. Na osnovi razprave, ki je potekala o vaši izjavi, je sklenil zvezni odbor ZZZB NOV Jugoslavije, da vas seznanja s sprejetimi stališči:

Zvezni odbor ne sprejema ocene v izjavi Izvršnega odbora Republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije, v kateri se »izraža najgloblje ogorčenje in odločen protest zaradi surove agresije enot Jugoslovanske armade in zaradi očitnega poskusa okupacije Republike Slovenije...«

Z enostransko odločitvijo o razdružitvi je Skupščina Republike Slovenije neposredno postavila pod vprašaj priznana mednarodno-pravno subjektiviteto in teritorialno celovitost ter integriteto Socialistične Federativne Republike Jugoslavije.

Jugoslovanska ljudska armada je delovala v nastalem položaju na osnovi svojih ustavnih in zakonskih pooblastil ter sklepov pristojnih organov, izključno s ciljem zavarovanja državne meje in integritete Jugoslavije. To pomeni, da ni bil njen cilj vojna proti Republikli Sloveniji in slovenskemu narodu. Vendar so bile pri izvrševanju zadane naloge enote Jugoslovanske ljudske armade napadene z orožjem s strani teritorialne obrambe in drugih oboroženih sil Republike Slovenije, ki niso izbirale sred-

stev za doseganje svojih ciljev.

Tako je prišlo do nepotrebnega, neželenega in tragičnega prelivanja krvi, jugoslovanska kriza pa, namesto da bi se približala miroljubnemu razpletu, je dobila še bolj tragične dimenzije.

Zvezni odbor izraža najgloblje obžalovanje zaradi tragičnih dogajanj in nenadomestljivih človeških izgub. Istočasno ponavljamo naše nespremenjeno prepričanje in zavzemanje, da je rešitev jugoslovanske krize in ohranitev Jugoslavije kot demokratične skupnosti možno doseči le z miroljubnim in demokratičnim dogovarjanjem, nikakor pa ne s silo. Zato je absolutno nujno, da vsi v tej državi končno odstopijo od enostranskih sklepov in akcij. Naj služijo ti tragični dogodki kot zadnje opozorilo vsem, predvsem pa državnopolitičnim vodstvom v republikah in Jugoslaviji. Edini interesi, katerega moramo braniti do konca, je interes naših narodov in narodnosti, da živijo v miru, svobodi, demokraciji in medsebojnem sodelovanju, ne glede na oblike prihodnje ureditve jugoslovanske skupnosti.

Zvezni odbor upa in pričakuje, da bomo tudi v prihodnje sodelovali, ker ne sme in ne more ugasniti duh svobodomiselnosti in prijateljstva borcev Republike Slovenije z ostalimi borci Jugoslavije.

**Zvezni odbor
ZZB NOV Jugoslavije**

Beograd, 3. julija 1991

Odgovor na »stavove«

Delegati Zveznega odbora ZZZB NOV iz Slovenije in člani Izvršnega odbora RO ZZZB NOV Slovenije v Zveznem odboru ugotavljamo, da je bila razprava o tako usodnem dogajanju v Sloveniji opravljena v odsotnosti slovenskih predstavnikov. Ocenjujemo, da so sprejeta stališča Zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije skrajno enostranska in žaljiva — tako za borce in člane ZZZB NOV Slovenije, kakor tudi za ves slovenski narod.

Od dneva izjave Izvršnega odbora RO ZZZB NOV Slovenije do seje Zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije dne 3. julija je preteklo šest dni. V tem času je že sam potek tragičnih dogodkov, ki so nedvomno pretresli celotno Jugoslavijo, opravičil in potrdil naša stališča glede surovega in neizzvanega napada enot JA. Storjen je bil očiten poskus zasesti in zapreti meje Slovenije ter jo tako ločiti od zunanjega sveta. Njena izolacija naj bi omogočila, da bi ji lahko postavljali pogoje v nasprotju s plebiscitarno odločitvijo slovenskega naroda. Nobenega dvoma ni, da je JA v tej akciji grobo prekorajčila pooblastila, o čemer pričajo bombardiranje civilnega letališča Brnik, uničenje civilnih letal in hangarjev, številnih TV in radio oddajnikov, bombardiranje kolone civilnih vozil, uničenje številnih stanovanj v Gornji Radgoni in drugih civilnih in prometnih objektov v raznih krajih Slovenije. Kot posledica takšne akcije je, poleg

ljudskih žrtev, nastala tudi ogromna gospodarska škoda; prekinjeni so pomembni gospodarski prometni in turistični tokovi. Najhuje pa je to, da je bilo orožje armade uporabljeno proti lastnemu prebivalstvu, kar se v vseh demokratičnih družbah pojmuje kot nedopustno in neverjetno. Prav tako so bili v nasprotju z mednarodnimi konvencijami zlorabljeni mednarodno-pravno zaščitni znaki Rdečega križa. Vse to je nujno moralo prizadeti tudi samo JA, ki jo je samo v Republiki Sloveniji zapustilo več kot 3.000 pripadnikov.

Avtorji stališč Zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije poskušajo najti opravičilo za takšno ravnanje JA, za uporabo grobe sile, odločne nasprotovanje vse evropske in svetovne demokratične javnosti navkljub, ter se celo pridružujejo novim grožnjam in ultimatom armadnih vrhov z »zadnjim opozorilom« legitimnemu državno-političnemu vodstvu Republike Slovenije. S takšnimi stališči se je Zvezni odbor poistovetil s tistimi silami, ki žele z uporabo sile in orožja ohraniti stare odnose, namesto da bi iskali miroljubne in demokratične poti razrešitve jugoslovanske krize.

Izvršni odbor Republiškega odbora ZZZB NOV Slovenije in delegati iz Slovenije v Zveznem odboru ZZZB NOV Jugoslavije ugotavljamo, da v okviru Zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije že doslej ni bilo enakopravne in demokratične razprave

o vzrokih jugoslovanske krize. Očitno se Zvezni odbor ni prilagodil procesu demokratizacije družbe, da bi deloval kot nestransko družbena organizacija. Namesto tega Zvezni odbor še naprej zagovarja enostransko politično in ideološko usmerjenost, ki je identična s stališči armadnega vrha in stranke SK — Gibanja za Jugoslavijo. Izvršni odbor RO ZZZB NOV Slovenije je opozarjal, da ima to negativne posledice za borčevsko organizacijo, saj vodi do razcepov v njenih vrstah. Vse to in neupoštevanje naših opozoril Zveznemu odboru so bila tudi vzrok za odsotnost predstavnikov ZZZB NOV Slovenije z 11. kongresa ZZZB NOV Jugoslavije julija lanskega leta. Izvršni odbor RO ZZZB NOV Slovenije in člani Zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije iz Slovenije ugotavljamo, da tudi na podlagi citiranih stališč Zveznega odbora ter pisanja njegovega časnika Četrti jul poteka v nekaterih republiških in pokrajinskih organizacijah ZZZB NOV zlonamerna in tendenciozna kampanja proti Republikli Sloveniji. Ta poziva na ponovno, še brutalnejšo uporabo sile proti izmišljenim sovražnikom doma in v tujini ter jih enači z neofašizmom, neonacizmom, revanšizmom in secesionizmom.

Izvršni odbor RO ZZZB NOV Slovenije opozarja na nevarnost nadaljnje eskalacije jugoslovanske krize in na neprikrite grožnje armadnega vrha z uporabo sile in vseh bojnih sredstev, kar bi pripe-

ljalo do novih žrtev v vseh delih Jugoslavije. Zato odločno obsojamo sleherno uporabo sile in orožja za reševanje političnih vprašanj. Odločno se zavzemamo za iskanje miroljubnih in demokratičnih poti izhoda iz jugoslovanske krize, ob upoštevanju humanitarnih načel mednarodnega prava, ustanovne listine Združenih narodov, načel in priporočil Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi in priporočil Evropske skupnosti, kakor tudi za spoštovanje in dosledno uresničevanje brionske deklaracije in memorandumov o soglasju.

Izvršni odbor RO ZZZB NOV Slovenije in člani Zveznega odbora iz Slovenije glede na navedene ugotovitve sodimo, da trenutno v okviru zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije ne obstoje možnosti za enakopraven dialog, ki bi bil zasnovan na argumentih, ne pa na vnaprejšnjem etiketiranju. Zato se do nadaljnjega ne bomo udeleževali sej zveznega odbora in njegovega predsedstva.

S stališči iz sporočila z dne 3. julija 1991 si je zvezni odbor sam odvzel pravico, da zastopa in predstavlja udeležence NOB iz Slovenije. Zveza borcev Republike Slovenije je pa želi še naprej sodelovati z vsemi, še posebej z republiški organizacijami, ki so pripravljene sodelovati, na podlagi enakopravnosti in vzajemnega spoštovanja, na tradicijah skupnega protifašističnega boja.

Izvršni odbor RO ZZZB NOV Slovenije si bo tudi prizadeval, da se bo slovenska borčevska organizacija neposredno vključila v članstvo Mednarodne svetovne federacije bivših borcev.

Evropa in Jugoslavija

Molitev za mir na Balkanu

Če se ne motim, je slovenski predsednik Milan Kučan še pred napadom jugoslovanske armade na Slovenijo užaljeno vprašal ameriškega veleposlanika v Jugoslaviji Warrena Zimmermana, kako je mogoče, da je liliputanski Luksemburg član evropske družine, Slovenija pa to ne more biti. Dobil je do skrajnosti ciničen, a še bolj resničen odgovor: danes tudi Luksemburga ne bi več sprejeli v Evropsko skupnost. V tem odgovoru je skrita vsa modrost sedanje zahodne politike do Slovenije in

Jugoslavije ter do nemirnih iz Vzhodne in Srednje Evrope nasploh: na politične vulkane na teh območjih preprosto niso bili pripravljeni in če bi mogli, bi k življenju najbrž spet obudili železno zaveso.

Ko razmišljamo o položaju Zahodne Evrope danes, moramo za trenutek pozabiti različne slike lepo urejenih mest, bogatih kmetij in zadovoljnih potrošnikov s kreditnimi karticami. Pomislimo raje na Staro Celinno, ki se dobro zaveda, da lahko svojo blaginjo tudi iz-

gubi, če se bo hitro organizirala po neusmiljenih načelih svetovne tehnološke prevlade. Temu cilju so bila namenjena dolga leta ustvarjanja evropske gospodarske in politične skupnosti. Viharji vzhodne, srednje in južne Evrope so jo samo neprijetno motili pri tem naporu, ki so se ga lotili že davno pred prvimi spremembami pri svojih vzhodnih sosedah, namreč leta 1958 z Rimskimi protokoli.

Jasnovidni očetje Evropske gospodarske skupnosti

so že tedaj zaslužili, da lahko v svetu uspešno nastopajo samo skupaj, naslednja desetletja pa so njihova pričanja samo še potrdila.

Medtem je namreč začela relativno upadati moč po drugi svetovni vojni nedvomno prve velesile sveta, Združenih držav Amerike, ki je pod Eisenhowerjem in Kennedyjem premogla dvakrat večji delež svetovne proizvodnje in bogastva, kot ga ima danes, njihove obveznosti in interesi v svetu pa se niso zmanjšali. Zato so za današnjo Ameriko

značilni velikanski proračunski primanjkljaj, izgubljanje tehnološke tekme z gibnejšimi državami Zahodne Evrope in Pacifika ter prva znamenja utrjene velesile. Zgodovina je takšne države že kdove kolikokrat kaznovala s sestopom s prvega mesta v svetu.

Še vedno pa drži, da Združenih držav za zdaj nihče ne more popolnoma nadomestiti: težave Sovjetske zveze so znane, kitajske prav tako, Japonska pa razen finančne in tehnološke moči drugih adutov velike sile še nima. Toda, tudi Zahodna Evropa ne more zavzeti položaja Združenih držav. Razlog za to je prav njena neverjetna različnost. Najbrž je prav nesposob-

zvezo in Kitajsko, so pa pred ZDA, in v svojih orožarnah imajo vsa najodobnejša orožja z jedrskim vred.

Kljub temu pa je Evropa amputirana velesila. V marsičem je podobna Nemčiji iz sredine 19. stoletja, ko so bile prednosti carinskega in finančnega povezovanja nemških držav več kot očitne, a so Nemci kljub temu potrebovali cela desetletja, da so dokončali politično in vojaško združevanje. Pri tem pa Nemčija ni imela jezikovnih pregrad, ki so realnost današnje Evrope!

Nič čudnega torej, če si skuša ES zatiskati oči pred grozečimi znamenji kaosa pri svojih vzhodnih sosedah in si s pozivanjem na ohranitev ozemeljske enotnosti teh držav pridobiti čas za izgradnjo same sebe kot svetovne velesile. Prav križa v Jugoslaviji je razkrila nevarna speča sovraštva med njimi, saj domnevnih temačnih namenov Nemčije na Balkanu ni odkrival samo srbski, ampak tudi francoski tisk. Celo njihova dvoličnost je opravičljiva: medtem ko govorijo o helsinških načelih nedotakljivosti državnih meja, so dovolili šokantno združitev Nemčij tudi zato, da bi z vzhodnimi Nemci »zaposlili« nevarno prevladujoče zahodne Nemce.

Največji absurd pri vsej stvari pa je, da lahko evropsko zatiskanje oči pred jugoslovanskim sodom smodnika – in potencialno tudi pred drugimi sodi v gospodarsko vse bolj izčrpani Vzhodni Evropi – prinese veliko več škode kot koristi tudi Evropi, pa čeprav danes mislijo, da lahko od enotne Jugoslavije dobijo nazaj svoja posojila in da lahko le s sklicevanjem na nespremenljivost meja preprečijo podobne odcepitvene težnje drugod v Evropi in v svetu. Res pa je tudi, da evropska kratkovidnost ne opravičuje krivde jugoslovanskih politikov in oblastnikov za položaj v državi.

Morda bodo zaradi nas res trpeli tudi drugi, a to ni opravičilo za politično kulturo srednjega veka, ki danes straši po Balkanu. Prve in najštevilnejše žrtve tega balkanskega fenomena bomo namreč prav mi.

Barbara Kramžar

Odlaslanje in pridobivanje časa?

Gorbačov v London

Novi odnosi v Evropi so nujnost, ki jo narekuje vsaj nekaj temeljnih prvin: stabilizacija po padcu berlinskega zidu je nujna, razmerja ob razpadanju soci-

alističnega sveta pa niso še povsem predvidljiva, saj postaja vse bolj očitno, da se tudi Vzhod spreminja premo sorazmerno s stopnjo prejšnje realne razvitosti.

Kaj bo dobil Gorbačov, kaj Evropa in kaj v tem svetu velikih utesnejo »zgovoriti« za nas? Če bi se izkazalo, da smo Slovenci vsaj v osnovnih obrisih prepriča-

li Evropo v nagibe svojega početja, lahko upamo na opuščanje rabe »šimlov« v političnem pogledovanju na dogajanje v Jugoslaviji.

Evropi se odpira velikanski, domala še deviški prostor Sovjetske zveze kot prostor trgovskega in širše gospodarskega sodelovanja, kot prostor širšega kroženja kapitala in tega se kljub vsej zapletenosti in revščini domačega položaja zaveda tudi Gorbačov. Zato se zdi, da bodo za nas najbolj nevarne vse tiste medijske in politične igre, ki bodo skušale stlačiti evropska razmerja in nova sporazumevanja v nekakšne historične kalupe v smislu »deja vu«.

A. J.

nost središčne avtokratske vladavine omogočila Stari celini prevlado v svetu v obdobju po 16. stoletju in vse do druge svetovne vojne, ko je noben absolutni vladar ni mogel zapreti v »čudovito osamo« kakšne Kitajske v času dinastije Ming ali Japonske v času klana Tokugawa. V drugi polovici 20. stoletja pa je začela različnost Evrope motiti pri razvoju. Po vseh merilih bi lahko bila prva sila sveta: s svojimi 320 milijoni izobraženega prebivalstva je tudi zaradi medsebojnega trgovanja daleč najživahnejše trgovinsko območje na svetu, z bruto narodnim dohodkom povsem blizu Združenih držav. Tudi vojakov jim ne manjka. Tu sicer zaostajajo za Sovjetsko

Neuvrščenost:

Samo pasivnost ali umiranje?

O neuvrščnem gibanju, ki mu Jugoslavija zdaj že drugič predseduje, smo nekaj več slišali aprila letos. Tedaj je Argentina zagrozila, da bo izstopila iz gibanja, v katerega sta včlanjeni 102 od 158 držav-članic ZN. Argentina je zahtevala, da se mora ta mednarodni forum prilagoditi novim razmeram na svetu.

Šef argentinske diplomacije Guido di Tella je zagovarjal stališče, da gibanje neuvrščnih nima nobenega pomena več, pa tudi praktičnih ciljev

ne vidi, saj svet ni več blokovsko razdaljen, začelo pa se je obdobje takomenovane nove mednarodne ureditve. Sredi prejšnjega meseca se je »na argentinsko temo« oglasil nekdanji tanzanijski predsednik in eden veljakov gibanja Julius Niere in dejal, da bi gibanje neuvrščnosti naredilo veliko napako, če bi verjelo mnenju, da je imperializem mrtev. Ni izginil, tudi v »novi« mednarodni ureditvi ne. »Zelo je živ,« je dejal Niere, »zato nemočne države še

potrebujejo enoten glas; potrebna pa je tudi solidarnost, da bi zavarovali in ubranili naše interese.« »Spopad interesov med vzhodom in zahodom se lahko pojavi v drugačni obliki. Za zdaj se je umaknil, vendar zlu v precej drugačni podobi: razdelitvi na (razviti) sever in nerazviti jug,« je še dejal Niere, sicer predsednik posebne komisije neuvrščnega gibanja za probleme razvoja in revščine na svetu, in tudi to »da je medsebojno sodelovanje revnega

sveta še nadalje neizogibno, če nečemo, da bi se ta del sveta spremenil v »seno razvitega severa«; namesto da bi razvijal svojo lastno identiteto.«

Končna, sklepna ugotovitev te polemike med dvema neuvrščnima državama je bila, da je kljub vsem problemom in pomanjkljivostim gibanje neuvrščnih držav še nadalje dober in potreben mednarodni forum za solidarnost in sodelovanje »velike večine sveta, ki je še vedno šibak v svojih močeh in razvoju«.

Prav misel o solidarnosti neuvrščnih držav pa je nekaj kasneje vzbudila komentatorja kairskega Al Ahrama,

da je gibanju oponesel njegovo ravnodušnost do dogajanja v Jugoslaviji. Večina mednarodne skupnosti in posamezne neuvrščene države so vsaj z besedami zavarovale Jugoslavijo, da ne bi razpadla zaradi odcepitvenih teženj in aktov Slovenije in Hrvaške, je zapisal Al Ahram.

Komentatorja vznemirja pasivnost neuvrščnega gibanja, še posebno zaradi spoznanja, da so neuvrščene države v ne tako daljni preteklosti odigrale pomembno vlogo pri procesu evropskega združevanja in utrjevanja. Izid sedanjih razmer v Jugoslaviji bo posplošnem prepričanju neposredno vplival tudi na položaj neuvrščnih, njihovo

trdnost in akcijsko usposobljenost. Vsi, ki jih zanima obstoj gibanja, se zato sprašujejo, kaj se v bistvu skriva za jugoslovansko krizo in ali je od usode družbene ureditve ene vodilnih držav neuvrščnih res odvisen nadaljnji obstoj neuvrščnega gibanja. Glede na mrtvilo pri obravnavanju jugoslovanske krize v arabskih, afriških ali latinsko-ameriških političnih krogih, povsod tam torej, kjer je Jugoslavija veliko storila za uvajanje modernejših oblik odnosov med državami, bo kar držala teza, da bo od nadaljnega obstoja Jugoslavije odvisen tudi nadaljnji obstoj neuvrščnega gibanja.

fl-

Gornjeradgonska apokalipsa

»V dno srca in duše sem žalosten...«

Pomoč ljudem ob Muri že prihaja

Brezumno divjaštvo polkovnika Popova, komandanta oklepne enote, ki je prišla iz Varaždina. Padeta Janez Svetina z Bleda, diplomirani psiholog in svetovni popotnik, ki je le nekaj prej v radgonski šoli predaval učiteljem, v Radencih pa Alojz Glaube. Več je ranjenih. Radgončani na križišču Partizanske ceste in Maistrovega trga, med Elradovo menzo in gostiščem Muzej, z molotovkami zaustavijo kolono tovornjakov. Sedem vozil gre v nič: štirje tovornjaki s strelivom in rezervno hrano, dve cisterni z gorivom in vodo in en džip. Vojska v onemoglem besu tolče po mestecu, ki ga preletava jo tudi letala. Pokaže se dim. Iz hiš v središču mesta, z grajskega hriba. Menda prva topovska granata popolnoma uniči cerkveni stolp.

Pekel, ki ga bodo radgonski kronisti z debelimi črkami,

skem gospodarstvu, 148.200.000 din na objektih, opremi in izdelkih, za več kot 50.000.000 din je oškodovano komunalno gospodarstvo. Izpad dohodka pa cenimo na dobrih 150 milijonov; nekaj od tega odpade tudi na kmetijstvo in gozdarstvo. Ocena škode še nikakor ni dokončna, komisije namreč še vedno popisujejo in tudi posamezniki jo še kar naprej prijavljajo.

Vendar pa v oceno škode ni zajeta takomenovana posredna škoda. Gre za izpad prihodkov, ki so posledica zaprtih tržišč, uničene turistične sezone, nevarnih transportnih poti za dostavo blaga in proizvodov na južna tržišča, pomanjkanje dovolilnic, problemov pri carinjenju itd.

Radgonski izvršni svet je pripravil spisek prepotrebne materiala, ki ga ta hip v mestecu, pa tudi v občini nujno po-

rajo. Ptujka občina je ponudila obnovo enega stanovanjskega poslopja. Negovski dobitnik Ivan Kramberger je prišel v Radgono z deset tisoč markami: Zamudovim, ki jim je zažigalna bomba popolnoma uničila stanovanje, je dal 5000, občini 2000, župniku za popolnoma uničen zvonik 3000... Občina Gornja Radgona, pravi hvaležno Erlih, se že vnaprej zahvaljuje vsem.

Pri počrneli Primožičevi hiši, ki stoji kot žalosten spomenik vojaškega divjanja sredi mesta, srečam Hegedičvega Bertija.

»Naša hiša ni poškodovana, le kakšen strel se pozna. Ko se je divjanje začelo, sem se odpravil v Štratovce k hčerki, ker pa so grozili, da bodo ko se bodo vračali, uničili Štratovce, sem se zatekel proti večeru na Ivanjski vrh, k drugi hčerki...«

Ena izmed zgodb.

Strmim v počrnelo stavbo na Kerenčičevi 6, kjer so živeli Zamudovi, srečna družinica z dvema otrokoma, prvošolčkom in otročkom, ki je še nedolgo tega s sovrstniki bral žogo v vrtcu... Tovornjak odvažajo uničene predmete, črno, brezoblično zmes. Pred hišo popolnoma uničen golf, sajasta gmeta, nekaj Vurcerjev ponos in veselje.

Leopold Vurcer s težavo zdržuje solze, a saj gre tudi mnogim drugim v Gornji Radgoni v teh časih na jok.

V tej stari hiši, Zamudovi, z novim prizidkom, so živele štiri družine; Zamudovi, Jančarjevi, mi in Kosijevi. Najbolj je nastradal Zamuda, njemu je vzelo vse, razumete, vse. Ničesar več ni, kar bi lahko vzel v roko.

Nekoliko bolje so jo odnesli ostali trije. Vurcer je nedolgo tega generalno popravil svoje-ga golfa.

Hišo so zadele štiri granate, ena brzkone zažigalna.

V petek, sredi največjega streljanja, pripoveduje močno pretresen, sta se z materjo napotila proti cerkvi. Kakšnih dvajset metrov od hiše je stal tank ali nekakšno oklepno vozilo, Vurcer se ne spomni več dobro. Vojak je s tanka ali transporterja meril z mitralje-zom nanju. Nihče ni rekel niti besedice. Mati je bila močno prestrašena, tresla se je...

Potem so pri Antonu Vajsu živeli do torka in ko so zvedeli, da zna biti znova vroče, so se napotili proti Cmureku in naslednji dan zvečer prišli domov.

»Bil sem pretresen, pogled na razdejanje je bil naravnost grozen, vendar mi ni kazalo drugega, kot da sem začel takoj popravljati, kar se je še popraviti dalo, ometavati...«

Uničene sanje Avguštinove Milke

Vurcerju je sindikat že ponudil pomoč!

Pod menoj žalostna razvalina cerkvenega stolpa, Radgona kot na dlani. Ob cesti, ob kateri se nizajo lične hišice s skrbno urejenimi vrtovi, domala do temeljev porušena domačija turbotno opozarja na brezobzirno divjanje vojske polkovnika Popova. Črna navlaka vse naokoli. Osmojene trte letos ne bodo rodile. Poteptane rože. Skri-venčeno železje. Ženica blodi po pogorišču. Z neskončno žalostjo jemlje v roke kos za kosom...

Avguštinova Milka. Ustavi me Dušan Zagorc, ravnatelj radgonske šole, ki mu v kraju menda pravijo »mali Jelko Kacin«. Radgonski minister za informiranje.

»Na grajski hrib je v prvem naletu priletelo enajst granat, pozneje še šest. Bil sem med ljudmi in ne morem vam opisati, kaj so doživljali. Osemindesetdeset hiš je bolj ali manj uničenih,« je dejal, vidno pretresen, podoba človeka, kakršnih je danes v Radgoni vse polno.

Počasi se po privozu bližam pogorišču, v grlu me stiska, ne vem, kaj naj rečem, premišljam, ali ne bi bilo bolje, da pustim ljudi v stiski pri miru, ko se tridesetletna Milka trudno dvigne in pokima z glavo.

Nikakršnega sovraštva ni v njenem glasu, le onemogla žalost, razočaranje nad človekom, nad ljudmi, ki so ji uničili njene sanje, njen dom, v katerem je živela sama.

»Ko so rafali udarili skozi spalnico, hodnik in kuhinjo, sem odšla k sinu, ki živi zraven moje hiše. Strahotno je gmelelo, pokrila sem se z odejo... Zvečer je še enkrat tresčilo, videli smo, da pri nas gori, takrat me je zajela strašna žalost,« pravi Milka in ljubeče pobira predmete, mi pojasnjuje, kaj je bilo to, kaj ono. Ponev, nikoli rabljena, ki jo je poslal sin iz tujine. Novo orodje, počrnelo, zvito. Sesalec je uporabila le dvakrat. Njenega čudovitega »lustra« ni več. Zgorele so sinove slike, knjige, ki jih je imel tako rad... Zgoreli so spomini...

Šestdesetega leta je Milka postala vdova, s šestimi otroci. Hišo so zgradili po mozevi smrti, vsak je nekaj primaknil, otroci so pridni, delovni, skrbni, za mater bi dali vse. Pokojnina po možu je več kot skromna.

Bodo otroci spet pomagali, skorajda s strahom vprašam. Seveda bodo, poreče, a kaj ko reveži še sami nimajo. Sin, ki je v tujini, je pri gradnji in opremi njene hiše ogromno pomagal, drugi, ki živi tik ob njej, ima nedokončano domačijo; pomagajo si eden drugemu!

Sedaj živi Milka pri Trdinovi Mariji.

Ko se posloviva, mi stiska roko, dolgo, predolgo. Težko mi je. Ljudje, pomagajte Milki,

Borkovi žive v tujini. Vedo, kaj se je zgodilo, a kot pravijo na grajskem hribu, jih je preprosto strah soočiti se s kruto resničnostjo.

prvo silo so dobili in bodo še: moko, mast, testenine. Oblačil ima Rdeči križ dovolj.

Menda je vojska JA streljala na grič zato, ker so ljudje z daljnogledi gledali v dolino, fotografirali in snemali dogajanje v mestu...

Milka me potegne nazaj. »Pojdite k Borkovim,« mi pravi in odideva med trtjem, bohotno travo, dišečim cvetjem, ki ji ga je poslal sin iz Švice.

Mogočna nova stavba, zgrajena z žulji »gastarbajterjev«, Borkovih, ki živita v Nemčiji. Za ljubi kruhek. V pročelju ogromna luknja. Levo od nje menjaša. Stena je uničena. Skozi grozljivo odprtino vidim dnevno sobo. Borkovi, mi pravi Milka, si ne upajo domov. Groza jih je srečanja z razdejanjem...

Komu je bil napoti cerkveni stolp?

»Zakaj je bil prvi topovski strel, to nesrečno barbarsko dejanje, namenjen prav cerkvenemu stolpu, lahko samo ugibamo,« mi je v župnišču dejal župnik Andrej Zrim. »Bil sem doma. Pri meni so bili neka ameriška novinarja in dve stranki. Ko smo se poslovljali,

Mladi župnik je zbežan, potrt, četudi izžareva v teh časih tako potreben optimizem. Pričakuje pomoč od tujine. Nekaj so že dale sosednje, avstrijske župnije Radkedsburg in Goritz, 2000 DEM je primaknil Ivan Krmaberger, mladina iz Tišine, kjer je služboval prej, mu je poslala 12.500 din, iz Pertoč 3000 din... To seveda ni vse. Škofija nima denarja, kulturna skupnost tudi ne, od občine ni moč zahtevati...

»Ob Petrovem bi praznoval šestdesetletnico mašinstva naš znani rojak, akademik dr. Anton Trstenjak. Tik preden so začeli prihajati tanki, mi je dejal: V dno srca in duše sem žalosten, ne zato, ker ne bom bral biserne maše, ampak zato, ker vidim, kaj se dogaja v naši domovini.«

Zazvonil je telefon. Izvem, da so slovenski verniki v Bonnu zbrali 5000 DEM, ki jih je prinesel pastor Marko Prpa predsedniku Peterletu za Radgonce, oziroma slovenskemu Rdečemu križu, ki je presodil, da je najbolje, da jih dobijo Avguštinovi.

Kje bo dobil župnik Andrej Zrim 140.000 DEM, kolikor velja predračun za popravilo

Pri skupščini občine Gornja Radgona je odprt poseben žiro račun štev. 51910-743-73111 s pripisom »zbiranje sredstev za odpravo posledic agresije«.
Pri Ljubljanski banki – Pomurski banki Murska Sobota je odprt Devizni račun štev. 51910-620-203-25731-24255/1 s pripisom »za odpravo posledic agresije za OORK G. Radgona«

je strahovito tresčilo, slišalo se je streljanje, gospodinja se je skrila pod arkade. Jaz sem odšel v klet. Po zatišju sem zaklenil hišo in zbežal na grajski hrib. Ko sem videl, kaj so naredili, nisem mogel verjeti svojim očem. To počnejo le največji zlikovci, brezdušneži, ki jim ni mar narodovega kulturnega in

cerkvenega stolpa, mu ni jasno. Toda polkovnika Popova to ne zanima. Če bi bilo treba, tako je izjavil, bi razrušil tudi vso Gornjo Radgono. Grozeče topovske cevi, uprte s ploščadi pred mejnim prehodom, bi bile to skoraj uresničile.

Hudo je v teh časih trkati na zavest Slovencev, naj pomaga-

Zažigalna bomba je čez noč spremenila Milkiho življenje: Avguštinovim je vzela dobesedno vse...

z žalostjo in ogorčenjem zapisali v krajevno zgodovino...

Bitka za mejni prehod

Polkovnik Popov, katerega ime Radgončani izgovarjajo z zaničevanjem, ne toliko s sovraštvom, si je v mestecu tik ob meji privoščil marsikaj, od streljanja po nemočnih civilistih do rušenja in zažiganja civilnih objektov, med njimi Primožičeve, Zamudove, Avguštinove hiše...

Teden dni po divjanju njegove vojske v Radgoni. Ruševine stavb so več ali manj očiščene, tudi ulice. Le tu in tam se na asfaltu še vidijo sledovi zgorelih tovornjakov. Delavci na mejnem prehodu popravljajo še zadnje sledi razdejanja. Na meji ni skorajda nikogar. Steklariji, ki od obilice dela ne vedo, kam bi se dali, tekajo naokoli. Resnim obrazom se še vedno pletejo v glavi neštevilne zgodbe strahu in zaničevanja, prevaranosti, pa tudi obupa. Več deset ljudi je ostalo brez stanovanja, brez strehe nad glavo. Ploščad pred mejnim prehodom je grozljivo prazna. Tudi z nasprotno, avstrijske strani, se le redkokdo pripelje.

Odpravim se k Zlatku Erlihu, podpredsedniku radgonskega izvršnega sveta.

»Po dosedanjih, nepopolnih podatkih,« ni pravi zresnjen, sredi papirjev, med številnimi telefonskimi klici iz vse Slovenije, pa tudi iz tujine (pomoč namreč že prihaja), »znaša škoda v občini Gornja Radgona okoli 449.880.000 din, od tega 100.000.000 din v stanovanj-

trebujejo. Številke, količine se vlečejo v nedogled. Tako bi, denimo, nujno potrebovali okoli 50.000 kg cementa, 80.000 komadov bobrova, 1.000 m² ladijskega poda...

Gnev v srcih

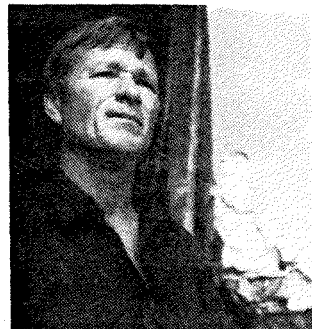
Razdejanje so pridne roke že očistile, brezdomci pa so se odpravili k znanec, prijateljem in sorodnikom, na vikende, v kleti, kamorkoli pač. Vsi iz popolnoma uničene Primožičeve hiše, Boško Rauter, Janez Primožič in Ljuba Rauter so menda, tako so nam povedali, na Janževem vrhu. Avguštinov-

Zlatko Erlih: »Škoda v gornjeradgonski občini znaša po nepopolnih (do sedaj zbranih) podatkih okoli 450.000.000 din!«

va Milka je menda še kar v razvalinah.

Medtem pa pomoč že prihaja. Cementarna Anhovo je poslala cement. Nekaj denarja so primaknili Avstrijci, posamezniki. Kot pripoveduje Zlatko Erlih, nekatera podjetja ponujajo pomoč, ponudbe sedaj zbi-

Leopold Vurcer: »Vojak na oklepem vozilu je z mitraljezom meril v mater in vame!«

Ko se peljem skozi središče, po ozkih ulicah, me ljudje opozarjajo na steklovino. Grajski hrib pred menoj migeta v nemogoči soparici. Ljudje se dušijo v vročini, nove slovenske zastave pa vsemu navkljub trmasto plapolajo v rahlem vetriču.

Župnik Andrej Zrim: »Barbarsvo brez primere!«

pomagajte obupanim ljudem, to sem jim obljubil!

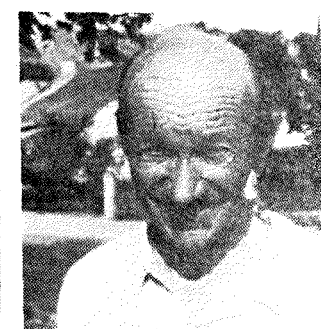
Pride Franci Klemenčič, socialni delavec.

»Trenutno skrbimo za enaindvajset najbolj ogroženih družin, večina nima ne stanovanja, ne hrane, ne obleke, ničesar, popolni brezdomci. Za

Milka Avguštin: »Vse so mi uničili. Na stara leta bom morala začeti znova!«

zgodovinskega bogastva. Letos bi praznovali stoletnico cerkve sv. Petra, v zadnjih dveh letih smo obnovili župnišče, kupili tri zvonove, uredili električno zvonjenje in uro, vse s prispevki občanov. Kako naj spet, znova stopim prednje, jih prosim...?!

Berti Hegedič se je v dneh vojaške objestnosti selil od hčerke do hčerke.

jo, ko smo takorekoč z vseh strani stisnjeni, vendar z nedvomno moralno podporo domala vseh naprednih sil v Evropi in po svetu. Zgolj od tega resda še ni nihče ni bil sit. Zatorej še enkrat: kdor hitro da, dvakrat da.

Milenko Strašek

Sime zbira in komentira

»Hunski govor« generala Adžića

Maja 1900 je na Kitajskem vzplamtela velika ljudska protimperialistična vstaja, ki je znana pod imenom bokarska vstaja. V juniju so bokarski prodrli do Pekinga, dne 20. junija je bil na pekinških ulicah ubit nemški poslanik Ketteler, neposredno zatem so bokarski začeli oblegati diplomatska predstavništva.

Zato so se vpletene velesile dogovorile, da pošljejo določeno število svojega vojaštva v Peking.

Za vrhovnega poveljnika mednarodne kazenske ekspedicije je nemški cesar Viljem II. predlagal nemškega feldmaršala Walderseeja. Cesar je užival nad tem, da bo mednarodnemu zboru poveljeval njegov oficir. Ko se je 27. julija obrnil na vojake, ki so odhajali na Kitajsko, jih je javno pozval, naj na Kitajskem z uporniki temeljito obračunajo, da si bodo Kitajci prav tako dobro zapomnili nemško ime, kakor so svoj čas evropski narodi ohranili v spominu ime Hunov in njihovega poglavarja Atila.

Na ta kajzerjev »hunski govor« sem se spomnil, ko sem 2. julija zvečer na ljubljanski televiziji kar dvakrat poslušal hujšakaški govor generalpolkovnika Blagoja Adžića.

Videz je, da se generalpolkovnik Adžić sploh ne nadzoruje več! V pičlih nekaj minutah je zli na Slovenijo, njene prebivalce in vojake ter seveda na zakonito izvoljeno vodstvo toliko gnojnice, kot se nihče pred njim. Edini stavek, od vseh, ki jih je izgovoril Adžić in s katerim se popolnoma strinjam, je: **S prevarami in sovraštvom se ne da zmagovati!** (podčrtal Sime)

Adžić je tudi izjavil: »V naših vrstah je prihajalo do izdaj, predvsem med Slovenci. Šlo je za velike izdaje, saj so se posamezniki vdali s celotnimi enotami. Očitno so želeli, da bi se ponovilo leto 1941.« (konec navedbe). Srbska sredstva javnega obveščanja so med izdajalce nemudoma uvrstila še Hrvate, s katerimi imajo Srbi in tudi JA še neporavnane račune...

General Adžić se je s tem spustil na raven nekdanjih srbskih kraljevih generalov, ki so aprila 1941 po katastro-

falnem porazu in razsulu takratne armade, urno pobegnili v tujino in tam jadikovali nad izdajalstvom Hrvatov in Slovencev, ki da so bili glavni krivci poraza.

Kot srbski generali leta 1941 tako general Adžić et consortes leta 1991 ne morejo doumeti, na kako trhljih temeljih je stala umetna tvorba, imenovana Jugoslavija in z njo seveda tudi JA, v katero so te dni po njenem porazu v Sloveniji celo že Srbi izgubili zaupanje...

Pred očmi se mi poraja lik generala Adžića vse bolj kot lik srbskega Potioreka leta 1991! Prve dni julija 1914 so srbski vojaki, čeprav utrujeni od dveh balkanskih vojn, na Ceru strahovito potolkli povsem svežo avstrijsko armado, ki jo je vodil Potiorek. To je bila prva zavezniška zmaga v prvi svetovni vojni, ki je zelo dvignila ugled male Srbije! Še drobna zanimivost: tudi poraženi Oskar von Potiorek (1853–1933) je bil generalpolkovnik...

V starih časih so poklicni častniki veliko dali na častniško čast in njihovo častno besedo. Tako so pruski generali-junkerji pogosto po porazih napravili samomor in se s tem izognili postopku pred vojaškim sodiščem, kjer bi (najmanj) izgubili vse časti in čine. Japonski samuraji pa so se pogosto odločili v skladu s tradicijo za harakiri...

V nasprotju s temi pa general Adžić pospešeno pripravlja načrte za »dokončno pokoritev« (z drugo besedo: uničenje) neubogljive Slovenije, ki naj kot svarilni vzgled vpliva tudi na druge, vse manj zanesljive republike (Hrvaško, Makedonijo in BiH).

Vsa Slovenija, na čelu s teritorialci, je v teh usodnih dneh Adžiću in generalstvu JA jasno dokazala, da v svobodni in samostojni Sloveniji še velja stara partizanska pesem:

»Na Slovenskem smo mi gospodar!«

In še: narod, ki se bori za svojo svobodo na svoji zemlji je nepremagljiv! Narod, ki hoče zaslužiti druge, pa ni svoboden!

Vsa Slovenija je ponovno potrdila geslo: tujega nočemo, svojega ne damo!

Veni, vidi, vici, – prišel, videl, zmagal, je Cezar leta

47., pr. n. št. sporočil rimskemu senatu o svoji hitri zmagi nad Farnakom.

Yu-antiCezar Adžić pa je prve dni julija sporočil v Beograd: prišel, malo videl in izgubil... »Jodlarji« niso bili tokrat niti malo gostoljubni, pa še na ves glas so peli: doma bi ostal, pa bil bi zdrav...

Cvetober beograjskega tiska

»Kučanov prljavi rat« – Kusteči neodlučnost savezne vlade i JNA, predsednik Slovenije, Milan Kučan je, uz nevidenu nacionalističku propagando, podigao Teritorialnu odbranu i slovenačku policiju protiv federalne armije, carine i milicije. Osvajanjem graničnih prelaza

– Naprej v pogovore o prihodnji ureditvi Jugoslavije!

OTO REISINGER, Vjesnik

on je želeo da Jugoslaviju izoluje od sveta i da time postane njen gospodar.« (konec navedbe)

Intervju (izdaja Politike), Beograd, 5. jul 1991 stran 4. Tednik Vreme, Beograd, št. 37, 8. julij, stran 19:

»Osveta Janeza Janšca: U danima koji dolaze mogući su svakojaki preokreti, ali Slovenija će teško pristati na odlaganje ili odustajanje od »osvojene nezavisnosti«.

Alpska republika mogla bi ipak dočekati globoka razočaranja, čija se klika već nazira iz načina na koji je vodnik Janša postao nacionalni heroj. On pripada jednom novom, sve brojnijem soju bezobzirnih osvjetnika, poput Šeksa, Šešelja i drugih komu-

nističkih konvertita, koji svoju robiju i stradanja naplaćuju od svakog ko im se nađe na putu.

Iz iste številke Vremena, samo na strani 4: »Kakvo je stanje? – Jebeno... Oni kao hoće da se otcepe, a mi im kao ne damo.« (Odgovor vojnika Bahrudina, na položaju u Krakovskom gozdu, na pitanje reportera JUTELA).

S strani 6 in 7: »JNA je posla u Sloveniju da zaštiti granicu zemlje, što im je ustavna obaveza i za šta su imali odluku SIV. Očekivali su otpor slovenačkih teritorijalaca, ali nisu očekivali da će se »ponašati gore nego Nemci«. Pred jednu kolonu tenkova izveli su dva razreda školske dece. Koji bi starešina

JNA u tim uslovima mogao da puca? Jednog kapitana iz riječkog korpusa teritorialci su ubili metkom u potiljak kad je pošao po hleb za vojnike...« Ipak, starešinama JNA očigledno je najteže palo to što su tretirani kao okupatorska vojska...«

Nadaljevanje na strani 8: »Hoće li general Veljko Kadijević podneti ostavku zbog svega toga što se dogodilo u Sloveniji? U vojnim krugovima misle, da je to pitanje njegovog ličnog osećanja za moral. Isto važi i za Anta Markovića, s tim što kod njega postoji i potpitanje – ko bi došao posle njega?«

Sedaj pa pride na vrsto znameniti novinar-specialist

za vojaška vprašanja, ki je vrsto let delal v zagrebskem tedniku DANAS, a se je lani jeseni preselil k bolj borbeni Politiki v Belograd.

Miroslav Lazanski je v reviji Intervju, ki ga izdaja Politika, v štev. 263, 5. julija, med drugim zapisal:

»Rezervni vodnik nadmudrio generale« (stran 12 in 13)

»U Sloveniji, posle izbora na kojima je pobedio DEMOS, ova republika se nije odrekla koncepcije ONO i DSZ i komunističkog shvaćanja naoružanog naroda. Štaviše, slovenački su republički čelnici koncepciju ONO i DSZ još više razvijali, snažno negujući i tradicije slovenačkih partizanskih brigada!«

»Kako je moguće da u vreme dok se po JNA u Sloveniji puca, zarobljavaju njezini pripadnici, u Cankarjevom domu slovenački čelnici svakodnevno drže konferencije za štampu na kojima sa smeškom objavljuju svoje pobeде i nazivaju JNA »agresorima«? Gde su bili padobranc JNA, specijalni diverzantsko-komandoski timovi? Zašto nije poslata Gardijska brigada? Zašto avijacija nije selektivno delovala? JNA se u Sloveniji ponašala poput nezgrapnog i tromog slona kojeg je napalo i ujedalo stotine komaraca. Bilo je dovoljno vremena da se vse planira, pripremi i izvede. Datum otcepljenja bio je poznat. Zar je trebalo da padnu prve žrtve pa da se tek onda vrši mobilizacija? Zbog čega je rukovodstvo JNA vodilo toliko računa o međunarodnom faktoru i zašto je dopustilo da ga premijer Ante Marković opet izmanipuliše?

Da li je Generalštab Oružanih snaga spreman da budućeg ministra odbrane Jugoslavije, ili onoga što ostane od nje, kao i načelnika Generalštaba postavljaju dva Žaka (Santer i Delor), jedan De Mikelis i gospodin Genšer? Jugoslaviji, zemlji pobednici iz Drugog svetskog rata, predsednika države postavljaju Italijani i Nemci, uz asistenciju Luksemburga, a možda u budućnosti i San Marina?

Šta o tome misle oficiri JNA? Obraz je uprljan. Istina, izgubljena je samo jedna bitka, ali prostora i vremena za vraćanje časti i ugleda ostalo je još jako malo...« (konec navedbe)

Zanimiv komentar na tole

pisanje Lazanskoga sem našel v tedniku Vreme (št. 37 od 8. julija, stran 36), ki ga navajam:

»MIROSLAV LAZANSKI, vojno-politički komentator Politike, dugogodišnji ratni izveštač sa manevara JNA i osoba privilegovana za »prijem« prošledecembarškog intervjua generala armije Veljka Kadijevića, povodom sukoba JNA i TO Slovenije objavio je: »Poniženje je veliko. Mlakost, neodlučnost, oportunistički, karijerizam, nezameranje, alternativni planovi u životu, nepotizam, pogrešna kadrovska politika, regrutni sistem koji ne odgovara psihološkoj konstituciji prosečnog mladog Jugoslavena. Dali su potrebna objašnjenja za svaku od ovih konstatacija?« Jesu. Na primer, objašnjenje da li su se u rečniku pomenutog vojnog komentatora izrazi za kvalifikovanje JNA tipa »mlakost«, »neodlučnost«, »oportunistički«, »karijerizam«, »nezameranje«, »alternativni planovi u životu«, »nepotizam«, »pogrešna kadrovska politika« i »regrutni sistem« pojavili tek što je denuncirao (»iz pouzdanih izvora«) da je »glavni krivac što je rukovodstvo Slovenije na vreme saznalo koliko će, kuda i kada krenuti jedinice JNA na zadatak – Živko Pregl.« (konec navedbe)

Znani humorist, kreator in vožd Velike Srbije Slobodan Milošević ne more iz svoje kože: (Politika, 7. julija na prvi strani)

»Specialna izjava predsednika Republike Slobodana Miloševića« (nadaslov) »Svima je bolje da prihvate želju Srbije za mirom« (nadaslov), »Srbija nikada nije vodila osvajačke ratove, nego je uvek pobeđivala boreći se za svoju slobodu«. – »Preći rat koji može biti veći od ovog koji se sada vodi na tlu jednog dela Jugoslavije, zato građani Srbije treba da budu spremni za odbranu svoje zemlje. – Poverenje u JNA i jedinice Teritorialne odbrane Srbije koje su brojne i moderno opremljene. – Jugoslavija može uspešno da se razvija, čak mnogo uspešnije, bez onih koji su odlučili da je napuste. – O odbrani će odlučivati isključivo država, a ne bilo kakve grupe ili stranke.« (podnaslov – konec navedbe)

S cirilico se je v pasji vročini ubadal

Vaš Sime

Sposojeno branje

Preživela ideologija

Dušan Pekić, generalpolkovnik v pokoju

Ali se lahko iz zaključka dogajanj v Sloveniji izpelje kakšen daljnosežnejši sklep o politični in bojni sposobnosti JA?

»V Sloveniji se je pokazalo, da je JA ujetnica neke splošne zmede in izdaje v najširšem vodstvu države. Napadno bi bilo sklepati, da je ta armada bojno nesposobna in da gre za njeno popolno razsulo. Sedanje stanje bi opisal kot stanje hudega šoka. Izhod iz tega pa je, če bi se armada prilagodila spremembam v Jugoslaviji, ki jih njeno vodstvo v zadnjih letih ni ustrezno razumelo. Pojavom nacionalizmov, šovinizma, separatizma, bi namreč bila

kos lahko le poklicna armada, sestavljena iz ljudi iz stroke. Armada je bila v vsem tem času v zablodi, češ da lahko tudi s takšno strukturo zagotovi mirno rešitev jugoslovanske krize.

Koliko se je JA osvobodila ideologije iz časov, ki so za nami?

»Čeprav sem deset let zunaj armade, sem iz večih stikov s starešinami dobil vtis, da se je velika večina starešinske sestave osvobodila vseh prejšnjih ideoloških obremenitev. Vendar pa meče ideološko senco na armado usmerjanje nesrečne sugestije na starešinski kader, da – če se politično opredeljuje

– naj bo to za Zvezo komunistov-gibanje za Jugoslavijo. Jaz sem kategorično odklonil poziv, naj se pridružim tej stranki, ker sem sodil, da gre za že preživeto ideologijo in da je Zveza komunistov tako kompromitirana, da se nihče, ki je realen, ne bi več smel zavzemati zanjo.«

Kakšno je vaše mnenje o vse bolj aktualnem vprašanju o formiranju srbske vojske?

»To vprašanje se postavlja predvsem zaradi terorja, ki mu je izpostavljen srbski narod na Hrvaškem. Vendar je moje stališče – in iz Miloševićevih izjav vidim, da tudi on misli tako –, da Srbiji ni treba, da bi se oboroženo ali s kakršnimkoli ljudstvom mešala na Hrvaškem. Srbi na Hrvaškem si morajo sami izboriti svoje pravice tam, ob tem pa jih mora federacija zaščititi pred sedanjim terorjem in možnim genocidom – če se že ne morejo razoro-

žiti hrvaške paravojaške organizacije, je treba oborožiti tamkajšnje Srbe. Z ravnotežjem strahu bi se preprečili genocid in spopadi med narodoma.

Ali JA ima vlogo v tem preprečevanju takšnih spopadov?

»Armada lahko tukaj veliko stori, čeprav je sestavljena iz vojakov različnih narodnosti. Mednarodna vojna na

Hrvaškem bi se namreč prenesla na vso državo, zato pa je v interesu vsakega vojaka, ne glede na narodnost, da to prepreči. Tudi tukaj bi ena profesionalna, znatno zmanjšana federalna vojska bila primernejša: vojaki, ki bi se javili prostovoljno na natečaj za to delovno mesto – profesionalci torej, ne pa Srb, Hrvat, Slovenec... Če bo nekakšna Jugoslavija obstala, mora biti skupna armada takšna, enote teritorialne obrambe pa bi ostale kot porok za neodvisnost republik. Ne bi se smele zlorabljati proti drugim etničnim skupinam v lastnih republikah in za razbijanje Jugoslavije kot mednarodno pravnega subjekta.«

B. I. – U.K.
(prevod iz NIN-a iz 12. julija 1991)

P.S.

Kaj naj bi rekli ob takšnem globokomnem lamentiranju

znanega srbskega generala? Najbrž komentar ni potreben. Lahko le pripišemo, da je domala sočasno s Pekićevim miniintervjujem v NIN-u predsedstvo Srbskega gibanja obnove v svojem sporočilu opozorilo, da v Srbiji na strankarski podlagi delijo orožje, pri čemer da gre za oboroževanje Zveze komunistov-gibanja za Jugoslavijo pod poveljstvom upokojenega generala Dušana Pekića.

V tem sporočilu je bilo tudi poudarjeno, da člani Srbskega gibanja obnove ne bodo pristopili k enotam, ki jim poveljujejo zadnji čuvarji propadlega režima. Obnovitelji so tudi tokrat pristavili, da se zavzemajo za oblikovanje srbske vojske, ki bi bila sestavljena iz domoljubov, ne glede na politično pripadnost. Kdo torej koga oborožuje in kdo vodi nove oborožence?

Iz življenja pred to zadnjo vojno, med njo in po njej

»V tej krčmi ne bo politike!«

O človekoljubju, iznajdljivosti, ekonomiji in perspektivah – utrinek z Dolenjske ceste

Prav vsakomur izmed nas, tudi tistim, ki so najbolj previdni in se brigajo zgolj in samo zase, je minuli spopad z zvezno armado zapustil v spominu zarezo in bo kar še lep čas pustil konkretne življenjske sledi.

Tiste dni, ko je v vmesnem času malce popustilo pokanje, smo se podali na Dolenjko, med ljudi v obcestnih naseljih, med dolge kolone kamionov, do pekarnice Pečjak in do gostišča Arkada, kjer smo poslušali pripovedi o iznajdljivosti, požrtvovalnosti, o dobrih obetih in bolj sivih povojnih upih.

Kako naj bi jo najenostavneje v tistih dneh mahnila proti Dolenjki, če ne s kolesom, ki najde svojo pot, če je treba, tudi po poljskih potkah in obvozi? Tako sem si rekla

Komaj nekaj sto metrov naprej po cesti se je že od daleč svetil napis »Arkada«. Bilo mi je vroče, pa sem zavila na kozarec kisle vode. Že pri vhodu v gostišče sem opa-

lje, kot smo znali. Imeli so na voljo sanitarije in naš lokal je bil odprt vse dni in noči. Predsednik krajevne skupnosti pa je užaljeno pripomnil, da časopisi tudi marsikaj čevkajo nepreverjeno: »Pripravili smo jim posebno poljsko stranišče, napeljali vodo, organizirali smo tudi tako, da so bile na voljo sanitarije v gostišču Strah in drugod, med drugim tudi na naši železniški postaji. Prehranjevali pa so se kamionarji in njihovi sopotniki tako, da so se številni naši krajski organizirali in jim kuhali hrano. Nudili so jim tudi prenočišča in kopalnice, vendar so se šoferji zvečine odločili le za slednje, saj so raje spali v kamionih v upanju, da bo novo jutro že prineslo odprtje cest in bodo lahko krenili vsak v svojo smer.«

Srbski vozniki so, so mi hiteli pripovedovati zbrani v gostišču, kar po vrsti odklanjali hrano, češ da je zastrupljena... Metod, predsednik KS pa je nadaljeval o tem, kaj vse so skupno naredili tiste dni: imeli so stalno dežurstvo, javko pri hiši R...jevih in dobro sodelovanje s teritorialci. Uredili so štiri zaklonišča – v šoli, župnišču in gozdnem gospodarstvu. Nekaj je bilo težav, kar zavoljo raztresenega naselja iz privatnih hiš res ni bilo mogoče prispeti z vseh koncev v zaklonišča v treh minutah, vendar so se kar dobro znašli.

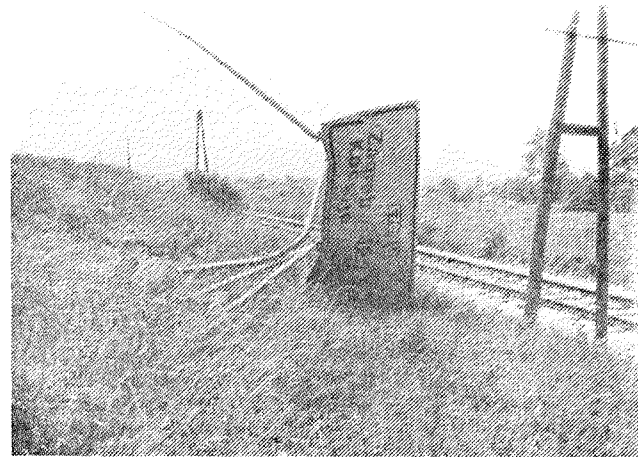
Večkrat so posredovali zaradi nevarnih tovorov, ki so se kopičili v njihovi okolici, najbolj pa jih je bilo strah tovara cisterne s kislino, ki se je znašla na železniški postaji. Zato so v sodelovanju s civilno zaščito pripravili vse potrebno za morebitno hitro ukrepanje.

Stanka se ne da

O drobnem doživljanju tistih dni nam je pripovedovala tudi gospodinja v gostišču Arkade, Stanka Režek. Ni še znala oceniti, v kakšni meri jim je ta vojna spremenila življenje, vendar je slutila težave. Povedala je, da sta se z možem zadržala pri sorodnikih, da sta lahko razširila nekdanji bife v prostorno picerijo. Komaj deset dni pred vojno je bila otovritev. Vse lila sta se je, delala sta in garala, vsa družina je bila vprežena. Nabavili so novo peč za peko pic, mesnih krač in najrazličnejšega peciva. Pripravili so najširšo prehrambeno ponudbo, ker so hoteli tudi s svojo delovnostjo

postaviti na laž nenehno tarnanje ljubljanskih turističnih delavcev, češ da na Dolenjki primanjkuje primernih prehrambenih lokalov. Režka sta zato s ponosom na otvoritev povabila vse krajsane, pa tudi različne mestne in celo republiške turistične in gospodarske politike. Krajani so prišli, politiki pa ne, čeprav, pravi Stanka, so jih polna usta podpore in želje za razvojem malega gospodarstva.

V prvih nekaj dneh napadanja zvezne armade je bila seveda gostilna polna. »Gostili smo prav vse, brez izje-

Simbolično – zmečkan smerokaz

ostali s svojimi ogromnimi kamioni sredi ceste. Patrick Veinant iz Bordeauxa, ki je bil prvotno namenjen v Novi Pazar, je hotel obrniti nazaj proti Novi Gorici, vendar je ravno tisto jutro, ko sem bila jaz na obisku pri Režkih,

zre nekam daleč skozi okno: »Vse sva pripravila. Hrano lahko nudimo za veliko ljudi hkrati. Ravno smo mislili, da smo nekako zlezli na konja. Veselje sva imela z možem, saj je tudi en sin doma za kuharja, drugi pa se šola v gostinski smeri. Zdaj je pa vse prazno... Dolgove bo treba začeti vračati...«

Režkoma se je zgodilo najbrž takisto kot mnogim drugim v malem gospodarstvu. Morda imata še srečo, da imata gostilno ob cesti, ki je v vseh časih precej prometna. Drugim, ki te sreče nimajo, bo najbrž še težje. Vendar pa me je z upanjem in dobro voljo navdalo slovo od mojih sogovornikov – mož za šankom, mama in sin v kuhinji, v lokalu pa kopica domačinov – teh najbrž tudi v slabih časih ne bo umanjalo. Držijo

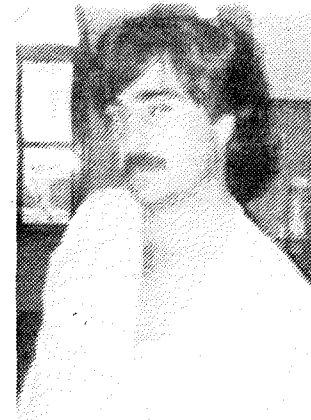

Gostišče Arkada je bilo odprto dan in noč za »ujete« kamionarje.

me. Lepo sem povedala šoferjem, da tistim, ki res nimajo denarja in so v stiski, postrežemo zastoj. Seveda pri takšni množici in ob tako različni družini pride nujno tudi do besedovanja o politiki. Najbolj glasni so bili Srbi. Nič niso hoteli polušati naših po-

ugotovil, da njegovi tovariši, ki so se že odpravili proti meji, niso prišli daleč. Patrick je tako ostal na mestu, hkrati pa se je kar krepko jezil na svojega francoskega konzula v Zagrebu, ki ni znal kamionarjem pomagati drugače, kot da jim je neprestano ponavljal, da sploh ne ve, kaj se v Sloveniji godi. Sicer pa se je francoski kamionar najlepše izrazil o slovenski gostoljubnosti in pohvalil tudi njihovo iznajdljivost. Vsekakor, je pripomnil, preden se je spet odpravil proti svojemu vozilu, so se tudi v teh norih vojnih dneh med njimi in domačini spletile prijateljske vezi. Stanka je pripomnila, da se bo morda kdaj kasneje, v boljših časih, raje vrnil v naše kraje z družino kot turist...

In perspektive obcestnega gostišča z novimi zmogljivostmi? Naša sogovornica Stanka

Tudi francoski šofer tovornjaka iz Bordeauxa Patrick Vienant si je v tistih dneh čakanja pridobil med domačini na Dolenjki vrsto novih prijateljev.

skupaj v dobrem in slabem, pomagajo si med seboj, tako bo najbrž tudi drugod, po vsej Sloveniji, počasi le krenilo na bolje.

Bojana Žokalj-Jesih

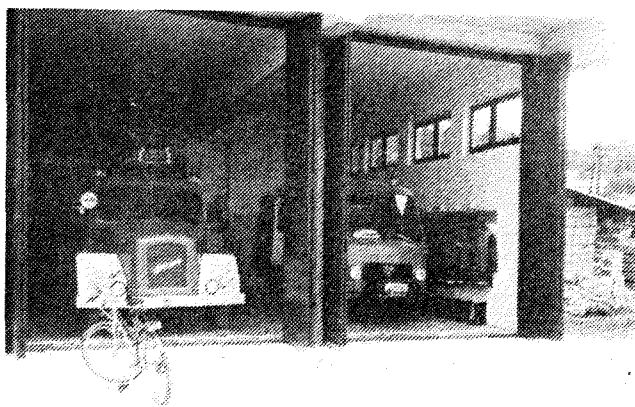
Kolona tovornjakov je tudi na Dolenjki tik pred Ljubljano stala nepremična nekaj dni.

in se odpravila. Vendar ni bilo treba nič po obvozi, saj se je sem ter tja mimo vse bolj strnjene kamionarske kolone prepeljavalo tako malo avtomobilov, da je bilo domala celotno cestišče samo moje.

V opoldanski pripeki sem se najprej ustavila pri Pečjaku. Tam so mi povedali, da je bila zanje najtežja noč po prvem dnevu napada, saj niso mogli napeči dovolj kruha, kljub temu, da so delali non-stop. Potem se je povpraševanje po kruhu počasi uneslo. Ker so bile ceste tam okoli Škofljice zabasane s transporterji, so se pekovi dostavljali znašli, kot so pač vedeli in znali. Skrbeli so, da je prispel kruh, včasih z manjšo zamudo, do vseh kupcev. Zapletlo se jim je pa z Vrhniko, ki je bila tiste dni čisto odrezana; tudi njihovi delavci iz vrhniškega konca niso mogli na delo. Povedali so mi, da so samoiniciativno ponudili vsem tistim voznikom, ki so ostali ujeti v koloni vozil, pa niso bili domačini in so se znašli brez denarja, na dan kilogram kruha zastoj in liter mleka za zraven. Nekateri šoferji, zlasti iz Vzhoda, Poljaki in Rusi so bili kar hvaležni za takšno pomoč, nekateri drugi – iz Srbije – pa so na primer takšno ponudbo (pogosto s ploho grdih besed) odklanjali.

zila, da je vse še sveže, novo in ne do kraja ometano. Vstopim, postavim eno, dve vprašanji in takoj se izkaže, da sem prišla na pravi kraj. Gospodar za šankom, Režek, mi prijazno odgovarja. Če je res, da so bili do nesrečnih kamionarjev krajsani zelo zadržani in jim niso pomagali, sem vprašala najprej, ker sem nekaj takega prebrala v Slovenskih novicah. Ob tem vprašanju so se zganili domači vsi gostje za mizami, sami domačini in med njimi tudi predsednik krajevne skupnosti Metod Podržaj.

»Pri nas,« je pohitel s pripovedjo gostilničar Režek, »smo poskrbeli zanje najbo-

Gasilci na Dolenjki so bili ves čas pripravljeni za morebitne nujne intervencije.

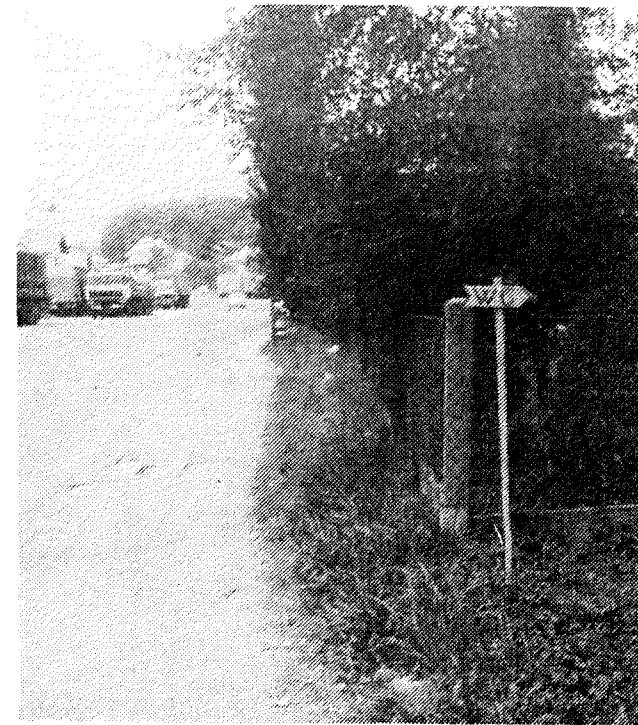

Gostilničarka Sonja Režek: »Šele po nekaj dneh neprekinjenega dela je prišlo za mano, kaj se sploh godi in so se mi tresla kolena.«

ročil. Telefonirali so v Srbijo in se dolgo pogovarjali. Ko so zvedeli iz »pravih« virov, kako je v »resnici«, so postajali nesramni in vse bolj glasni. Morala sem se postaviti temu po robu, če ne, bi prišlo še do večjih sitnosti. Stopila sem prednje in jim dala na znanje, da je pri nas dobrodošel vsakdo, ki je lačen in žejen, da pa politke pod mojo streho ne bo!

Stanka je Primorka iz Podgorja. Tiste dni jo je predvsem skrbelo za mamo in očeta, ki sta že krepko čez osemdeset, zato se je sorodstvo »držalo skupaj« prek telefonskih zvez.

Sicer pa sta imela Režka tiste dni pod svojo streho dva Italijana in štiri Francoze, ki so prav tako nesrečno ujeti

Za vodo in sanitarije je bilo poskrbljeno.

Odmevi vojnih dni

Nujna strategija: »Stay Cool«

Če je bila kdaj res prava, neposredna priložnost za vpo-gled v to, kaj pomeni zanimanje svetovne javnosti, je bila za nas, slovenske novinarje, to za-gotovo priložnost v dneh napa-da zvezne armade na Sloveni-jo. V tistih prvih dneh, ko so padale žrtve in bombe, so nam domala vsi tuji kolegi izražali sožalje in se zgražali nad počet-jem armade. Potem so prišli dnevi, ko so začeli poglobljeno vrtati v razmerja in praktične vezi dosedanjega funkcionira-nja jugoslovanske federacije. Nekateri novinarji iz tujine so

se ob vseh zapletenostih začeli specializirati. Spraševali so na primer predvsem o vojaških za-devah, o operacijah, o pomenu izjav tega ali onega generala in podobno. Drugi so skušali sko-zi svojo prakso zahodnih de-mokracij dognati, čemu se pravzaprav konkretno v tej dr-žavi Jugoslaviji upira Slovenija, razen splošno znanega in odmi-rajotečega komunističnega mo-dela. Tu je pač treba povedati, da se nobenemu izmed govor-cev na tiskovnih konferencah v Cankarjevem domu, razen Živka Pregla, ni zdelo po-membno tem tujim novinarjem pojasniti, kakšen je sploh naš, po zvezni ustavi in zakonih do-ločen glasovalni sistem, kaj za nas pomeni »princip« pregloso-vanja, kaj je pomenila v dolo-čenem času priključitev Vojvo-dine in Kosova k integralnemu ozemlju republike Srbije in kaj je pomenilo za vse ostale repu-blike v zvezni državi, ko si je ena izmed republik (čeprav največja) izvolila po lastni pre-soji anektirati avtonomni po-kraini in »pokonzumirati« nuj-ne ustavne pravice, hkrati pa je zase ohranila na vseh ravneh, tudi v samem predsedstvu dr-žave, glasovalne glasove (in se-deže) prejšnjih avtonomcev...

Ko je nehala teči kri, ko je »kotizacija nevarnega območ-ja« začela upadati, so naši me-dnarodni kolegi začeli tudi bolj ležerno »gor jemati« vsak-danje novice o kršitvah arma-de. Vse, kar je bilo na tiskov-nih konferencah daljše od pet-najstih minut, jih je začelo dol-gočasiti.

Novinarji so pač kljub speci-fiki svojega dela samo ljudje in bojim se, da prav enako velja za politike. Prvim zgroženo-stim so sledili telegrami podpo-

Starši in otroci – vojaki

Če je kdo iz čakajoče množice na srbske starše vojakov, ki so prišli v slovenske kraje obiskat svoje sinove, upal, da bo lahko z osebnim stikom in človeško besedo enako zaskrbljenih slovenskih staršev pokazal na nesmiselnost napada na Slove-nijo, se je pač naivno motil. Umazanija propagandne vojne namreč ni obšla teh, od dolge poti izmognanih ljudi, ki so pri-speli pred ljubljansko halo Ti-voli z avtobusi, označenimi z Rdečim križem. Imeli so stro-go navodilo: nič izstopati, z ni-ko-mer se pogovarjati, ničesar po-uziti... Utegnili bi biti za-strupljeni... K sreči so nasled-nji umirjajoči dnevi prinesli ustanavljanje odborov staršev tudi po drugih jugoslovanskih republikah in morda vendar prinese ta skupni glas staršev za mir tisto najnujnejšo dozo razuma.

re, tem so sledila pisma zadržane-ga upanja v mirne rešitve in nato že bolj utišani toni o mo-rebitnih priznanjih, če in ko ter kadar bomo mi najprej to in to...

Izkazalo se je, da Evropa si-cer živno, kot vsak prekrvav-ljen, zdrav organizem, reagira na krč v svojem »palcu«, toda, ko je bolečina malce popustila, ni začela brezglavo tarnati ali pa, nasprotno, brezskrbno poskakovati zaradi sprostitve. Odločala se bo šele na podlagi opazovanj; ali je bil to le uda-

rec v oster rob ali pa je šlo za udarec v zagnojen noht, ki ga bo potrebno nemudoma poteg-niti s prsta. Če bi se izkazalo, da gre za slednje, bi bilo dobro, kajti slej ko prej je treba zagnoj-en noht potegniti dol.

Mi, ki nam kljuje in smo zaliti z vsakovrstnimi bakterijami, si seveda takšne odrešitve srčno želimo. Zdi pa se, da bomo morali v maratonskih pogaja-njih pokazati vso slovensko tr-mo in vztrajnost, vzdržljivost najboljših plezalcev in spretnost najboljših slalomistov in nenazadnje bomo morali z ar-gumenti na pladnjih znova in znova dokazovati svoja pravil-na balkanska predvidevanja, pri čemer pa bomo morali vse-lej hkrati pogledovati na Vzhod in čez lužo. Vse tako kaže, da bi nas nekateri veliki radi uporabili kot talon v igri za veliko večje stave.

Zgražali smo se vse te dni nad nepopisno domišljijo srbs-ke politike in vsega, kar je le-ta angažirala, ko je zasipala svoj širši in ožji informativni prostor z množico laži, podti-kanj, konstruktov, vratolom-nih in neverjetno drznih (sanj-skih) kombinacij v zvezi s Slo-venijo in Slovenci. To se nam ni zgodilo prvič. To se nam go-di že ves čas te združbe, imeno-vane povojna Jugoslavija. O tem so pripovedovali ljudje, ki so prihajali izmognani in raz-rvani iz svojih funkcij v Beo-gradu, o tem pripovedujejo šte-vilni gospodarstveniki in to nam potrjujejo tudi analize raz-nih konfliktnih trenutkov v zadnjih štiridesetih letih.

Zato zdaj ne kaže brezplod-no ugotavljati niti tega, kdo in kdaj že je na vse to opozarjal, ampak vzeti na znanje, da je to stvarnost, s katero moramo dan in noč računati, da se ne bomo pustili presenetiti, razza-liti ali penasto razsrditi. Vsa takšna stanja namreč samo sla-bijo našo razsodjo. Če bi torej govorili v žargonu naše najstniške mularije, bi si morali ne-nehno prigovarjati: stay cool!

Bojana Žokalj-Jesih

TV-15 v prvih bojnih črtah

Neverjeten občutek, da nisi sam

Nekaj dni pred razglasitvijo slovenske samostojnosti je zgodaj zjutraj zazvonil na vhodnih vratih. Pričakoval sem, da je eden izmed sorodnikov, ki prihajajo poslovno v Ljubljano, ko pa se zagledal neznan obraz, sem vedel, da je nekaj drugega. V roko mi je potisnil kos papirja, na drugega pa sem se moral podpisati.

List papirja sem dvakrat prebral. Bil je vpoklic v mojo enoto teritorialne obrambe. Najbolj se mi je vtisnil v spomin stavek, takoj se javite v enoti... Zbudil sem ženo in otroka, poiskal stvari, ki so bile zapisane na seznamu, se poslovil od družine in sedel na avtobus.

Pričakoval sem, da je to ena izmed številnih vojaških vaj, kakršne smo imeli v preteklosti. Toda kaj kmalu se je pokazalo, da smo v bistvu postali vojni veterani in da smo se z orožjem borili za našo samostojnost.

Razdelili so nam nove uniforme, ki se precej razlikujejo od prejšnjih.

Nato pa je prišel znameniti četrtek, 27. junija 1991. Zgodaj zjutraj, še skoraj ponoči, so nas zbudili s preplahom in odhiti smo v bližnje ulice, kjer smo postavili barikade, s katerimi naj bi zaustavili tanke, ki so prodirali proti Ljubljani. S tovarnjaki in avtobusi so vozniki zaprli ceste, naši minerji pa so postavili protioleptne mine. Več kot teden dni smo bili na položajih, na srečo pa nam ni bilo treba izstreliti niti enega naboja.

Po več kot tednu so se razmere toliko umirile, da so nas umaknili z ulic in končno smo se lahko vlegli v pravo posteljo in se okopali s toplo vodo.

To, kar sem opisoval zdaj, so znane stvari. Presenetilo pa me je, ne samo mene, ampak tudi vse druge fante nekaj drugega: zelo visoka morala ljudi, ki so živeli v hišah in blokih okoli nas. Te visoke morale niso mogli zlomiti niti letalski preplahi niti nočna streljanja provokatorjev. Težko bi se človek zdaj spomnil vseh drobnih in na prvi pogled nepomembnih dejanj, ki pa so nam veliko pomenila.

Ljudje so nam nosili velike vrče kave, polne vrečke sadja, neka ženska nam je dala zajetno vrečko bombonov, druga je prinesla karton krofov; ljudje so nas spraševali, če smo žejni in samo prikimati je bilo treba, že so nam prinesli sok ali pivo. Nek možakar, že kar v letih, je prinesel povsem nove vojaške čevlje, rekoč, da jih sam ne rabi več in naj jih damo tistemu, ki jih potrebuje... To ni bil osameljen primer. Zelo hvaležni smo bili tudi raznašalcem časopisov, ki so nam dajali časopise zastoj, tako da smo bili na tekočem z dogodki. Fantje, ki so bili v naseljih izven Ljubljane, so nam pripovedovali, da so doživljali neverjetne stvari. Tako so prišli v neko kmečko hišo in gospodi-nja jih je vprašala, če se hočejo štirirati. Čez nekaj časa je vsa skupina odšla naprej sveže umita...

Marsikdo bo rekel, kakšne nepomembnosti. Toda verjemite, vsem nam, ki smo bili v uniformah in smo z orožjem v roki na barikadah preživeli toliko in toliko dni, so pomenile veliko več kot pa vsi govori slovenskih politikov skupaj. Občutek, da so ljudje z nami in da nas jemljejo za svoje, je nepopisen. Sicer pa, kaj bi vam razlagali; pred petdesetimi leti ste tudi sami občutili, kaj pomeni podpora ljudi!

Bojan Kuntarič

Damijan Šinigoj

Vojake ubijajo, mar ne?

To je zgodba o vsem tem, zaradi česar se starši slovenskih vojakov v zvezni armadi že nekaj mesecev tresejo, zaradi česar si prizadevajo, da bi te fante dobili nazaj domov ali vsaj v Slovenijo. To je zgodba o maščevanju oficirja JLA in hudih posledicah, ki so uničile mladega, v dezerterstvo pahnjene- ga vojaka in celo vrsto njegovih prijateljev. To je nov roman z nadvse aktualno temo, ki je prav te dni izšel pri založbi Amaliotti. Govori o stiskah in razmišljanjih mladega vojaka, ki se ni dobro zlezel iz kratkih hlač, zgodba o psihologiji adolescence, o civilni družbi, o življenjskih usodah, o dogodkih in dogajanju, temelječih na lastni izkušnji. To je prvenec mladega Damijana Šinigoja, ki ga odključeta napeta fabula in tekoč jezik. Roman je izšel na 184 straneh, knjiga pa stane 330 din.

Vojsko sem odšel služiti v famoznem Orwelovem letu, komajda polnoleten, ne da bi se mi sploh sanjalo, kaj vse me tam čaka. Težave so se pojavile že po nekaj tednih, ko sem rojstni dan prazno-val v vojaškem priporu, do konca pa sem nato na lastni koži doživel spoznal de-lovne prijeme državovarstvene policije. Pri tem se mi je nenehno zastavljalo vprašanje: Zakaj? Menda zato, ker sem z nekaj političnimi karikaturami namera-val (sam!) odcepiti Slovenijo. Kasneje so me na vojaškem sodišču, že kot civilista, oprostili. Nato sem skoraj vse leto urejal in zbiral vtise, ko pa je bil brezobzirno in še vedno brez uradnega pojasnila ubit dolenjski rojak Plut, dezerter, je v meni dozorela misel na knjigo, ki sem jo kon-čal leta 1986. Ne, da bi postal slaven pisatelj, ali pa, da bi se, denimo, mašče-val JLA, temveč predvsem kot napet budočim nabornikom, opozorilo, kaj se jim (tudi) lahko pripeti!

Seveda je do objave rokopisa lahko prišlo šele danes, ko so teme, o katerih pišem, že postale javne in ko je hotenje po samostojnosti Sloveniji postala sploš-na potreba. In zato ga objavljam z željo, naj ne bo več v napotek, temveč le še v spomin in opomin!

Šini

... Pisarna je bila urejena v špartanskem duhu; ni služila udobju, temveč uporabno-sti. Pohištva je bilo malo, le najnujnejše – nekaj omar in neudobnih stolov, na sredi-ni velika miza, na katero je skozi velika okna padala bleščeča svetloba, na zidovih pa so namesto slik visele geografske karte in zemljevidi, ki so prostoru dajale poseben pečat.

Pisalna miza se je šibila pod veliko količi-no papirja; pisarna je s svojim vzdušjem še najbolj spominjala na štabno sobo, v kateri častniki pripravljajo zahtevno vojaško ope-racijo.

Moški, ki je z zanimanjem in pozorno prelistaval razmetane papirje, je imel v očeh izraz lovca, ki je izsledil divjad; sicer pa je po svoje tudi bil lovec, le da je njegov plen hodil po dveh nogah in je pripadal vrsti homo sapiens – bil je lovec na ljudi.

Na lov se je vedno pripravil, o čemer so pričali pred njim nakopičeni papirji, ki so ga navdajali z zadovoljstvom. Počutil se je kot igralec pokra, ki ima v rokah veliko kento in trdno verjame v svojo kombinacijo; sicer je velika kenta v srcu, flash royal, najmočnejša kombinacija, vendar je možnost, da kdo do-bi, absurdno majhna, zanemarljiva; ali pa kot šahist, ki pred izbiro poteze razmišlja o svojih in nasprotnikovih potezah za deset in več potez naprej... Skušal se je živeti v nasprotnikovo kožo in uganiti, katero po-

tezo bo potegnil naslednjo...

Vsi papirji na mizi so imeli v zgornjem kotu obvezen napis STROGO ZAUPNO: bila so namreč poročila psihologov, psiha-trov, izjave učiteljev, pedagogov, prijate-ljev, znancev, učiteljev, častnikov, koman-dirjev, sorodnikov... Vsi so imeli skupen napis v desnem zgornjem kotu – ZADEVA ROBI BUČAR.

General Marković, moški v pisarni je bil namreč on, se je zadovoljno nasmehnil, pri čemer je obraz dobil okrutne poteze; nisi mogel kaj, da si v brado ne bi zamrmral: »Veliki brat te opazuje...« Res ga je Robi spet presenetil s svojo potezo, a ko je bolj razmisli-l, je ugotovil, da je bila zanj edina ugodna in za Robija edina, ki je ne bi smel narediti, saj bo pogubna in usodna zanj – to je bila rešitev, ki je generalu povsem odgo-varjala...

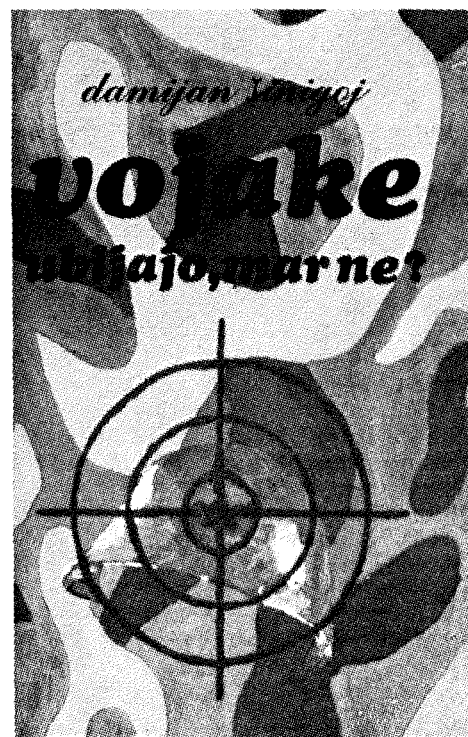
Marković, izkušen strateg in Klausewitzev proučevalec, ki je vedel, da se Robi brez boja ne bo uklonil, je razmišljal o vseh mož-nih napadih in protinapadih, najbolj načrtno pa je razmišljal o tistih Robijevih potezah, ki bi bile zanj najbolj nevarne. Robi bi jih lahko naredil kar nekaj, ki bi bile zanj kljub generalskem činu vsaj neugodne, če ne kaj hujšega... Niti najmanj pa ni pričakoval, da si bo Robi sam položil zanko okoli vratu... Njemu je preostalo le še, da to zanko zateg-ne – preprosto prime za vrv, jo napne in vse bo še nadležen spomin...

Prižgal si je cigareto in se zagledal v dim, ki se je vil proti stropu; bolj je razmišljal o Robiju, manj ga je razumel. Ko je zvedel o dezerterstvu, je seveda najprej pomislil na skrito past, vendar je v to vedno manj verjel – bilo je, kakor da je Robi s kraljico pojedel kmeta, ne da bi jo imel zavarovano...

Odločil se je, da bo še enkrat prebral poročilo vojaškega psihologa, ki se je z Ro-bijem večkrat pogovarjal po uradni dolž-nosti:

»Vojak Bučar je nadpovprečno intelligen-ten in se tega zaveda, je splošno razgledan, rad vzbuja pozornost; je zanesljiv, včasih

nedostopen in trmast, nagle jeze; deluje v afektu, vendar v fizičnem smislu ni neva-ren; nekajkrat je zavrnil avtoriteto častni-kov, ni se menil za posledice; napake hitro, če tudi nerad prizna – od prepričanja ne odstopi, za spremembo mnenja so potrebni tehtni razlogi in argumenti; nasprotuje veri in cerkvi, prav tako ni naklonjen Zvezi ko-munistov – meni, da so za današnje razmere krivi oni; je družaben, tovariški, rad pomaga prijatelju v težavah; včasih je aroganten, na napake častnikov in nadrejenih opozarja z ironijo, vendar še v meji dopustnega; v JLA se je dobro vključil, težave ima le pri skupinskem delu – lastne težave rešuje sam, saj se nerad zaupa drugim, ker je izrazito introvertirana osebnost; po zaslišanju je opazno melanholično obnašanje, komaj opazna frustracija...

Zamejski odmevi

Napad jugoslovanske vojske na Slovenijo je povzročil precejšnje vznemirjenje tudi med zamejskimi Slovenci. Predsednik Zveze koroških partizanov Janez Wutte-Luc nam je po telefonu povedal:

»Koroški partizani in vsi koroški Slovenci s strahom in skrbjo spremljamo dogodke v Sloveniji. Upamo, da bosta sprti strani rešili konflikt s pogajanjem in da ne bo prišlo do ponovnega prelivanja krvi. Pretreseni smo tudi zaradi velike materialne škode, saj je Slo-

venija že tako v gospodarskih težavah. Na žalost bo letos Slovenija tudi ob denar, ki ga dobi od turizma. Vse skupaj nas boli to, da so Slovenijo napadli ljudje, s katerimi smo se skupaj borili in kateri so nam vedno zatrjevali, da so naši brajce. Resnični bratje ne prelivajo krvi, ampak rešujejo probleme s pogovori.«

Kakšno je razpoloženje med Slovenci v Trstu, pa med drugim kaže tudi okrogla miza, ki so jo pripravili v Križu. Raz-

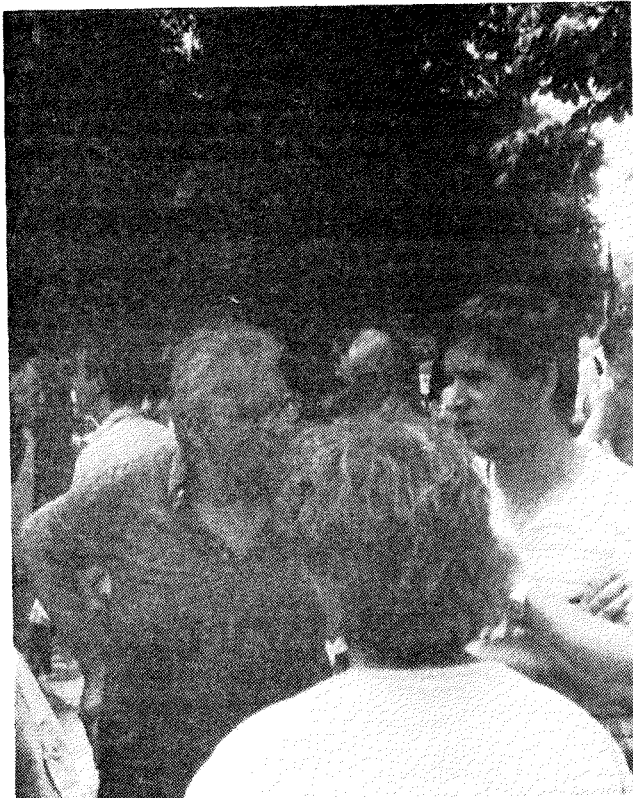
Propagandna vojna ne zaobide Rdečega križa

Niso bili le helikopterji tisti, ki so z oznako Rdečega križa in v njegovem varstvu prevažali »vse mogoče«, tudi sami predstavniki (n. pr. srbskega) Rdečega križa so pod okriljem te organizacije malo po svoje obveščali medije. Na tej fotografiji je gospod predstavnik srbskega Rdečega križa, ki, obdan s tujimi novinarji, daje »izborne« informacije v francoščini o tem, kaj vse smo počeli vojakom JA Slovenci. Ko sem enemu izmed francoskih novinarjev pojasnila, da gospod ni predstavnik mednarodnega Rdečega križa, ampak da daje izjave kot predstavnik Rdečega križa Srbije, me je poleg stoječi podpredsednik skupščine Srbije osorno poučil: »Kako vi nama, tako mi vama!«

Skrb za družinsko oskrbo

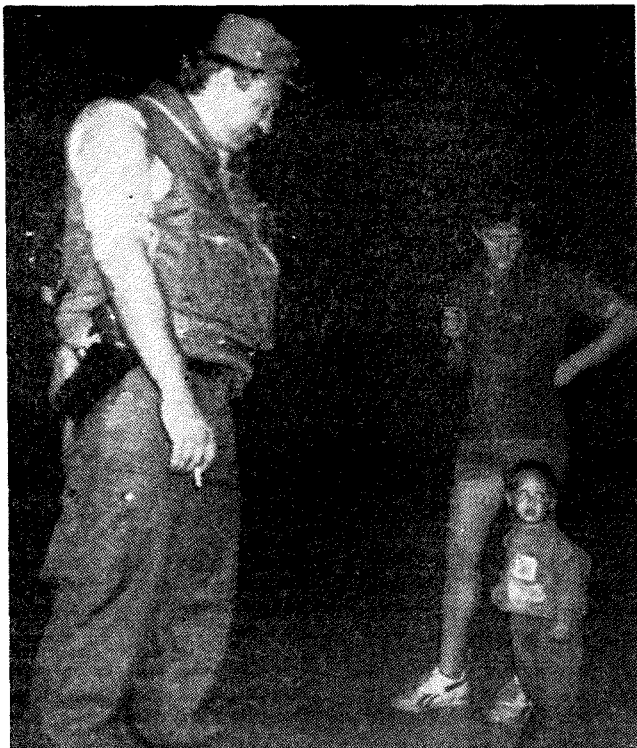
Pogost prizor iz mestnih ulic je bil takšen z meščani na kolesih, obloženih z vrečami hrane. Vsakdo je poskrbel za nujne domače zaloge, pri čemer pa je treba pohvaliti vso slovensko živilsko prehranjevalno verigo trgovcev, ki je ohranila mirno kri in delovala domala brezhibno.

Šopek rož na košarici pa je bil za premagovanje stiske in za vzpostavljanje vsaj navideznega normalnega življenja...

Zavidanja vredna iznajdljivost

Kadar je nevarnost življenjska, ter gre za naše otroke, iznajdljivost ne pozna meja. Takšno iznajdljivost so pokazali starši slovenskih vojakov, ko so jih iskali po kasarnah, na raznih spiskih in seznamih in, ko so jim tudi pomagali po pobegih varno priti domov.

Otrok in policaj

V skrbi za vsaj najnujnejši tek življenja smo zadrževali svoje otroke v stanovanjih in zaprtih prostorih. Nekateri pa so, vsaj tako so nam potožili teritorialci in policija, pozabili celo na to. Tako je bilo treba iz nevarnih območij spopadov pogosto najprej odganjati radovedne najstnike. Tale fotografija pa je nastala v ljubljanskem Tivoliju. Zaskrbljeni očka je pripeljal malčka, ki že nekaj dni ni mirno spal vsaj za pol urice na zrak, miličnik pa je nostalgичno pripomnil, da tudi njega čaka doma takšen škratec.

pravljanci so največ govorili o tržaških in deželnih odmevih, pri tem pa so si bili vsi enotni, da je Trst dokaj hladno, vsekar pa na svojevrsten način doživljal vojno, ki je potekala le nekaj kilometrov stran. Eden izmed njih je dejal, da je vsaj prve dni Trst bolj občuteno doživljal zalivsko vojno kot dogodke v Sloveniji. Toda počasi se zaveda, kaj se pravzaprav dogaja in kakšne posledice bo vse to pustilo tudi na tržaško stvarnost. Ena izmed razpravljalk, ki je bila še pred časom skeptična ob dejanjih in stališčih Slovenije, je priznala, da so jo zadnji dogodki prepričali, da je treba novo državo čimprej

pravno in diplomatsko priznati. S tem pa so se strinjali vsi udeleženci te okrogle mize.

B. K.

Popravek

Bralcem in avtorju se opravičujemo za »izginuli« naslov oz. podpis izjave v prejšnji številki Teveja na srednjih straneh. Izjavo nam je dal Rudolf Hribnik — Svarun, naslov z njegovim imenom pa je očitno v naglici (ob zavijanju siren) padel s »špegla«.

V pogovoru z župnikom edine pravoslavne cerkve v Ljubljani smo izvedeli tudi za tragične usode številnih srbskih družin in družin mešanih zakonov, ki so se odločali med ostajanjem v Sloveniji in odhajanjem v Srbijo za vedno. Najbrž bosta čas in trezna presoja umirila številne sumljivce, pa tudi tiste Slovence, ki se niso znali in zmogli zadržati dostojanstveno v medčloveških odnosih s prebivalci Slovenije, ki izhajajo iz raznih drugih predelov Jugoslavije.

»... Z živčno kretljivo roko je vezista utišal. »Še bo čas za pogovor,« je dejal tiho, naveličano. »Vse boš izvedel, samo ne danes. ...« Prijateljsko ga je lopnil po rami in poskusil v besede dati nekaj igrivega tona: »Bi nama skuhal kavo? Jaz bom popazil na štacuno. ...« Sedel je na kavč in z roko pokazal na aparature, ki so tiho brnele. Vezist Marjan je samo pokimal in ko je brez naglice zapustil sobo, sploh ni skrival zaskrbljenosti. Robi je skočil pokonci, kot bi se nenadoma zbudil iz morastih sanj; vzel je mikrofona ter živčno in neučakano pritisnil na rdeč pozivni gumb. Pred slabim mesecem ga je klical Uroš in mu razložil postopek, kako ga doseči po etru — tudi tu je bilo namreč vse urejeno hierarhično, direktna, neposredna radijska zveza ni obstajala. Moral je klicati po stopničkah, od vojašnice do vojašnice, poleg tega pa je moral uporabljati trajne nazive, ki jih niti vsi vezisti niso poznali. Končno je uspel dobiti nekdanjo Urošovo četo; predstavil se je in vezist ga je na srečo poznal. Uroš ga je večkrat omenjal. Robi si je oddahnil in globoko zajel sapo; iz strahu, da ne bo dobil zelenih informacij, so se mu tresle roke. »Prijatelj, kličem zaradi Uroša,« je dejal previdno. V zvočniku je za hip, ki se mu je zdel dolg kot večnost, vladala moreča tišina. »Uroš je mrtev,« se je končno le oglašil, tiho in oklevajoče.

»Vem! Rad bi izvedel, kako je umrl — bila sva najboljša prijatelja. ...« Vezist je bil spet neodločen. »Ne vem, ali naj ti povem... Imam celega hudiča, kar se je zgodilo... Rad bi ti povedal, ampak... Ne vem...« Robi je poskusil z rotečim, obupanim tonom: »Bodi prijatelj... Konec koncev sva bila oba njegova prijatelja...«

»Kako naj rečem, Robi? Zadeva smrdi, vsaj meni hudičevo smrdi — ni bilo tako, kot trdi uradna verzija... Sicer so nam o tem sploh prepovedali govoriti. Že to dosti pove. Prišel je celo nekakšen general, ki nam niti prdnit ne pusti — prepovedana je glasba, vsak dan moramo delati po predpisih... Pravi pekel, ti pravim...«

To plat Robijeve osebnosti je general dobro spoznal tudi sam, morda celo bolj kot psiholog. Zato ga njegovo poročilo ni več zanimalo. Pobrskal je po karakteristikah, ki so jih pisali Robijevi vzgojitelji. Bile so zanimivejše: V osnovni šoli je bil med najboljšimi učenci, vsa leta odličen in vzornega vedenja, večkrat predsednik šolske pionirske in mladinske organizacije; tretji razred je preskočil, ker ga je po znanju prekašal, vendar se je ta preskok kasneje odrazil v njegovem vedenju...

Častnik si je priznal, da je to karakteristika obetajočega mladeniča in je podrobno o pohvalah in podobnem samo preletel, zaustavil se je šele na karakteristiki z gimnazije; ta je bila pravo nasprotje osnovnošolski, v negativnem smislu. Prvi letnik je bil še normalen, povprečen, naslednja tri leta pa

dobesedno porazna; Marković je radovedno prebiral in se zaustavil na ravnateljevi opombi na koncu lista: »Je objesten, neodvisen in močne volje; sovraži vsak dan, ki ga preživi na gimnaziji. Moti ga disciplina in spoštovanje do pedagoških delavcev; zaničuje nadrejene in si je zato v šoli pridobil ugled brezbriznega dijaka in neposlušnega učenca. Ne zanima se za pouk in kljub visoki inteligenci in razumnosti dobiva slabe ocene. Je največji problem šole, veliko neupravičeno izostaja — na žalost si je pridobil mnogo posnemovalcev... Moje mnenje je, da v šolo hodi le za to, ker se brez nje ne moreš zaposliti, da še ni dovolj zrel in nima zastavljenega cilja. Vzgojne kazni, ki jih nenehno dobiva, nimajo nikakršnega vpliva; spremenil se bo, ko bo dozorel...«

Ne boš imel časa dozoreti, je sam zase sadistično komentiral Marković, še zelenega

te bomo utrgali; bral je poročilo za poročilom in zadovoljno kimal z glavo. Vse so si bila edina, da je Robi inteligenčen, trmast in samosvoji...

Kot vsak dober lovec se je skušal živeti v Robijevo kožo, ko ga je zmotilo brnenje telefona, dvignil je slušalko in si jo nejevoljno prisolnil ob uho.

»Tovariš general, prišel je kapetan, ki ste ga čakali,« je skoraj prestrašeno sporočila tajnica. »Ga spustim noter?« Obraz se je ob njenih besedah spremenil; skoraj razigrano je odvrnil, da lahko vstopi in se zazrl proti vratom, skozi katera je že naslednji trenutek vstopil mlad častnik in se takoj postavil v predpisano držo. Glasno, z javnim glasom je zdrdral čin, ime, položaj in kraj službe, nato pa utihnil in čakal.

Generalu se ni mudilo. Z vidnim zadovoljstvom je opazoval po činu nižjega kolega, čigar živčnost je vidno rasla in se končno izoblikovala v strah. Temeljito si ga je ogledal od pet do glave; prebadajoči pogled je potoval po brezhibni uniformi in drži. Najdlje se je zadržal na njegovem zanimivem obrazu — kapetan je imel ozke, kot Kitajec nagnjene oči, kot črta tanke obrvi, kljukast nos, majhne, brezčutne, malokrvne ustnice in miniaturne belčice à la Clark Gable. Obraz, ki je v celoti smajal na mišjega, se je kmalu povsem oznojil.

Ko je general zadostil želji po opazovanju, je pristopil s stegneno roko: »Točni ste,« je pohvalil, se rokoval in pokazal na stol: »Sedite, prosim.«

Kapetan je ubogljivo sedel na odkazani stol; Marković se je z zadnjico naslonil na rob mize — rad je zviška gledal na podrejene. Nastopili so trenutki tišine, mučni predvsem za mladega častnika, general pa je v njegovi zadregi očitno užival. Začel je listati po dokumentih, jih večkrat pogledal in pri tem zmajeval z glavo.

»Torej, Drago,« je začel in ga vprašujoče pogledal v oči. »Saj te lahko tikam? Veliko starejši sem...«

Vprašani je pohitel s pritrdilnim zagotovitvijo.

»Torej, tole tu,« pokazal je na list, ki ga je

bral, »je tvoja karakteristika; nič posebnega, vsaj ne v pozitivnem smislu...«

Kapetan je zardel in ponižno pobesil pogled.

»Preden ti jo preberem, me zanima, ali veš, zakaj si tu?«

»Tovariš general, iskreno rečeno nimam pojma...« je počasi spregovoril Drago, z veliko muko oblikujoč besede, kot da bo od odgovora odvisno njegovo življenje. O vprašanju si je dosti belil glavo, toda več je ugibal, bolj ga je bilo strah; na vesti je imel na desetine prekrškov, zaradi katerih bi mu lahko odvzeli čin, in niti malo ni dvomil, da general pozna vse. Bal se je, toda na vprašanje je odgovoril iskreno, saj resnično ni vedel, za katerega od prekrškov bo moral polagati račune — vsaj v tem je bil iskren... Generalov nastop je temne slutnje samo potrdil in povečal njegov strah.

»Prebral ti bom nekaj zanimivih odlomkov,« je posmehljivo odvrnil general, se spet naslonil na mizo in glasno prebral: »Pred dvema mesecema si udaril vojaka.« Drago je na stolu poskočil, želel ugovarjati, pojasniti, a ga je Marković s kretljivo roko utišal in nadaljeval: »Med službenim časom si večkrat pod vplivom alkohola...« Častnik se je spet kot poparjen zdrznil. »Nikar se ne skušaj opravičevati,« je naveličano ukazal, ker si je njegove kretnje pravilno tolmačil. »Zaenkrat samo ugotavljam, ne obtožujem...« Namenil mu je karajoč pogled in poiskal mesto, kjer je nehal brati. »Pred dobrim mesecem si v takšnem stanju poškodoval terensko vozilo! Tri dni kasneje si pred zborom ugovarjal nadrejenemu častniku, ga žalil in pozival na fizični obračun, pred nekaj dnevi te je odvedla civilna policija, ker si pijan grozil ljudem — seveda s službeno pištolo...« Dvignil je pogled in se zazrl v grešnika, ki je ves rdeč v obraz sedel pred njim; ko je opazil, da ga general spet pročuje, se je barva spremenila v pepelnato sivo. »Menda ni potrebno, da nadaljujem z branjem,« je dejal ironično, uživajoč v kapetanovem strahu. »Prekrški so si bolj ali manj podobni... Hotel sem te samo opozoriti, da nam ni nič neznanega...«

Šesti spominski pohod na Triglav

Organizacijski odbor tradicionalnega spominskega pohoda partizanov in mladih na Triglav, pri Skupnosti borcev Prešernove brigade, v katerem so zastopani tudi predstavniki vseh treh podtriglavskih občinskih odborov ZB-NOV (Jesenice, Radovljica in Tolmin), je sklenil, da bo letošnji že 6. spominski pohod na Triglav v petek, 19. in v soboto 20. julija.

Vzlic nekaterim oviram, ki jih v prejšnjih letih ni bilo in ne pripravljenosti podpisnikov dogovora – predsednikov skupin omenjenih treh občin, bodo nadaljevali s tradicijo spominskih pohodov na slovenski simbol »goro naših gor«. Letošnji pohod je posvečen 50-letnici OF, katere simbol je Triglav. V ospredju te vseslovenske manifestacije bo kot že prejšnja leta njena narodnostna vsebina, ki se odraža z edinstveno vlogo Triglav v slovenski narodni zgodovini, ki simbolizira njegovo trdnost, nepopustljivost, narodni ponos, količi mejo med Alpami in Jadranom in nas izziva, da na njem preskušamo moči in pogum; hkrati pa nam vceplja humano vizijo sveta in družbe brez sovraštva in vojn – odseva svet miru, ki naj bi trajno osrečil človeka.

Spodbuda za pohod je tudi zgodovinski spomin, saj je bil Triglav v najtežjih narodov dne, ko ga je tujec – fašistični okupator nameraval povsem potujčiti in izseliti. Triglav je bil mogočen simbol upora in zato ne slučajno znak OF, ki je tudi grafična osnova v slovenskem grbu. Vemo in o tem obstojajo tudi številni dokumenti, da so se nanj v času NOB povzpenele patrulje partizanskih borcev in marsikateri zavedeni Slovenci. Zato so tudi spominski pohodi na Triglav simbolno dejanje, ki vsaj enkrat na leto obudijo ponos na prehojeno pot v samostanost slovenskega naroda. Letošnji pa naj prispeva svoj delež v mozaik različnih predlogov in hotenj za zgodovinsko odločitev osamosvajanja naše republike.

Udeleženci pohoda, borci NOB, aktivisti OF, taborniki in drugi mladi se bodo zbrali v petek, 19. julija pri planinskem domu Jeseniško-bohinjskega odreda na Uskovnici. Sklepna prireditve pa je predvidena v soboto, 20. julija popoldne na prostoru pri Šport hotelu na Pokljuki. Morebitne spremembe bodo pravočasno objavili v medijih. Za vse udeležence bodo skrbeli gorski reševalci, planinci in taborniki, na voljo pa bo tudi zdravniška služba.

jr

Srečanje primorskih upokojencev

V Portorožu so bile v začetku junija 19. športne igre in revija pevskih zborov društev upokojencev iz vse Primorske. Prireditve se je udeležilo okrog 600 upokojencev, približno polovica pa jih je v igrah tudi sodelovalo.

Organizacijo iger je prevzelo DU občine Piran, pod pokroviteljstvom skupščine občine. Dušan Kerneu, predsednik skupščine DU Piran in Rozi Kandus, predsednica letnega, sta navzoče pozdravila, prav tako gospod Andrej Grahor v imenu pokroviteljice. Pevce na reviji pevskih zborov so navdušeno pozdravili poslušalci v prostorih Pivnice v središču Portoroža. Prireditve so se udeležili tudi predstavniki Zveze DU Slovenije, nobenega pravnega

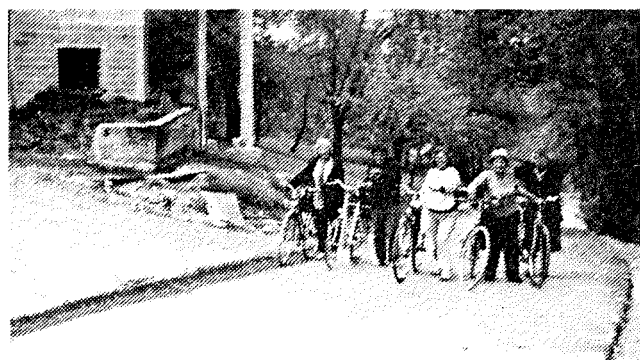
zanimanja pa niso pokazali v medijih, čeprav smo jih obveščali. Ekipa upokojencev so se pomerile v kegljanju, balinanju, strelstvu, šahu in reševanju križank. Prva trimesa so zasedle ekipe Kopr, Pirana in Nove Gorice, revija pevskih zborov pa ni imela tekmovalni značaj.

K uspehu prireditve so veliko pripomogli pokrovitelji, med katerimi je treba še posebej pohvaliti Grandhotela Palace in Metropol, ki sta brezplačno dala na voljo vse prireditvene prostore in jim pomagala z nasveti. Materialno pomoč pa so nudili Grosist Merkator, Droga Portorož in zavarovalnica Adriatic iz Kopr. Naslednje tovrstno srečanje upokojencev bo v Idriji. **Ž. Ž.**

Moravški kolesarji

Pri moravškem društvu upokojencev že sedem let uspešno deluje kolesarska sekcija, ki jo vodi Jože. Letos bo organiziral šest kolesarskih trim izletov; doslej so opravili že dva (v neznano in v Kamendo, kjer so se tradicionalno srečali s kolesarji iz Komenda in Komende). Teh izletov s kolesi se udeležijo od šest do deset kolesarjev vseh starosti, med njimi tudi člani borčevske organizacije, neredko celo zakonca. Število udeležencev sicer z leti pada, zato so dobrodošli vsi, ki jih privlači narava. Na netekni skupina kolesark iz Moravč na dolgi vožnji »v neznano«.

Jože Novak

Srečanje prvih protifašističnih vojakov v Štanjelu

Iz ujetniškega taborišča pri Aleksandriji prostovoljno na bojišča

V nedeljo, 23. junija 1991., je bilo pri gostilni Pri Zorotu v Štanjelu prijetno. Prvič po vojni so se srečali Primorci in Istrani, ki so se kot italijanski vojaki (in državljani) v letih 1940/41 znašli na afriških bojiščih. Tam so jih zajele enote britanske osme armade, katere štab je bil v Kairu. Na srečanje, ki ga ni organizirala nobena organizacija, so bili povabljeni le tisti nekdanji ujetniki iz ujetniškega taborišča Agami pri Aleksandriji, ki so se februarja in marca 1941. leta (torej pred napadom Nemčije in Italije na Jugoslavijo) javili britanski taboriščni upravi kot prostovoljci za boj proti nacifašistom. Bili so pripravljeni oditi na katerokoli afriško ali evropsko bojišče. Organizator srečanja Ivan Božič iz Mosta na Soči je več let zbiral podatke o teh predanih prostovoljcih in ugotovil, da je slednjih bilo 143, od teh je živih še približno 80. Božič je na svoje stroške poslal vsem vabila, mnogim organiziral prevoz, uredil vse potrebno za jedačo in pijačo, pridobil ustrezne govornike, njegov sin Boris, ki je umetnik-slikar, pa je izdelal načrt za značke in na veliko platno napisal: AGAMI – ŠTANJEL – 1941–1991. Platno je bilo izobešeno na kraju srečanja.

Na grob soborca iz Afrike in prekomorca, gostilničarja Zorota Švagelna je delegacija odnesla venec. Pred nekaj leti je blizu doma umrl v prometni nesreči.

Koliko so si ti osiveli možje, pozneje vsi borci NOV, želeli srečanja po tolikih letih, govorijo podatki: Iz Lovrana je prišel Zoran Višič, iz Poreča Marsel Blažević, iz Murske Sobotice Srečko Gorjan (sicer doma iz Opatjega sela), Jože Fellič iz Kobarida (živi v Ribnici), Ivan Brce iz Bazovice, Ivan Skrt iz Ilirske Bistrice, Primorca Stanko Pugel in Jože Bizjak pa z Reke.

Zgodovinski oris dogodkov v taborišču, ki so pripeljali do oblikovanja prve protifašistične skupine, je podal Stanko Simčič iz Bilj pri Renčah, ki je v italijanski vojski sicer bil topniški podoficer.

»V taborišču Agami pri Aleksandriji je bilo prostora za 20.000 ujetnikov. Razdeljeno je bilo na 12 oddelkov. Primorci in Istrani so takoj od angleške uprave zahtevali, naj jih ločijo od Italijanov. Prihajalo je do množičnih pretepov. Najprej so jih stražili Poljaki, nato Čehi. Spomladi 1941. leta se je 56 Primorcev tajno priključilo

poljski Karpatski brigadi osme britanske armade. Poljaki so nam v dokumente vpisali poljska imena. Nekajkrat, ko sem bil v poljski uniformi na straži, so me nekateri Italijani prepoznali in vsakič zmerjali z izdajalcem.

Komandant taborišča je slutil, kje se skrivajo Slovenci, pa nas je vojaška policija pripeljala nazaj v ujetniško taborišče. Nekateri britanski oficirji nikakor niso mogli dojeti, da mi nismo Italijani, da se želimo boriti za priključitev k Jugoslaviji.

Nesporazum smo uspešno rešili s pomočjo kapetana Salapata, ki je bil po rodu Grk (tedaj britanski oficir), govoril pa je grško, angleško, italijansko in delno slovensko, ker je bila njegova žena Vipavka. Odpeljal nas je iz taborišča, oblekli smo uniforme in postali zavezniški vojaki.

Iz Etiopije (tedaj Abesinije) je prišlo enajst Primorcev, ki so bili tam v ujetništvu in so se nam priključili. Med njimi so bili Alojz Sivec iz Libušenj pri Kobaridu, Rado Semolič iz Mirna pri Novi Gorici, Alojz Škapin iz Tabora pri Materi, Miro Valentinčič iz Morskega pri Kanalu (ob Soči), Franc Rjavac iz Volč pri Tolminu in Otmar Simnovič iz Idrije. Jaz,

Sivec, Stanko Simčič (v Agami-ju poveljnik slovenskega dela taborišča) in Lenščak, ki je prišel iz Londona, smo poleti 1943 z letalom prispeli iz Afrike na Primorsko in pristali s padali na Šentviški planoti (10–15 km od Mosta na Soči). Po vojni je OZNA tajno likvidirala kulturnika Cankarjeve brigade Lenščaka in komandirja čete v tej brigadi A. Sivca. Več mesecev je bil v zaporu tudi Simčič, jaz pa sem z ženo zbežal v Kanado. Rado Semolič je s padalom pristal na Baniški planoti marca 1943 in se takoj z Miroslavom Krizmančičem in Nikolajem Severjem javil štabu Primorske operativne cone, kjer je bil tedaj A. Bebler. Z njegovo vednostjo in vednostjo vsega štaba je v tistih dneh Semolič v zgodovini NOV v Jugoslaviji vzpostavil prvo radijsko zvezo med štabi NOV in zavezniškim štabom za vzhodno Sredozemlje v Kairu. Sledile so nove padalske trojke in zavezniške misije. Junaka Semoliča in Severja pa je po vojni OZNA tajno likvidirala.

Iz Afrike je s padalom na Primorsko prišel tudi Cvetko Šuligoj, še vedno trgovec v Gorici. Tudi njega so ob koncu vojne kot borca NOV, minerja, aretirali v Benečiji, a so ga takoj rešili njegovi soborci.

Jože Vidic

V svojih srcih so nosili domovino

Mariborska stranka demokratske prenove je prevzela organizacijo prireditev, posvečenih petdeseti obletnici prvih transportov v koncentracijska taborišča. V septembru bodo pod njenim pokroviteljstvom pripravili še okroglo mizo in tovariško srečanje nekdanjih taboriščnikov z naslovom Naš boj v taboriščih.

Od kar je nemški okupator začel z izseljevanjem na slovenskem Štajerskem, mineva že petdeset let. Toda med tistimi, ki so to preživeli, je spomin na vse prestano nadvse živ. Zato v Mariboru in v drugih krajih Slovenije tudi pripravljajo posamezne proslave, spominske dneve in podobno.

Slovenski narod se je moral od svojega nastanka pa vse do današnjih dni vedno bojevati, dokazovati svojo narodnost, obstoj jezika in kulturo. Ko prebiramo njegovo zgodovino, ugotovimo, da Karantanija, kmečki upori, reformacija, Avstroogrska, predvojno napredno delavsko in druga osvobodilna gibanja, unitarizem v kraljevini Jugoslaviji, narodnoosvobodilni boj pa posamezna obdobja od osvoboditve do današnjih dni so nekateri mejniki, ki so kalili njegovo svobodoljubnost, žilavost in težnjo po enakopravnosti z vsemi evropskimi narodi. Nenazadnje je tudi čas, ko se osamosvajamo, takšen, kakor da je vse to treba zopet dokazovati, posredno seveda še številna razočaranja.

Ali niso to korenine njegove nacionalne trdoživosti? V letu 1941 pa je bil slovenski narod, že drugi v dvajsetem stoletju, obsojen na fizično iztrebljenje. Zdi se neverjetno, kakšne načrte je imel nemški okupator ob zasedbi slovenske Štajerske in seveda tudi z Gorenjsko: najprej množične izgone, zlasti še narodno zavednih Slovencev, nato načrtno in množično naseljevanje Nemcev na slovenskem ozemlju ter popolno, hkrati pa nasilno ponemčenje vseh tistih prebivalcev na zasedenih slovenskih pokrajinah, ki bi naj začasno še ostali na njih.

Pri tem je treba upoštevati še takojmenovane raznarodovalne ukrepe, ki so se kazali v spreminjanju zunanjega videza dežele (preimenovanje ulic, napisov...) uvedbi okupatorjevega šolstva (posebej prilagojena zgodovina, v kateri so poveljevali nemški nacionalsocializem, podžigali razizem, novi red v Evropi, petje, telovadba...) uničevanje slovenske kulture (sežiganje knjig in še česa), razpustitev društev in organizacij tudi tistih, ki so bile čisto strokovne narave. Z izgonom dobrega dela izobraženstva, pri tem niso pozabili tudi štajerske duhovščine, se jim je ponemčevanje zdelo lahko. Predvidevali so, da bosta slovenska Štajerska in Gorenjska v nekaj letih dobile povsem nemški videz, kjer slovenske besede ne bi bilo nikoli več slišati.

Heinrich Himmler kot državni komisar za utrjevanje nemštva, sicer zelo visok oficir SS (Reichführer), je 18. aprila 1941 obiskal Maribor. Pozneje je izdal temeljen usmeritve, kako se je treba lotiti ponemčevanja. Na tej podlagi so ustanovili posebne ustanove, ki so delovale v glavnem v Mariboru in nekaterih drugih krajih z vso značilno nemško natančnostjo in doslednostjo. Med drugim so ustanovili zbirna taborišča v mariborski meljski vojašnici, trapistovskem samostanu na gradu Rajhenburg (danes Brestanica), Starem Piskru, vojašnici, kapucinskem samostanu (vse v Celju), na gradu Borl pri Ptuj in v župnišču v Šmartnem pri Slovenjem Gradcu.

Ob koncu maja 1941 naj bi bilo v zbirnih taboriščih več kot tisoč ljudi, njihove družinske člane pa so zaenkrat pustili doma. Avgusta 1942 so začeli z aretacijami do tedaj ustrelnih talcev in partizanov. V zbirnih taboriščih je bil režim, podoben tistemu v koncentracijskih taboriščih. Kruto so ravnali z jetniki, nekateri so poskušali s samomori.

Nemški okupator je nameraval izgnati kar vsakega tretjega

Slovenca. S tem so pričeli že 7. junija 1941. Prve izgnance so iz meljske vojašnice prepeljali na železniško postajo v Slovensko Bistrico, od tod pa v Srbijo. Istega leta do septembra je njim sledilo še 25 transportov s 14.612 interniranci. Poleg tega so decembra 1941 leta iz Maribora odpeljali s sedmimi transporti še 185 izgnancev. Iz vrst slovenskih internirancev je v Srbiji v boju za svobodo z orožjem v roku sodelovalo okrog 600 ljudi. Obstajajo ocene, da je nemški okupator do jeseni 1941. leta uspel uresničiti le četrtino svojega načrta. Do takrat naj bi iz slovenske Štajerske in Gorenjske izgnali le okoli 80.000 ljudi.

Pri uresničevanju zamisli o ponemčevanju na slovenskem Štajerskem je poleg drugih imel prav gotovo posebno vlogo tudi Otto Lurker, komandant varnostne policije in

varnostne službe na slovenskem Štajerskem. (Ko je bil Adolf Hitler novembra 1923. leta obsojen na zaporno kazen in jo prestajal v trdnjanskem zaporu Landsberg v Zahodni Nemčiji pri Münchnu, je Otto Lurker kot paznik iz zapora odnašal njegove rokopise, ko je pisal knjigo Moj boj. Hitler se mu je za to pozneje dobro oddolžil).

Interniranci, izgnanci in taboriščniki, nekatere so pošiljali tudi na prisilno delo v Avstrijo in Nemčijo, druge pa v koncentracijska taborišča, predstavljajo pomemben del našega narodnoosvobodilnega boja, saj so v tistih, ne le hudih, ampak tudi negotovih časih, ko je šlo za preživetje iz dneva v dan, v svojih srcih vendarle nosili svojo domovino. Spoštujemo preteklost, da bomo znali ceniti prihodnost.

Drago Miklavc

Borci brigade Ivana Turšiča-Iztoka:

Zbrani v Slovenj Gradcu še pred agresijo

Borci 5. prekomorske brigade Ivana Turšiča-Iztoka, ki so, zbrani na 14. povojnem srečanju v Slovenj Gradcu obujali spomine na težko prehojeno borbeno pot te brigade – za osvoboditev severne Dalmacije, Like, Korduna, Dolenjske in Ljubljane, so spomnili, da je na tej poti dalo svoja življenja 256 mladih fantov. Na srečanju 9. junija so izrazili zaskrbljenost zaradi mednarodnih sporov v kninski krajini, ki je bila takrat v ospredju dogajanj. Borci omenjene brigade so najostreje protestirali proti nemogočemu – tudi za nas vse usodnemu – početju nestrpnih nacionalistov v kninski krajini. Borci brigade so enoglasno zahtevali, da legalne oblasti čim prej onemogočijo in zatrejo taka usodna početja za vse naše narode. Obenem pa so borci brigade (700 zbranih) obljubili, da bodo tudi v bodoče, kakor doslej, dajali svoj možni prispevek na vseh področjih izgradnje naše republike Slovenije. V celoti so podprli prizadevanja sedanjega vodstva naše republike za osamosvojitve in popolno samostojnost naše slovenske države.

Udeleženci skupnosti borcev 5. prekomorske brigade na proslavi v Slovenj Gradcu 9. junija 1991

Zavarovanje kulturnih ustanov

Kulturne ustanove po vsej Sloveniji so, tako smo se pričeli v pogovorih z muzejci in galeristi, v najbolj kritičnih dneh napada na Slovenijo ravno izredno uglašeno in samozagotno, predvsem pa v skladu z optimalnimi možnostmi posameznih delovnih okolij. Vemo namreč, da večina teh ustanov – četudi z velikimi bogastvi pod strehami, (posebno nacionalke), vendarle živi v neustreznih prostorih, v starih stavbah, potrebnih obnove.

Borut Abram iz Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani nam je povedal, da je Plečnikova stavba zgrajena tako, da knjige in drugo hranijo v zgornjih nadstropjih proti stregi in ne doli, v kleti, kot to počno novejša in sodobnejša knjižnice v svetu. Zato tudi o kakšni večji evakuaciji knjig v teh dneh nevarnosti niso mogli razmišljati. Le tiste najdra-

gocenejše primerke so umaknili na bolj varna mesta. Hkrati pa nukovci upajo, da bo minuli vojni dogodek podprl njihova dolgoletna prizadevanja za ureditev in adaptacijo dela kletnih prostorov Plečnikove zgradbe na Turjaški za sodobno varno in priročno zaklonišče.

V narodni galeriji so ravno tisti čas, ko sem se pogovarjala z direktorico Anico Cevčevo, pregledovali umetnine v toaletnih prostorih (tja so jih, ker so najbolj varni v vsej stavbi, shranili) in ugotavljali, da jim bo zelo hitro začela škoditi kar 80-odstotna vlaga. Glede tega, kaj in kam morajo odnesti na varno, pa imajo muzejci v NG že lep čas pripravljene prednostne seznane najbolj dragocenih umetnin. Nekaj več težav je povzročilo odločanje za evakuacijo slik posameznih avtorjev iz obsežnejših opusov, saj za varnejšo evakuacijo vseh umet-

nin ta čas ni nikakršnih realnih pogojev.

V Moderni galeriji v Ljubljani so umaknili iz razstavnih dvoran dela stalne zbirke sodobne slovenske likovne umetnosti in tako kot večina vseh muzejev in galerij – zaprli vrata za obiskovalce. Hkrati pa so, kot mnogi drugi hrami slovenske kulture, (Mestna galerija v Ljubljani n. pr.) izobesili nad pročelje Moderne galerije zastavo z mednarodnim modrim znakom, ki po haaški konvenciji (podobno, kot zastava Rdečega križa označuje kraje z zdravstvenimi ustanovami), označuje kulturne ustanove, ki jih bi morale strani, vpletene v spopade, upoštevati in se jih izogibati.

Kaj nam pove naš kratek sprehod med kulturnimi ustanovami? Najprej to, da so strokovni delavci že v prvem trenutku vedeli, kaj jim je storiti

Jožef Petkovšek, Krajina ob vodi, olje na platno, 1885–1888

Ljudje iz teme

Kelti v kleti

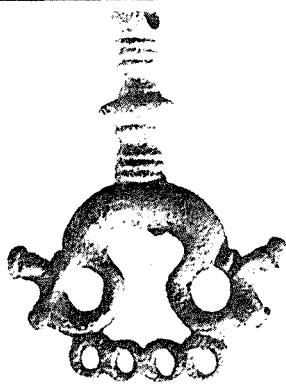
Le nekaj dni je bila v Celju, v lapidariju Pokrajinskega muzeja, odprta razstava Kelti na Celjskem, postavitev, ki je vključena v Evropsko keltsko pot 1991, ko je sicer odmevno dejanje prekinila agresija na Slovenijo. Razstava, ki naj bi bila odprta vse do konca oktobra, je ta trenutek varno spravljena »v kleti« in čaka na boljše čase. Kljub temu pa je vendarle treba reči nekaj besed ob rob teme pomembnemu kulturnemu dogodku.

Avtorica razstave, arheologinja Daria Pirkmajer, je skupaj s sodelavci skušala predstaviti ljudstvo, katerega začetke strokovnjaki postavljajo v halštatsko obdobje, medtem ko drugi menijo, da gre iskati njihove začetke že v čas okoli leta 2000 pred našim štetjem. V naše kraje so Kelti prišli nekako po letu 300 pred našim štetjem in so zapustili dokaj številne sledove, znane predvsem po arheoloških najdbiščih v štirih velikih skupinah, kamor sodi tudi celjsko območje.

Na območju celjske občine so prve latenske najdbe odkrili leta 1829. Gre za zakladno najdbo keltskih srebrnikov in zlatnikov. Slabih petdeset let pozneje so na keltsko zapuščino naleteli

v Spodnjem Lanovžu, nekaj pozneje pa še v Drešnji vasi in Gotovljah, pomembne pa so tudi najdbe srebrnikov in fibul, ki jih od leta 1958 nenehno prinaša na dan struga Savinje. Pri sistematičnih izkopavanjih na Rifniku so arheologi našli zelo redke latenske kose. Nekaj fragmentov je bilo najdenih v Lipi pri Frankolovem, najpomembnejše najdbe pa sodijo v najdišče v Slatini v Rožni dolini, izkopane v osemdesetih letih. Gre za precejšnje število grobov, ki so na razstavi ustrezno predstavljeni in se odlično dopolnjujejo z vitrinami (in seveda tudi se razstavnimi predmeti iz lapidarija, ki spadajo v predkeltsko-rimsko obdobje delom agencij Napolis in GiaDesigne).

Pomemben dodatek pregledni in izjemno estetski postavitvi je obsežen in oblikovalsko dognan katalog, za katerega je uvod napisala Vera Kolšek, oblikovali pa so ga isti ustvarjalci kot postavitev samo. Na pregleden način nas katalog vodi mimo moških, ženskih in otroških grobov, različnega orožja, nakitja, pasov, kos, ščitov, fibul, keramičnih predmetov in mnogih osebnih dodatkov, vsega skupaj 153 enot.

Povemo naj še, da so eksponate za razstavo Kelti na Celjskem prispevali tudi Narodni muzej iz Ljubljane, Posavski muzej iz Brežic, Pokrajinski muzej iz Celja, Dolenjski muzej in zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Novega mesta.

Gradivo sta restavrirala Emil Oražem in Nada Cerovšek, risbe so delo Dragice Knific-Lunder in Helene Zorenč, opremo razstave pa so izdelali Anton Zagar (svetila), Steklarstvo Leskošek, Pohištvo Celje in muzejsko-tehnična služba Pokrajinskega muzeja Celje.

Razstava Kelti na Celjskem je celjskim muzealcem s svojo oblikovno in strokovno dognanostjo vsekakor lahko v ponos, saj gre za popolno zlitje razstavnega prostora, lapidarija z obravnavano tematiko. Ko bo znova odprta, bo zagotovo doživela ustrezen sprejem tako pri strokovni javnosti kot pri slučajnih obiskovalcih, **mst**

in so v skladu z internimi varovanimi ukrepi ter mednarodnimi pravili tudi ravnali. Seveda pa smo iz pogovorov razbrali

tudi to, da je zaradi kroničnega pomanjkanja denarja za kulturo in zaradi leta odlaganih adaptacijskih in drugih načrtov

za posamezne ustanove, še vedno, za takšne izredne prilagoditve, najpomembnejša-improvizacija. **B. Ž. J.**

Borec 4, 5, 6

V drugem letošnjem snopiču Borca najdemo 230 branja vrednih strani – če kajpada nismo toliko obsedeni z dogajanjem v sedanosti, da našega spomin-skega interesa za čase pred pol stoletja še ni preveč prizadel bacil ravnodušnosti.

Revija prinaša celotno himnično dramo Ivana Mraka Prezident Abraham Lincoln. S to krstno objavo v tisku Borec izroča javnosti pomemben kulturno-zgodovinski spomenik, hkrati pa omiljuje brezbržen odnos Slovencev do enega njihovih odločnih bojnikov za demokracijo.

Izjemno pozornost med pralci bo nedvomno vzbudilo pričevanje (podprto z lističi iz avtorjevega dnevnika, korespondenčno dokumentacijo in fotografiskim gradivom), v katerem dr. Cene Logar popisuje svojo kalvarijo, spočeto l. 1934, ko je bil začel sodelovati s KPJ, pa tja do konca leta 1960, ko je dokončno prestopil policijska in golotoška mučenja, trajajoča v dveh etapah skoraj sedem let. V največjem delu so ti spomini stvarna analiza metod komunističnih represivnih aparatov, hkrati pa pričujejo o nečloveškem duševnem in fizičnem trpljenju, ki ga je moral prenesti zavesten informbirojevski

upornik in jetnik. Čeprav je bilo o Golem otoku že veliko napisanega, verjetno izpod slovenskega peresa doslej še ni prišlo prepričljivejše tovrstno delo. Obžalujemo pa lahko, da je dr. Logar kar preveč lakonično obdelal druge dele svoje revolucionarne biografije; nedvomno bi o svojih izkušnjah iz praškega študija 1936, o ilegali v Parizu 1937–1940, o svojih vlogi v osvobodilni vojni, pa o kratkotrajni prostosti po njej lahko povedal še veliko več. No, že tisto, kar v spominih preberemo, deluje v marsičem presenetljivo, na trenutke kar senzacionalno, ne samo zaradi postav in drže samega pisca, temveč tudi zaradi dokaj ostrih krokijev osebnosti, ki so desetletja krojile usodo slovenskega naroda.

Tehtno dopolnilo k Logarjevi pripovedi predstavlja mala narodopisna študija dr. Božidarja Jezernika Od kod ta kamen za vratom. Kot tehtno jo velja oceniti že zato, ker etnološko pojasnjuje in detabuizira mučilne specialitete »brdovitog Balkana«, torej razkriva tiste izvirne in neposnemljive prijeme, ki se v marsičem kažejo tudi v zdaj aktualnih postopkih bizantinske soldateske. (N. pr. institucionalna »uporaba« talcev in janičarjev – slovenskih rekrutov; cinične igre s smrtno ranjenimi srci mater in žena; cestna razbojništva, povzdigovana skozi skrajno aroganco laži v junaštvo; požigi, bombni napadi na vasi, pošiljanje topovskih granat v cerkvene zvonike, menderanje tankovskih gosenic prek polj z zrelim žitom in, če se zahoče, prek živih ljudi – a hkrati cinično zatiranje, da je vse, kar vidijo tisoči oči, zgolj privid, in da tisti, ki vse te zločine počno, ljubijo človeka in narod...). Ni treba posebne domišljije bralcu, da poišče vzporednice med specifično naravo golotoških mučenj, ki jih »narodopisno« opredeljuje in klasificira v svojem zapisu dr. Jezernik, pa med naravo dejanj, katerih značilnosti lahko trpno študiramo vsi Slovenci te poletne dni. Ne bi bilo slabo, ko bi znamenita diplomatska trojka, pa za njo truma mednarodnih opazovalcev, prebrala to razpravo: morda bi potem evropska misel, ki ji orisani balkanski fenomeni zlepa ne bodo dostopni, sčasoma vendar vsaj zaslutila, od kod ta kamen za vratom, od

kod strastna težnja slovenskega naroda, da bi stresel ponižujoče breme s tilnika.

Listamo po reviji naprej. Zgodovinarica Milica Strgar nadaljuje raziskave o življenju slovenskih političnih begunccev. To pot se je osredotočila na njihovo vojaško snovanje v letih 1945–1948 v taboriščih po Avstriji, Italiji in Nemčiji. Strgarjeva je s tem svojim sintetičnim delom marsikaj dokazala, da, povedala marsikaj novega celo samim beguncem, ki so bili doslej navezani na mnoga nezanesljiva in pogosto protislovna videnja ter na znanstveno nedognana pričevanja. Dobro je, da so udeleženci Slovenskega kongresa lahko dobili ta najnovejši elaborat.

Odmerjeni prostor mi ne dopušča, da bi se vsaj bežno dotaknil nadaljnjih vsebinskih sklopov in prispevkov.

Franci Strle objavlja natančen pregled partizanov, ustrejenih domačinov in belih v loških vaseh na Notranjskem, v polemичnem uvodu se obrača zlasti proti »zmotnim podmenam o dozdevni državljanski vojni, ki jih je nedavno dal v javnost prof. Janez Šumrada«.

Pod naslovom Iskanje resnice o doktorju Kantetu priobčuje Danica Lovrečič spomine na tega tragičnega obveščevalca. Pridaja jim nekatera fotografiska gradiva iz doktorjeve zapuščine, v posebnem zapisu pa obdeluje Upravo policije in zbor policijske straže v predprilski Jugoslaviji.

Dr. Dušan Nečak objavlja dopolnjen referat, ki ga je imel letos spomladi na nekem seminarju v Avstriji. O vsebini tega dela zgovorno prča naslov: Slovenija 1945 – čas evforije, shizofrenije in paranoje.

Toplo priporočam v branje zapis Franceta Slokane Groteskna igra usode. Pisec se spominja Ludvika Mrzela, Ladislava Kiaute in mnogih drugih publicistov zlasti iz nekdanjega Jutra; iz reminiscenc tudi izvemo, kako se je igrala usoda s samim avtorjem – plodovitim samotnim pesnikom, čigar trije »venici sonetnih vencev« so obležali neobjavljeni.

Kako se nova zasnova Borca izčiščuje, prča obrnjeni vrstni red v podnaslovu, ki se zdaj glasi: revija za zgodovino, literaturo in antropologijo.

Zvone Kržišnik

Beseda o Erni Muserjevi

Ravensbričanke – ne: »bivše jetnice nacističnega koncentracijskega taborišča Ravensbrück«, kot nas je s svojo ljubeznivo strogostjo spet in spet popravljala Erna; površnosti ni trpela v nobeni obliki – je ne bomo pozabile. Tudi kadar ni prišla na srečanje, je bila med nami; in tako bo ostalo. »Erna je rekla...«, »Erna se s tem ne bi strinjala...«, »To je čisto po Erninem...«. Drobčena, kot je bila, je obvladovala okolico. S svojim znanjem, svojo prodornostjo, svojo predanostjo. Pač, predanostjo. Izraz ni več v modi, označuje pa natanko Ernin odnos do stvari, ki jim je posvetila življenje.

Težko bi bilo izločiti tisto, čemur je dajala prednost. Bila je intelektualka z izredno močno socialno zavestjo; Slovenka od glave do pete, zaljubljena v slovenski jezik, ki ga je želela ohraniti čistejšega do tančin, »cankarjanskega«, neprestano

na braniku pravic zamejcev; vneta – kdaj pa kdaj nestrpna – zagovornica ženske enakopravnosti; pesnica, ki ni utihnila niti v skrajni stiski taborišča, saj je ena njenih najbolj presunljivih pesmi, **Zunaj je sonce**, nastala na lagerskem revirju; pedagoginja, ki je dolga leta sooblikovala šolska berila; bila prevajalka, pri čemer se nikoli ni lotila dela, ki mu ne bi z vsem svojim bitjem pritrjevala – od poezij Poljaka Juliana Tuwima do pisem Rose Luxemburg –; bila tenkoslušna urednica pesniških zbirk Anice Černejeve, **Ravensbriških pesmi Vere Albrehtove** in Katje Spurove, proznih del Zofke Kvedrove; in, seveda, urednica zbornika Ravensbrück. Do smrti si je prizadevala pripraviti drugo, še izboljšano izdajo tega mogočnega pričevanja o okrutnosti fašizma, kot so jo doživele slovenske taboriščnice; prvo, že zdavnaj razproda-

no, sta pripravili skupaj z – medtem umrlo – Vido Zavrlovo.

Pustila je svojo sled v slovenskem časopisju, v revijah Ženski svet, Modra ptica, Mladi Prekmurec, Sodobnost, po vojni tudi predvsem v Naši ženi. Vsak njen članek, njeno uvodno besedilo k pesniškim in proznim zbirkam, k ravensbriškemu zborniku, nosi nezamenljiv pečat njene osebnosti, široko razgledane, kritične, studiozne – in zagrete. Veliko njenega dela je razkropljenega, težko dostopnega. Na srečo je pravi čas zbrala v knjigi vsaj svoje pesmi; zbirka **Vstal bo vihar** je izšla že leta 1946.

Rojena je bila v Trstu leta 1912, študirala je v Ljubljani, na klasični gimnaziji in na slavistiki, službovala krajši čas v Murski Soboti kot profesorica slovenščine, po osvoboditvi, ko so bili zaporji in taborišča samo še spomin, na raznih delovnih mestih v Ljubljani. Kaj je zasebno življenje, skorajda ni vedela; vsaj ne po smrti ljubljene matere, ki ji je potem, ko

je izgubila očeta in brata, edina še preostala. Njen dom v stolpnici blizu Žal je bil asketski; skromno razkošje v njem je bila samo nepregledna obilica knjig. Pri delu je bila perfekcionista, ki ni poznala počitka. In bila je spodbudna: kjerkoli je zaznala zanimanje za eno izmed vprašanj, ki so ji bila pri srcu, je zastavila vse moči, da bi pridobila sodelavke, sobojevnice. Bolečino zaradi razkosanosti slovenskega ozemlja, razočaranje, ker Slovenija ni uresničila svoje državnosti, ki se ji je zdela samoumevni cilj Osvobodilne fronte, je prenašala na vse, ki smo prišli kakorkoli z njo v stik, vendar ne kot resignirano tožbo, temveč kot poziv k dejavnosti.

Ali je potrebno pri taki biografiji dostavljati, da je bila večkrat nagajana nosilka Spomenice NOB? In da je danes za nas še zmerom živa? Bila je skromen, velik človek, velika ženska. Neizbrisno je zaznamovala svoj – naš – čas.

R.

Odmevi

Koper:

Podpiramo slovenski odpor

Delegati in gostje zveze združenj borcev NOV občine Koper, zbrani na svoji letni programski konferenci 28. junija 1991, smo zgroženi zveledi o brutalni agresiji JA na našo komaj rojeno samostojno in neodvisno državo. Z prepričano spremljamo potek dogodkov.

Odločno podpiramo silovit slovenski odpor proti agresiji in bojne nastope TO ter organov za notranje zadeve, zlasti pa pogumno obnašanje slovenskega prebivalstva v teh usodnih trenutkih. Neomajno podpiramo jasna in stvarna stališča predsednika slovenske države Milana Kučana, ki so nujno potrebna v težavnih razmerah vojne stanja.

Pozdravljamo vsakršna prizadevanja za skorajšnjo rešitev oboroženega spopada. Posebno pa še nujnost, da se

preprečijo nove smrtni žrtve. Potrebno je čimprej preseči to nevarno krizno stanje, ki utegne imeti neslutene razsežnosti v tem občutljivem delu evropske celine.

V duhu naših bojnih tradicij iz NOB 1941–1945 se pridružujemo izjavi Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki je bila posredovana javnosti prek TV Slovenije v nedeljo, 30. junija 1991.

Zadovoljni smo z najnovejšimi novicami, da je pričakovati skorajšnji mirni razplet nastalega položaja s pogajanjem med vpletenimi dejavniki v tem oboroženem spopadu. S tem želimo, da bi slovenski narod dočkal v svobodi srečnejše dni.

Zaradi tega upamo in zahtevamo, da se premirje dosledno uveljavi na slovenskih tleh.

Roman Florjančič

Obrazi borcev

Zagnan kronist

Prav je, da predstavimo krepkega triinšestdesetletnika, ki je dober poznavalec zgodovine dogodkov in ljudi Moravske doline. Njegove prispevke v sliki in besedi poznamo iz mnogih časopisov in revij, naši bralci pa ga poznajo tudi po dolgoletnem sodelovanju v TV-15.

Jože Novak je doma na Vrhpoljah pri Moravčah, že 27 let. Dvanajst let je upokojen in ves ta čas tudi honorarni tajnik, ki urejuje vse krajevne zadeve. Je že desetkratni dedek, znan pa je po svoji pokončni držbi in nasmejanem obrazu. V društvu upokojenca Moravčev je glavni za rekreacijo; organizira pohodniške in kolesarske izlete po bližnji in daljni okolici. Povsod, kjer se vozi ali hodi, pa ga spremljajo fotoaparati, belženica in pisalo. Posname vse dogodke na Moravškem: gradnje,

obnove cest, mostov, gradbenih objektov. Albumi so polni fotografij dedkov in babic ter drugih srečnih in manj srečnih ljudi, ki beležijo srebrne in zlate obletnice, tudi znamenj, ki jih srečujemo ob poti po moravških gozdovih in poljih in predstavljajo pristno naravo.

Kot mi je že večkrat pripovedoval, se mu zdi razvoj krajevne skupnosti prepočasen, saj domačini še vedno hodijo na delo v okoliške kraje, tudi v Ljubljano. Moravska zemlja je skopa, vendar je, pravi Jože, napredek kljub temu opaziti.

Da bi le še dolgo let z objektivom komentiral na njemu značilen način dogodka in jih preprosto opisoval, kot zna le on!

Bogo Germovšek

Radovljica:

Obsodba nasilja in nestrpnosti

Občinski odbor ZB NOV Radovljica je naključno zasedal prav prvega dne agresije JA na Slovenijo. Te skrajno nedoumljive okoliščine so vplivale na udeležence seje, ki so v tesnobnem vzdušju, še ne vedoč za razplet dogajanja, v imenu borčevske organizacije v občini poseg vojaškega vrha najodločneje obsodili.

Na seji so izrekli soglasje in podporo k stališčem RO ZB NOV Slovenije z njegove seje 17. junija, ki se nanašajo na ocene razmer v Sloveniji in Jugoslaviji s posebnim oziranjem na vlogo ZB NOV kot nadstrankarske organizacije, ki dosledno zastopa pluralistično usmeritev. To je bil tudi eden izmed vzrokov, da so bili številni udeleženi NOB v krajevnih organizacijah presenečeni nad razpravami nekaterih delegatov Svetovnega slovenskega kongresa, ki niso mogli prikriti nestrpnosti do drugače mislečih in želje po rehabilitaciji belogardističnega sodelovanja z okupatorji v drugi svetovni vojni. Po mnenju borčevske organizacije je govorniški oder grobo zlorabil predstavnik slovenskih povojnih beguncev iz Argentine. Očitno je spregledal dogovorjena kongresna načela, po katerih naj bi, ne glede na svetovni nazor in ideološko pripadnost, kongresniki našli skupni jezik za

enovito prihodnost vseh Slovencev na svetu. To je bilo tudi od vsega začetka stališče in opredelitev ZB-NOV, ki so iskreno podprli idejo kongresa. Pri nadaljnji presoji realizacije letošnjega delovnega programa občinskega odbora ZB-NOV Radovljica niso mogli mimo že večkrat obravnavanega problema datuma oz. dneva občinskega praznika. Tudi tokrat so odločno zavrnili pristransko tolmačenje pomena 5. avgusta, ki se praznuje v spomin na ta dan leta 1941, ko je bila na Jelovici ustanovljena prva večja partizanska bojna enota – Cankarjev bataljon, edinstvena celo v vsej zasedeni Evropi. Kako in kdaj si zamišlja občinski praznik DEMOS Radovljica, je zapisal njegov predsednik koordinacije v Gorenjskem Glasu, 21. junija 1991. Občinski odbor ZB-NOV je v imenu več kot 2.000 svojih članov, ki ga podpirajo tudi nekatere stranke in precej številni občani, ponovno zahteval, da 5. avgust še naprej ostane občinski praznik. Člani ZB NOV so dovolj zreli, da jim ni treba dopovedovati in deliti lekcije o slovenski zgodovini, ki jih v članku vsiljuje avtor. Borci so vedno cenili in spoštovali zaslužne moše, ki so domovali v radovljiški občini! Velikemu radovljiškemu

rojaku Antonu Tomažu Linhartu, prvemu slovenskemu dramatik in mednarodno priznanemu kulturnemu prosvetitelju, izkazujejo dolžno čast ob vsakoletnem Lihartovemu dnevu 11. decembra, ki je že več kot dve desetletji občinski kulturni praznik.

Strinjajo pa se s piscem, da se je res že treba odkrižati vseh ideoloških predsodkov, tudi DEMOSOVIH, so me-

nili člani občinskega odbora ZB NOV Radovljica.

Vzlic enostranski odpovedi dosedanjega pokrovitelja Zavarovalnice TRIGLAV bo vsakoletni spominski pohod na Triglav izveden po programu. Pokroviteljstvo je prevzela zavarovalnica ADRIA, kar utegne imeti »za posledico« več novih njenih zavarovancev na Gorenjskem.

JR

Zagorje ob Savi:

Ogorčenje zaradi Zaveze

Zagorski borci so bili ogorčeni nad vsebino glasila, v katerem se posamezni avtorji odkrito zavzemajo za obujanje belogardizma na slovenskem ter za pridobivanje njihovih privržencev. Borci občine Zagorje ob Savi so bili enotnega mnenja, da z ustanavljanjem takšnega društva ponovno razdvajamo slovenski narod in s tem tudi ponovno obujamo sovraštvo med ljudmi. Ne moremo se strinjati, da se oživlja organizacija, ki je med vojno sodelovala z okupatorjem, mu bila podrejena in s tem povzročila neštete žrtve in osebne tragedije Slovencev. Ustanavljanja omenjenega društva neprispeva k takoiimenovani slovenski spravi, temveč deluje ravno nasprotno! Zato pričakujemo od sedanjih organov oblasti, da ne dovoli delovanja društva, ki ima v svojem programu oživljanje klerofa-

šističnih idej oziroma obujanje organizacije, ki je hlapčevala okupatorju, pod katerim vodstvom je umrlo toliko nedolžnih ljudi.

Podpiramo stališča Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki ga je posredoval javnosti, da se enotno upremo poskusom pogubnega vnašanja nekdanjih ideoloških političnih delitev med nove generacije. Prav tako se pridružujemo tudi predlogu drugih borčevskih organizacij v Sloveniji in sklepu Republiškega odbora, da se sproži postopek za ugotovitev legitimnosti Antona Drobniča, kot javnega tožilca.

Borci smo za svobodno Slovenijo, za pluralistično demokracijo, nikakor pa nismo za oživljanje ideologije in kolaboracionizem z nemškim naciofašizmom, ki bi slovenski narod ponovno ločeval!

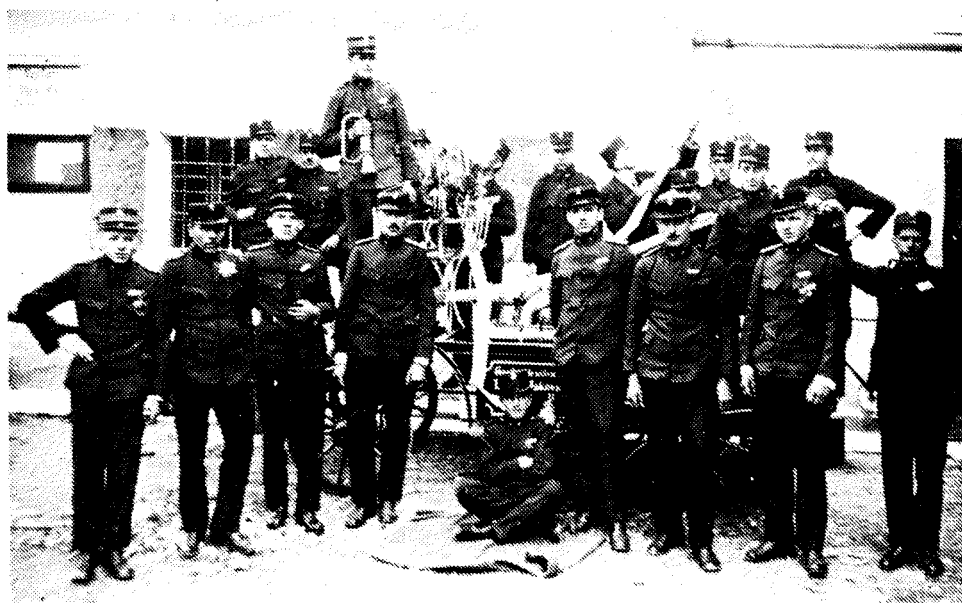
Franc Božič

Z gasilskimi pasovi v partizane

Prostovoljno gasilsko društvo iz Laz, ki je bilo ustanovljeno pred sedemdesetimi leti, je združevalo vse staro in mlado iz Laz in Jakovice blizu Logatca. Postalo je središče vsega kulturnega dogajanja v teh dveh vaseh.

Pri gasilskem društvu je bila leta 1926. ustanovljena dramska sekcija, ki sta jo zelo uspešno vodila takratni načelnik društva Franc Komovec, Franc Šebenik pa je bil režiser. Še istega leta so vaščanom pod šteklovim kozolcem predstavili igro Kakršen gospodar, tak sluga. Večkrat pa so gostovali tudi v okoliških krajih.

Tudi vsakoletne vrtno veselice so bile ena izmed oblik skupnih aktivnosti mlajših in starejših. Z večletnim prizadevanjem gasilcev in občanov so uspeli leta 1930. v Lazah zgraditi lastno osnovno šolo, kjer je dobilo svoje prostore tudi Prostovoljno gasilsko društvo, med drugim tudi dvorano z dobro urejenim odrom za gledališke in druge prireditve. Dru-

Leta 1922 so se takole slikali člani prostovoljnega gasilskega društva Laze, ko so prevzemali ročno gasilsko brizgalno. V sredini na brizgalni stoji takratni načelnik društva Franc Komovec.

štvo pa je vzgajalo tudi naraščaj mladih gasilcev, ki so se složno s starejšimi člani pripravljali in pomagali ljudem ob elementar-

nih in drugih nesrečah. Ta velika enotnost in pripravljenost sta se pokazali tudi v odporu proti okupatorju, saj so prav

vsi, mladi in stari, sodelovali v NOB. Mladi, ki so bili glavni nosilci narodnoosvobodilnega gibanja v vasi, so se v veliki večini že v začetku leta 1942. odločili za odhod v partizane, ostali pa so odšli v partizane po italijanski kapitulaciji, ko so se vrtnili iz internacije.

Po razsulu nekdanje jugoslovanske vojske se je veliko mladih in starejših oskrbelo z orožjem, ki so ga našli po opuščenih bunkerjih Rupnikove obrambne linije, za katero so do tedaj mislili, da je nepremagljiva. Za pasove in obleke pa je poskrbel takratni načelnik gasilskega društva Franc Komovec, ki je fante oskrbel z gasilskimi pasovi in njihovimi delovnimi oblekami.

Vsi in vsak je pomagal svojim fantom, kjerkoli je kdo mogel, samo da bi čimprej izgnali okupatorje in njihove pomagače iz naše lepe domovine.

Jože Simšič-Jelen

Gasilski naraščajniki (vsi udeleženci NOB) s svojim mentorjem Janezom Jernejčičem, ki je bil komisar sanitetne čete 9. korpuse.

Slovenski tematski muzeji

Muzej PTT v Škofji Loki

Muzej pošte, telegrafa in telefona, ki deluje v okviru Tehniškega muzeja Slovenije, je svoje prve, še nepopolne zbirke predstavil javnosti 27. maja 1988. Svoj poštni muzej smo dobili Slovenci dokaj pozno, ker je bila dotlej ta muzejska dejavnost centralizirana pri Skupnosti jugoslovanskih PTT v Beogradu. Muzej je še vedno v nastajanju.

Razvoj pošte, telekomunikacij in filatelije je doslej prikazan na 418 m² površine v drugem nadstropju obnovljenega dela starološkega gradu. Slovenska pošta pa ima v načrtu nadaljnje postopno obnavljanje gradu, ki je že sam po sebi kulturni spomenik; tako bi omogočili kar najpopolnej-

z geopolitičnim in geografskim položajem našega ozemlja, pa tudi z razvojem gospodarskega in družbenega življenja. Njeni začetki segajo v čas vključevanja slovenskega ozemlja v rimsko civilizacijo. Po razstavljenih arheoloških najdbah, poštinih zemljevidih, arhivskih virih, fotografijah, maketah in izvirnih razstavnih predmetih lahko sledimo, kako je tudi pošta stoletja skladno s siceršnjim življenjem spreminjala svoje organizacijske oblike, način dela in uporabo prometnih sredstev.

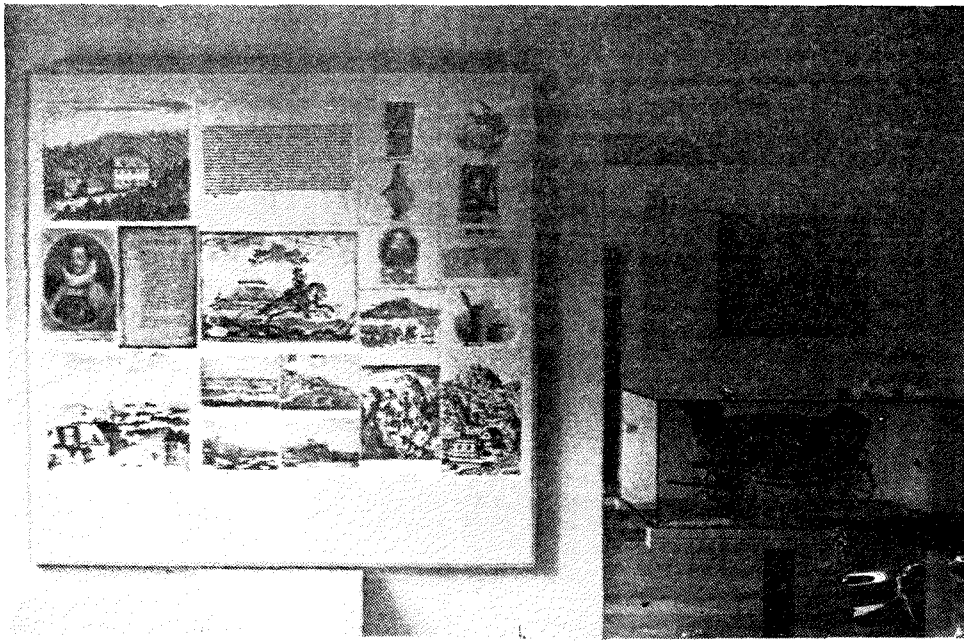
V zbirki telekomunikacij je s pomočjo grafičnih prikazov in preprostih modelov za ponazoritev principa delovanja podan razvoj te-

pri nas. Najzanimivejši del tega prikaza so unikatni osnutki prvih in doslej tudi edinih slovenskih znamk, ki so začele izhajati 3. januarja 1919 in so se uporabljale do 29. septembra 1920 leta, izdelal jih je slikar Ivan Vavpotič. Ker predstavljajo sužnja, ki trga verige, se je zanje uveljavil naziv »verigarji«.

Posebej je prikazan prenos vesti v času narodnoosvobodilnega boja, ki ga je pripravil Muzej ljudske revolucije Slovenije. Na hodniku pa se nahaja krajši prikaz načinov sporazumevanja na daljavo pred izumom električnega telegrafa in telefona.

Ljudmila Bezljaj

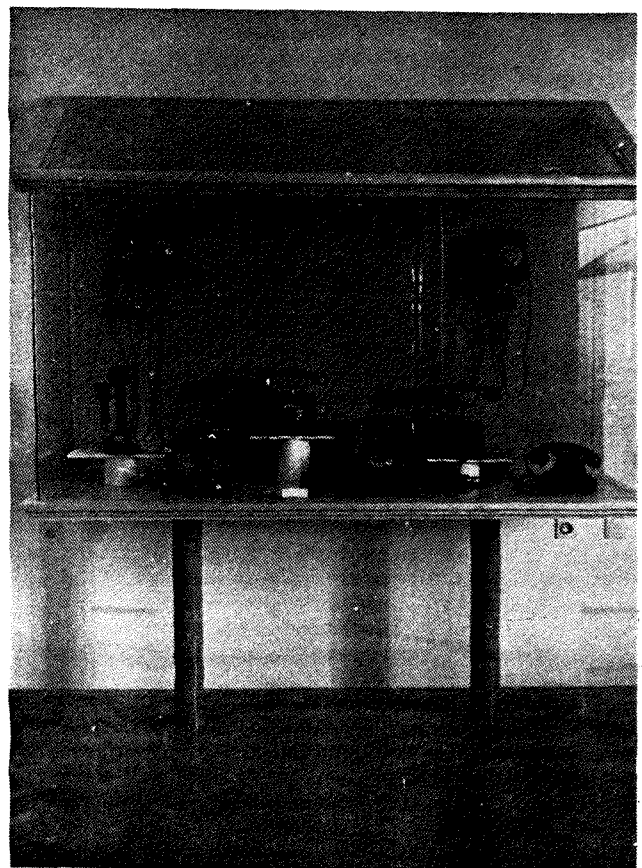

šo predstavitev svoje dejavnosti. Muzej je odprt ob sobotah in nedeljah ter praznikih ves dan (od 9. do 13. in od 15. do 18. ure), ob četrtnih od 8. do 14. ure. Ob četrtnih je vsako drugo uro od 9. do 14. ure organizirano tudi vodstvo po muzeju za skupine.

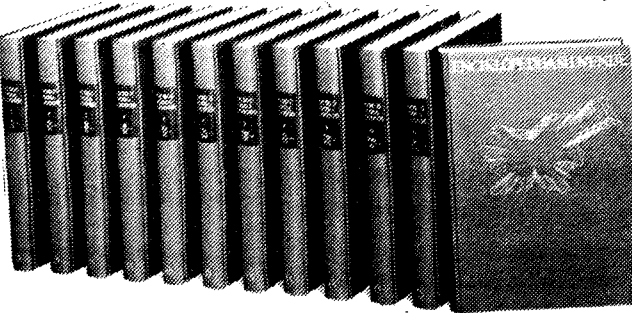
Zgodovina slovenske pošte kot specifične prometne ustanove je tesno povezana

legrafije in telefonije od prvih odkritij v devetnajstem stoletju pa vse do najnovejših posrednikov informacij. Skoraj vsi razstavljeni tehnični eksponati delujejo, in to od Morsovega telegrafa do modernih telekov in avtomatskih telefonskih central.

Slovenski filatelisti so v muzeju predstavili del gradiva o razvoju filatelije

Biserčki iz Enciklopedije Slovenije

GRB SRS: Nostalgija po starem dobrem grbu?

S tem »biserčkom iz ES« posegamo takorekoč v včerajšnji dan, ki pa je vendar že zgodovina. Šele pred dobrim mesecem smo v novi državi Sloveniji dobili tudi nov grb, enciklopedija Slovenije pa v svojem 3. zvezku (Eg-Hab, 1989) kajpada pod geslom GRB SRS, govori še o pokopani socialistični republiki.

»Grb SRS je emblem, ki poleg zastave, himne in glavnega mesta izraža državnost SRS«, razlaga geselsko besedo enciklopedija, ki potem navaja tudi historiat slovenskega grba. Preberimo si ga:

Prvič v zgodovini slov. države je določila njen državni grb ustava LRS iz 1947 (3. člen); določen je tudi z ustavo SRS iz 1974 (8. člen). Državni grb Slovenije se je razvil iz znaka Osvobodilne fronte slovenskega naroda, kjer so bili upodobljeni 3 elementi: Jadransko morje, Triglav in petokraka zvezda. Zdnak OF je oblikoval E. Ravnikar, grb pa B. Simčič. Po ustavi SRS iz 1974 predstavlja grb polje, obdano z žitnim klasjem. Klasje je spodaj povezano s trakom in prepleteno z lipovimi listi. Med vrhovoma klasja je petokraka zvezda. V spodnjem delu polja predstavljajo 3 valovite črte morje. Nad njim predstavljajo 3 stožci Triglav; srednji stožec je višji, stranska dva enaka. Barve grba z ustavami SR Slovenije niso določene. V slavnostni izdaji iz 1947 je grb naslikan z zlato barvo in rdečo obrobo, zvezda pa je rdeča in ima zlato obrobo: v drugih publikacijah se uporabljajo različne variacije.

Zdravnik svetuje

Koža in zdravila (2.)

V eni prejšnjih števil TV-15 smo pisali o koži in zdravilih oz. o pojavih, ki se na koži pojavijo ob uporabi določenih zdravil. Ena najbolj pogostih reakcij kože na zdravila pa je tudi toksični eritem, ki se pojavi kot razširjeno srbeče rdečilo; pike se pojavijo bolj po celem telesu kot po okončinah, in to največkrat 2 ali 3 dni po ponovnem zaužitju določenega zdravila. Pravi toksični eritem pa se pojavi šele približno po enem tednu. Pogosto ta kožni izbruh spremlja tudi mrzlica, najpogostejši povzročitelji pa so pretirano in nekontrolirano uporabljeni antibiotiki, pa tudi kontracepcijske tablete.

Pri uporabi nekaterih zdravil opažamo tudi bolečine v sklepih in mišicah, kar sicer radi zamenjujemo za samostojen revmatičen pojav. Taka »revma« navadno po prenehanju jemanja določenega zdravila preneha. Sploh je že zelo malo zdravil, ki bi ne povzročala nadležne erupcije na koži, takih snovi je danes že približno pol milijona. Reakcije na koži pa so pogoste tudi pri interferenci (sovpadanju, medsebojnem učinkovanju) in rezultatnih reakcijah zaradi pretiranega jemanja več različnih zdravil hkrati. Zato je res vprašanje, ali so zdravila vsemogočna.

Rdečkasti madeži na koži se pri ponovljeni uporabi pojavljajo na istem mestu, ko pa z jemanjem prenehamo, ostanejo temnejše pege. Obrambni sistem človekovega telesa ima, kot sklepamo, veliko vlogo v nastajanju teh kožnih pojavov, v skupino reakcij na zdravila pa spada tudi srbenje kože brez vidnega rdečila.

Posebno močne reakcije na koži povzročajo novi, vedno močnejši citostatiki (zdravila, ki zavirajo razraščanja malignih obolenj). Največkrat zaradi uporabe le-teh izpadajo lasje ali vse dlake po telesu, ki pa navadno ponovno zrastejo, ko s terapijo prenehamo. Lasje izpadajo tudi pri nekaterih obolenjih kot takih (npr. pri tifusu) in pri zastrupitvah s kovinami (svinec in arzen). Ugotavljajo pa, da takó negativno vplivajo tudi nekatera sredstva za znižanje stopnje holesterola v krvi, ki so zdaj v množični uporabi, saj zdravniki skoraj za vsa obolenja krivijo ta pojav.

Pri preprečevanju teh nevšečnosti lahko precej storimo tudi sami. Lečečemu zdravniku ob predpisovanju povemo težave in najbrž bo izbral drugo (enakovredno ali pa vsaj močno podobno) zdravilo. Toksično delovanje slabo ali slabše sprejemljivega zdravila na telo pa bo manjše, če bomo poskrbeli za pospešeno izločanje vode iz telesa.

dr. Danijel Brezic

Geslo je za ES prispeval dr. Ivan Kristan, ki je kot dodatno literaturo o grbu navedel še razpravo J. Kosa v strokovni reviji Arhivi, 6. letnik, 1983 št. 1/2, z naslovom Grb SRS. Kot ilustracijo grba prinaša ES poleg do nedavnega veljavnega še tri oblikovalske poskuse in te ilustracije objavljamo tudi mi. Bralci, ki ste spremljali razprave ob izbiranju novega slovenskega grba, lahko sami presodite, ali smo z izbranim grbom po 45 letih pokazali na področju oblikovanja kakšen napredek. Medtem ko smo se za himno odločali leta in leta, je bilo za izbiro grba »dovolj« samo nekaj mesecev. In naglica navadno ni nič prida. Vendar, če se novi grb kljub »uradnosti« med ljudmi »ne bo prijel«, ga še vedno lahko zamenjamo za kaj lepšega ali ustrežnejšega...

I. L.

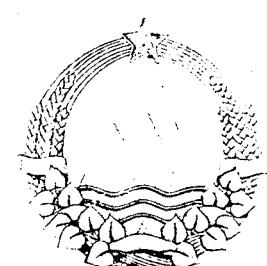
Znak Osvobodilne fronte slovenskega naroda, trošilni listek iz oktobra 1941, Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani

Branko Simčič, Osnutek grba Slovenije za predsedstvo SNOS, zač. 1944, Inštitut za novejšo zgodovino v Ljubljani

Branko Simčič, Osnutek grba LR Slovenije, Slovenski poročevalec 15. 12. 1946

Grb LR Slovenije iz slavnostne objave ustave LR Slovenije, Ljubljana 1947

Vinko Blatnik

Mrtve vasi

(Po spominu na tragičen konec Prve belokranjske čete na Gornjih Lazah v noči od 2. na 3. november leta 1941)

Ob petih je ob progi nad Dolnjimi Lazami počil zadnji strel. Poldrugo uro kasneje je vželo nad Gorjanci belo sonce. Psi so zateglo lajali. Ob svitu, v svežem snegu, je njihov lajež še grozljiveje odmeval med Drevodevnikom in Radoho kot prejšnji, v noči. Rodilo se je mrzlo novembrsko jutro – vas pa spočetka ni kazala nikakršnega znamenja življenja.

Prvi je previdno odprl vrata Babar. Poslušal je. Lica sem naslonil na šipo, da bi videl, kaj bo počel.

– Marko, stran od okna! je šepnila mati. Ubili te bodo!

Nič nevarnega ni slišal Babar: odprl je vrata na stečaj in stopil na prag v novih, lesketajočih se škornjih.

Iznenada je vas oživila: z vseh strani, s celega snega, preko plotov in dvorišč so vdrli vanjo upehani in premraženi vojaki in kričali:

– Banditi mrti, tutti banditi mrti! Babar se je zdrznil, se vzel najprej na prste, kakor da novici ne verjame in bi jo rad še enkrat slišal, nato pa se je – ko kričanje vojakov ni prenehalo – po vojaško zavrnil in zaklical: Bravo, bravissimo, amici! Stekel je s praga na cesto in prvemu vojaku, ki mu je prišel naproti, dolgo stresal roko.

– Stran od okna! je spet šepnila mati. Marko, poklekni! Prekrižala se je, sklenila roke in začela moliti.

Še tesneje sem se pritisnil k oknu in gledal: vaščani so odpirali hišna vrata na stečaj in se, glasno govoreč in krileč z rokami, mešali med vojake. Ženske so nosile iz shramb na cesto v velikih posodah mleko in kruh. Vojaki so jedli in med kričavim pripovedovanjem kar naprej mahali z rokami. Narasčajoči vrvež laške in kočevske govornice pa je kmalu prevpil rezek, zapovedovalen vojaški glas:

– Abbiamo bisogno dei cavalli... cavalli con noi, tutti konji... Kočevarji so utihnili in vprašujoče gledali Babarja. Po cesti je pritekel Vojanov volčjak, naježen in v ivju, in se začel možem dobrikati.

– Prišel je naš čas! je ostro rekel Babar.

– Po sani!

– Po sani! so vzkliknili Kočevarji.

– Kaj delajo zdaj? je polglasno vprašala mati.

– Sani napregajo...

– Lojtrnice?

– Ne, koše!

– Kaj pa nalagajo?

– Verige!

Mati je pokleknila in po božno rekla: – Moj bog, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!

– Kaj delajo? sem vprašal.

– Pobijajo!

– Koga? POBIJAJO si

nisem upal izgovoriti: obšel me je nepričakovan, globok strah.

– Nas!

Ozrl sem se. Jutranja svetloba je lila materi na lica. V njenih očeh sem videl solze. Odtrgal sem se od okna in se, trepetajoč po vsem telesu, stisnil k steni. POBIJAJO, mi je razbijalo srce. V tistem trenutku sem vedel, da je Vidlerjev Henrik spomladi na jasi govoril resnico. Bilo je že toplo: popje je bilo polno, grlice so grulile. Prihajala je zrela pomlad, mladi Vidler pa je rekel: – JUTRI, slovenski pes!

Psi so še vedno zateglo lajali. Mati je zdaj hodila po sobi in mi dajala v torbo scefane šolske knjige, zvezke, barvice, kos koruznega kruha in tri jabolka.

– Danes ne grem v šolo! sem rekel proseče.

Mati je dvignila pogled: – Se bojiš?

– Bojim se!

Prišla je k meni in mi dala roko na glavo: – S teboj bom šla. Stopila sva na prag. S severa je zapihal oster veter. Na materinih laseh se je nabralo ivje. Prijela me je za roko in šla sva na cesto. Vas je ždela na robu gozda prav tako zaspalo kot druga jutra: iz dimnikov se je sukljal siv dim, z drevja je v velikih srebrnih kosmih viselo ivje. Nena-

ravno tišino, ki me je vznemirjala in strašila, je sekalo zateglo zavijanje psov in cingljanje kraguljkov za hrbtom.

Ozrl sem se. Upehani konji so vlekli na klanec dvoje težko naloženih sani. Na prvih je stal Babar, široko razkoračen, nasmejan, s pletenko v roki. Vlekel je dolge požirke iz nje in vriskal. Za sanmi so korakali voja-

ročajem biča je počasi stopal sneg s škornjev.

– Kdo so ti ljudje? je vprašala stara Kočevarka, ko so jo spustili skozi gnečo do sani in je videla polno mrličev.

– Banditi! je rekel Vidler. BANDITI, je šlo skozi gnečo. SLOVENC! PSI. Visoka suha ženska na robu gneče je dvignila pesti nad glavo:

Ko otpne srce, umre življenje. Ptici okamene peruti, sredi leta pade na tla. Rože uvenejo. Ogenj ne prasketa več. Smeh ugasne. Ko umre življenje, ljubezen nikoli več ne razpne kril.

Kočevske vasi so umrle. Tople rebri ni več. Štal ni več, Ribnika ni več. Na pogorišču Gač in Koprivnika raste kopinja, v razvalinah Nove gore gnezdijo gadje. Šesto let so v krošnjah kočevskih hrastov grulile grlice; zdaj ne grulijo več.

Kamorkoli seže pogled z mrtvih kočevskih hribov, leže – MRTVE KOČEVSKÉ VASI.

(Iz knjige Visoko so zvezde, Dolenjski muzej 1987)

ki. Na vrhu klanca sta voznika udarila po konjih: kraguljčki so zapeli. Izpod konjskih kopit je na vse strani prhnil steptan sneg. Voznika sta sredi vasi v gneči vojakov, ki so dohajali sani in jima prihajali nasproti iz šole, in sredi vaščanov, ki so pritekli na cesto iz hiš, še glasneje vrisnili, počila z bičem in skočila v voz.

Na saneh so v gnojnih koših po dolgem in povprek ležali mrtvi ljudje.

– Kaj je bilo? je z visokim glasom vprašala stara, na pol slepa Kočevarka.

– Kolone... se je zasmejal Babar. Z debelim

– Vse je treba pobiti! je rezko zavpila. POBITI, je šlo skozi gnečo. Vojaki so spehali v sredo gneče visokega moža brez suknjiča, bosega, zvezanega z rokami na hrbtu, krvavega po obrazu.

– Ubijte ga! je zakričala Ogorelčeva Matilda in pokazala s prstom na pretepenega človeka. Vojaki so se spogledali.

– Ubijte ga! so zakričali vaščani. Mati je bila bleda in resna:

– Tako so Judje križali Kristusa, je šepnila. Moj bog, saj ne vedo, kaj delajo.

Zvezani človek je odprl

oči.

Ogorelčeva Matilda se je s komolci prerinila do vojakov, ki so stražili ujetega človeka, in mu pljunila v blede, porasčeno lice.

– Pljuvaj! je hripavo spregovoril zvezani človek. Pljuvaj, ženska! Kaj boš pa takrat rekla, ko bo prišel čas?!

– Zdaj je naš čas! je zavpila ženska.

– Zdaj je naš čas! so zavpili vaščani.

Mati me je potegnila za roko s seboj. V njenih očeh sem videl solze. Šla sva sama sredi prazne vasi, ki se je vsa zbrala okrog obeh voz, polnih trupel, in začutil sem sovraštvo. Prvič v življenju sem začutil sovraštvo. Mati je gledala predse in rahlo premikala ustnice.

– Ženska! je tiho poklical moški glas. Pogledal sem za Vidlerjev kozolec: s celega snega je na cesto pred najo stopil moški, neobrit, brez suknjiča, blede od utrujenosti in mraza.

– Ženska, bi lahko v tej vasi dobil vode? Zbegano se je oziral proti šoli in nazaj po cesti.

– Ne! je rekla mati. Bežite, kolikor morete! Ta vas je kočevska!

– Kočevska?! Moškemu so zatrepetale roke: Hvala, tisočkrat hvala! Obrnil se je, da bi skočil za kozolec, a v tistem hipu so pritekli po cesti trije vojaki.

– Jaz sem vaš mož! je šepnil neobriti moški moji materi. Tvoj oče, me je ostro pogledal.

Sklonil se je k meni in me šepetaje vprašal:

– Kdo sem jaz?

– Moj oče! sem rekel.

– Kdo je ta človek? je vprašal srednji vojak, še zasopel od teka, mojo mater in pokazal s prstom na moškega ob najo.

– Moj mož! je rekla mati.

– Oče, sem rekel.

– Avanti! je rezko zapovedal vojak in zamahnil z roko.

– Ni res! S praga Medičeve trgovine je pritekla k nam na cesto Babarjeva Marica in pogledala bledega človeka v obraz.

– Bandit je! je rekla počasi, prepričano in sovražno. Ubijte ga!

– Moj bog, kaznuj jih! je zajokala mati. Moj ljubi bog, VEDO, KAJ DELAJO, udari jih še pravi čas!

Srednji vojak je z vso močjo udaril neobritega človeka po obrazu.

★ ★ ★

Kočevarji so še podnevi oprali okrvavljene verige v koritih, po avemariji pa so se zaklenili s trojnimi zapahmi v hiše in privili luči. Vojaki so še pred večerom izkopali na Bojančevi njivi pred uršensko cerkvijo veliko jamo in zmetali vanjo prve belokranjske partizane, v prvem mraku pa so podvojili straže in postavili mitraljeze v vse strelske line. Ujetega partizana so ves dan pretepali, zvečer pa so ga vrgli na grivo pod uršensko postajo, bosega, neobritega, ustreljenega v vrat. Vso noč je mrtvemu partizanu naletaval sneg za odpeto srjaco.

V naših krajih se je začela prava, krvava, dolga in strašna vojna.

Ujeti politični komisar Belokranjske čete Jože Mihelčič, ustreljen 9. decembra 1941 v Ljubljani

Jože Tomšič

V Hrovači pri Ribnici smo se poslovili od Jožeta Tomšiča, rojenega leta 1913 iz Goriče vasi, borca NOB od leta 1942. Voja ga je zatekla doma. Postal je simpatizer OF in se pridružil raznim akcijam. Nato je postal bореc Šerčerjeve brigade, ki je bil razporejen na rajon Ribnica, nato v 9. brigado in v artilerijsko brigado, v kateri je bil do konca vojne. Prejel je številna odlikovanja in priznanja.

Štefka Bartol

Rojena je bila leta 1909 v Sajevcu. Za NOV je začela delati jeseni leta 1941 in bila članica terenskega odbora OF. Zbirala je orožje, hrano in bila med organizatorji OF.

Janez Klun

Rojen je bil leta 1908 v Nemški vasi. Z NOB je začel aktivno delovati leta 1943, razširjal je literaturo in pri njem so bili terenski sestanki in drugo. Septembra 1943 je vstopil v Prekomorsko brigado, naslednje leto je bil ranjen in odpuščen domov. Delal je na domačem terenu. Pokopan je v Hrovači.

Marija Ocepek

Hiša, v kateri je živel Marija je bila med vojno vedno odprta partizanom, aktivistom OF in kurirjem. Raznašala je pošto, obveščala, šivala, prala in skrbela za ranjence.

Valentin Mavrin

Umril je Valentin Mavrin iz Novih Laz pri Kočevski Reki. Rodil se je pred sedemdesetimi leti v Novem kotu pri Prezidu. Ob zasedbi dežele se je vključil v partizanske enote. Interniran je bil na Rab, kjer je bil do kapitalizacije Italije. Po prihodu iz internacije se je vključil v partizanske enote. Za zasluge je prejel red za hrabrost in priznanje OF slovenskega naroda.

Franciška Kratofil

Rojena je bila leta 1921 v Ribnici. Takoj po okupaciji Jugoslavije se je priključila OF. Zaradi aktivnega delovanja je bila aretirana in internirana v Treviso-Visei, kjer je bila do leta 1943. Po prihodu domov je nadaljevala z delom za NOB. Pokopana je v Hrovači.

Andrej Tomšič

Svojo življenjsko pot je zaključil Andrej Tomšič, rojen leta 1930 iz Ribnice. Bil je aktivist in bорец Gubčeve brigade, vendar je zaradi mladostnosti bil odpuščen. Najprej je delal kot aktivist. Po vojni se je zaposlil na KS Mozeli in v drugih podjetjih, nazadnje v Riku Ribnica. Prejel je številna odlikovanja in priznanja.

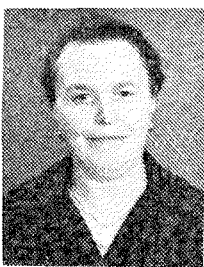
Maks Petek

Maks je bil rojen leta 1916 v Kandršah. Leta 1943 je bil aretirán in zaprt v Begunjah. Ker ni bilo dokazov so ga izpustili, vendar je bil leta 1944 ponovno aretirán v Begunje, nato pa je bil izseljen v Nürnberg. Po vojni je bil dolgoletni predsednik ZB Mlinše.

Milan Kacjan

Rodil se je leta 1920 v Ljubljani, nazadnje je stanoval v Ribnici. Zaposlen je bil pri železnici do vstopa v NOV v Tomšičevo brigado, nato je bil razporejen v 7. korpus. Po vojni je bil zaposlen pri SO Ribnica. Aktivno je sodeloval pri razvoju obrtništva. Tudi na kulturnem področju je bil aktiven. Prejel je številna priznanja in odlikovanja. Od njega smo se poslovili v Hrovači.

Slava Vovk

Svojo življenjsko pot je sklenila Slava Vovk iz Moravce pri Kočevski Reki. Rodila se je leta 1916 v vasi Gusti Laz. Med NOB je vse od leta 1942 do osvoboditve kot vse zavedne slovenske matere na najrazličnejše načine pomagala partizanom in vsem aktivnim udeležencem osvobodilnega gibanja. Med NOB je zgubila moža in brata, ki sta padla kot borca NOV.

Roman Kopitar

V Smledniku smo se maja poslovili od Romana Kopitarja, ki se je rodil pred tridesetimi leti. Izučil se je za ključavničarja in se zaposlil v tovarni Rašica. Kmalu po okupaciji je postal simpatizer OF, leta 1943 je postal bорец 14. divizije. Za delo med NOB in po njej je prejel več odlikovanj.

Albin Videgar

Lani smo se poslovili od Albina Videgarja, rojenega leta 1930, stanujočega na Mlinšah. Čeprav je bil zelo mlad, je z domačimi konji opravljal prevoza ranjencev.

Milan Zupančič

Na Vačah smo se decembra lani poslovili od Milana Zupančiča iz Kandrš. Bil je mironobni vojaški invalid in je bil aktiven član naše organizacije.

Janez Glad

Februarja smo se v Kočevju poslovili od Janeza Glada iz Dolnje Brige pri Kočevski Reki. Rojen je bil leta 1899. Preživel je prvo vojno, v drugi vojni se je priključil slovenskim rodoljubom. Vse do konca vojne je vsa njegova družina pomagala partizanom in aktivnim udeležencem NOB. Po vojni je služboval v enotah narodne zaščite in kasneje pri podjetju Snežnik.

Tone Šobar

Rodil se je v Bukovici leta 1904, nazadnje je stanoval v Ribnici. Ze leta 1941 se je vključil v OF, zaradi tega je bil aretirán in odpeljan v Gonars in Renico, kjer je bil do leta 1943. Nato se je vrnil domov in se povezal s komando mesta Ribnica. Po vojni je bil direktor Opekarne v Ribnici in bil aktiven pri izgradnji porušene domovine. Za aktivno delo je bil večkrat odlikovan.

Ivan Mihelič

Ivan Mihelič je bil rojen leta 1905 v Danah, stanujoč v Ribnici. Usodno leto 1941 ga je zateklo na meji med Črno goro in Bosno in potem ga je pripeljalo med borce 10. udarne dalmatinske brigade 20. divizije, ki je skupaj s prekomerskimi enotami zaključila boje za osvoboditev Trsta. Pokopan je v Hrovači.

Leon Slapar

Člani ZB Mlinše smo se poslovili od devetinsemdesetletnega Leona Slaparja. Med NOV je pomagal pri NOG, opravljal je razna kurirska in obveščevalna dela na terenu.

Ciril Triler

V 77. letu starosti je na Jesenicah umrl nosilec Partizanske spomenice 1941 Ciril Triler.

V narodnoosvobodilno vojno je vstopil 1941. leta. Bil je bорец Šerčerjeve in Ljubljanske brigade, Gorenjskega odreda in Cankarjevega Bataljona.

Po osvoboditvi je deloval v samoupravnih organih Železarnice Jesenice in bil predsednik občinskega odbora ZZB NOV Jesnice.

Anica Zavodnik-Mima

Od nje smo se hoteli posloviti v Grosupljem tudi nekatere borke in borci nekdanje slovenske partizanske Levstikove brigade, v kateri je tudi ona kot mlado dekle in mlada žena opravila svoj del svojega prispevka narodovi svobodi, pa so nas zaustavili letalski napadi JA.

Spoznali smo se sredi vojnih grozot, povezali sredi sovražnikovih ofenziv in umiranja, spoprijateljeli sredi odrekanih, a tudi sredi sproščenih in lepih doživetij, ki jih mladim niti vojna ne more vzeti. Zelo nesrečni smo, ker smo jo izgubili. Nedopovedljivo hudo pa nam je, ker smo se poslovili od nje v trenutku, ko je pri nas spet govorilo orožje in je spet kosila smrt. Tega nismo želeli, zato se nismo bojevali, tega si nismo zaslužili, tudi ne naša soborka, dekle in žena prijazne besede in dobre misli. Ni hotela vojne, ni hotela sovraštva, hotela je prijateljstvo, prijaznost, mir, kjerkoli, tudi po nekdanji širši domovini, kamor jo je z družino vodila povojna, ne vedno prijazna pot.

Zdaj je našla svoj mir. Mi pa, ki še ostajamo, bomo dotlej, dokler se ne umirimo kot ona in že mnogi pred njo in nami, čeprav že maloštevilni in manj učinkoviti, morali postoriti še kaj za vnovično svobodo, za vnovični mir. Gotovo bi bila spet med nami.

Alojz Žužek

Lojze se je rodil pred dvaindesetimi leti v Krmelju. V NOB se je aktivno vključil konec leta 1943. Priključil se je Kamniško-zasavskemu odredu – minerski četi. Kmalu je bil poslan v ofirsko šolo na Dolenjsko. Po vrnitvi je bil imenovan za komandirja minerske čete KZO. Po vojni je služboval v organih za notranje zadeve kot komandir železniške milice za Slovenijo. Imel je čin podpolkovnika. Po upokojitvi se je preselil na Mlinše. Pokopan je na zagorskem pokopališču.

Franc Šuštaršič

V devetinsemdesetem letu je umrl član ZB Pirniče Franc Šuštaršič. Rodil se je v Stanežicah in se izučil za mizarja. Po okupaciji je postal bорец Prešernove brigade. Po vojni je bil aktiven pri obnovi domovine. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Albin Benčina

Konec lanskega leta smo se v Kočevju poslovili od Albina Benčina iz Kočevske Reke. Rodil se je leta 1922 v Trvniku pri Loškem Potoku. Med NOB je bil kot bорец Kočevskega bataljona zajet in obsojen na smrt, vendar mu je tik pred ustrelitvijo uspelo pobegeti. Toda ponovno je bil zajet in interniran na Rab. Po kapitulaciji Italije se je ponovno vključil v partizanske vrste. Po vojni je delal v kmetijski zadrugi v Kočevski Reki in kasneje pri podjetju Snežnik.

Viktor Hajna

V Postojni smo se v začetku marca poslovili od Viktorja Hajne, člana predvojne organizacije TIGR in borca NOV. Rojen je bil leta 1910, že zelo mlad pa je sodeloval v tajni organizaciji TIGR. Kot izvidnica je sodeloval pri akciji ob padlem tigrovcu Kukcu, pri opravljanju dolžnosti kot organizator OF pa je bil napaden in težko ranjen. Italijani so ga odpeljali v zapor, kmalu potem je zaradi kapitulacije prišel domov in ponovno nadaljeval boj kot aktivni član OF. Po osvoboditvi je bil tajnik občine Postojna, a se je moral kmalu zagovarjati na sodnih procesih. Njegov lik junaka, rodoljuba in tigrovca je ostal neomadeževan; kot takega ga bomo tudi ohranili v spominu.

Marija Per

Pred letom dni je umrla Marija Per, ki je bila rojena leta 1913 v Hrastniku pri Trojanah, kjer je med vojno živel in sodelovala z NOG.

Mirovni poziv nekdanjih taboriščnic

Nekdanje jetnice nacifašističnih taborišč Auschwitz in Ravensbrück so ostro obsodile nasilje, ki ga je Jugoslovanska armada izvajala nad civilnim prebivalstvom neodvisne Republike Slovenije. Kot »glasnice miru« usmerjajo vse svoje delovanje v prijateljsko sožitje med narodi, zato so zgrožene nad metodami, ki spominjajo na besnenje okupatorjev na našem ozemlju. Nujno so pozivale odgovorne, da sedejo za pogajalsko mizo in rešijo konflikte z dogovori, po demokratični in mirni poti. Kot ženske in matere, z moralnim ugledom tistih, ki so trpeli in umirali za novi svet miru in sporazumevanja, so pozivale vse ljudi dobre volje, posebno še nekdanje taboriščnike in taboriščnice Evrope in vsega sveta, da povzdignejo svoj glas in podpro naša prizadevanja, da bi zagotovili našim otrokom in vnukom možnost pridružitve porajajoči se demokratični vseevropski skupnosti brez bratomornega klanja in prelivanja krvi, sporazumno in v znamenju medsebojnega spoštovanja.

Upokojeni slovenski oficirji so se odločno opredelili

Na sedežu Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije so se 8. julija 1991 zbrali upokojeni generali – nekdanji borci in starešine JA in se pridružili izjavi skupine tovarišev, ki so 4. julija 1991 v pogovoru s predsednikom predsedstva RS odločno obsodili poseg JA v Slovenijo kot nelegalno, politično-moralno neopravičljivo in nesprejemljivo dejanje. K tej izjavi je 32 udeležencev osmojuljskega sestanka dodalo, da od predsedstva SFRJ kot kolektivnega poveljnika oboroženih sil Jugoslavije zahtevajo **zamenjavo vseh ti-**

stih vojaških starešin Zveznega sekretariata za ljudsko obrambo, ki so odgovorni za agresivne vojaške posege v Republiki Sloveniji. V celoti so podprli dogovore na Brionih za miren dialog, za mirno, demokratično urejanje nerešenih vprašanj ter za obnovo normalnih tokov življenja in dela.

Slovenski narod pa so pozvali k enotnosti v času hudih preizkušenj, ki, tako so poudarili, ni čas za politiko razločevanj in izključevanj. Pozvali so še vse ostale aktivne in rezervne vojaške starešine JA ter borce NOB, da se pridružijo tem prizadevanjem in se v okviru svojih možnosti vključujejo v dejavnosti, ki naj zagotovijo varnost in mir.

Obvestilo bralcem

Medtem ko to prebirate, ste v poštnem nabiralniku že dobili položnico za plačilo naročnine TV-15 za tretje tromesečje tega leta. Malo dražje je, kot je bilo prejšnjič – toda verjemite, naraščanje tiskarskih, poštinih in drugih materialnih stroškov se v času od novega leta sem ni ustavilo. Zato smo vse to morali upoštevati, pa kljub temu nismo pretiravali. Prizadevamo si, da bi vam nudili v zameno zanimivo in svojega denarja vredno branje.

Uredništvo

Vabilo na izlet v južno Francijo

Po programu dela Domicilnega odbora političnih preganec na Sardiniji (sedež odbora je v Postojni, Trg padlih borcev 5) potovalna agencija Intertour iz Sežane organizira 5-dnevni izlet v južno Francijo (od 18. do 22. septembra 1991).

Obisk krajev v južni Franciji organizirajo v počastitev 50-letnice ustanovitve OF in začetka oboroženega upora slovenskega naroda proti okupatorju.

Program potovanja:

18. septembra: odhod avtobusa ob 4.00 iz Postojne, 4.30 iz Sežane. Vožnja po italijanskih avtocestah, mimo Padove, Brescie, Cremona, Genova in Ventimiglie do Francije. Prihod v Marseille je predviden okoli 20. ure. Nastanitev v hotelu za tri noči, večerja in prenočišče.

19. septembra: po zajtrku vožnja do mesta Aix-en-Provence. Na povratku se bomo ustavili še v mestecu Marignane. Ves popoldan prosto za ogled Marseille, večerja in prenočišče.

20. septembra: Celodnevni izlet po južni Franciji. Ogleдали si bomo Port de Bouc, zatem Istres, nato Miramas in se na koncu skozi Arles pripeljali v Avignon. Zvečer povratek v Marseille, polpenzion.

21. septembra: Zajtrk in vožnja do Toulona, ogled mesta in postanek, nato vožnja do mesta Draguignan, kjer bo krajša slovesnost na tamkajšnjem vojaškem pokopališču (kjer so pokopani tudi pripadniki »slovanskih čet«). Proti večeru bomo skozi Cannes in Antibes prispeli v Nico. Nastanitev v hotelu, večerja in prenočišče.

22. septembra: Po zajtrku vožnja do Monte Carla, po ogledu vožnja ob obali San Rema, nato vzpon na avtocesto, ki nas bo popeljala mimo Imperie, Genova, Brescie in Verone v domovino.

Cena potovanja je **2.600 dinarjev in 250.000 italijanskih lir.** V ceno je vključeno: avtobusni prevoz, štirje polpenzioni, cestnine in takse, francoska viza, organizacija in vodstvo potovanja. Prijave sprejemajo: Intertour, Partizanska 18, Sežana **do vključno 28. avgusta 1991.** Do tega datuma je potrebno dostaviti tudi veljavni potni list in fotografijo velikosti 6x4 cm. Vse informacije po tel. 067/73-297 ali 72-577 (Ivo Mesar).

Domicilni odbor

Do pohoda na Triglav le še dva tedna

Vojne razmere na slovenskih tleh se odražajo tudi na nekaterih tradicionalnih prireditvah. Nadaljevati jih velja, seveda v danih razmerah, kar velja tudi za letošnji šesti spominski pohod na Triglav. Začel se bo **v petek, 2. avgusta s skupnim odhodom ob 6. uri iz Rudnega polja, zbirališče pa je med 5.30 in 6. uro pred hotelom šport na Pokljuki,** kjer bo tudi sklepna prireditev ob letošnjem pohodu na Triglav (predvidoma ob 15. uri).

Navajamo le najnujnejše napotke za vse, ki se bodo udeležili pohoda. Tule pa so: zbirališče vseh pohodnikov bo letos pred hotelom Šport na Pokljuki, ob 6. uri pa bo kolona krenila iz Rudnega polja po že utečeni poti proti Kredarici, kjer je cilj prvega dne pohoda. Vsak udeleženec prispeva **220 dinarjev** za prenočišče, enolončnico in čaj. V soboto, 3. avgusta zjutraj se bo strnjena kolona odpravila proti samemu vrhu Triglava in se nato spustila do Planike in naprej proti Rudnemu polju. Pred prihodom na cilj pri hotelu Šport na Poklju-

ki, na prireditveni prostor sklepne slovesnosti, se bomo zbrali in oblikovali kolono za skupen prihod.

Za letos velja strožji režim, predvsem pa večja disciplina med pohodniki, zlasti med spustom s Triglava in skupnim prihodom na cilj. Organizacijski odbor opozarja vse, da se strogo držijo navodil vodstva pohoda, tistim pa, ki se bodo vedli samovoljno, organizacijski odbor **ne bo priznal udeležbe** na pohodu! Med pohodom naj tudi vsak skrbi za svojo varnost, saj si organizatorji želijo, da bi tudi letošnja prireditev, kot vse dosedanje, izzvenela brez poškodb in nesreče.

Zaenkrat še ni jasno, ali

bodo tudi letos na voljo posebne majice. Zato organizacijski odbor naproša vse pohodnike, da s seboj vzamejo lanske. Tako bi lahko na prireditveni prostor pršli enotno oblečeni. Občinskimi odborom borbevske organizacije in upokojenskimi društvom pa organizacijski odbor priporoča in jih obenem vabi, da za dan 3. avgust organizirajo izlete na Gorenjsko in da se udeležijo sklepne prireditve.

Ob koncu zapišimo še to, da bodo tudi letošnji spominski pohod na Triglav, katerega glavni pokrovitelj je **Zavarovalnica Adriatic iz Kopra,** spremljale prireditve tako na Kredarici kot na samem vrhu. Osrednja pa bo, kot smo že navedli, pred hotelom Šport na Pokljuki in ne več pri vojašnici, kot je bila doslej navada. Pohoda se bodo udeležili tudi člani gorske reševalne službe. Skrbeli bodo za varnost in red med samim pohodom, za kar se jim vnaprej zahvaljujemo.

Srečno pot in varno vrnitev na letošnjem pohodu!
Jože Čurin

Kje so tradicije naše NOB?

Borke in borci XI. SNOUB Miloša Zidanška in Pohorskega odreda se pridružujemo izjavi, s katero so Izvršni odbor ZZB NOV Slovenije in slovenski generali obsodili oboroženo akcijo JA proti slovenskemu narodu in suverenosti države Slovenije.

Naše obžalovanje in obsodba tega napada je še posebej vspodbujena s tem, da je v akcijah z orožjem in tanki sodelovala tudi enota JA iz Maribora, ki naj bi razvijala in gojila tradicije naše brigade.

Takšno njeno ravnanje je v grobem nasprotju z ideali, za katere smo se borili in nima nič skupnega s pozitivnimi tradicijami, ki naj bi jih enota JA v Mariboru razvijala po naši slovenski partizanski brigadi.

Maribor, 11. julija 1991
Odbor XI. SNOUB Miloš Zidanšek in Pohorskega odreda

zaman iskali tako na federalni kot na ožje srbski ravni relevantne sogovornike, ki bi bili na takšen dialog sploh pripravljeni. Grožnja vojne je še vedno nad nami in prav ta grožnja je v pravem pomenu podtikanje politike izvršenih dejstev.

A. J.

Kolobocija v srcih in glavah

Anahronistično, žalostno, vendar v skladu z nepresežno inercijo iz prejšnjih časov, je na uradniško mizo našega časopisa prispelo »prečiščeno« besedilo izjave zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije ob slavnostni seji (3. julija) v spomin in obeležje petdesetletnice vstaje narodov in narodnosti Jugoslavije.

V dneh, ki smo jih v Sloveniji preživljali s takšno grozo in muko, ki ju lahko povzroči le vojna, so nekateri borci na jugu države še našli voljo in čas za proslavljanje te petde-

setletnice.

Že res, da so v priložnostni izjavi opozorili na šikaniranja in blatenje narodnoosvobodilnega boja; niso pozabili pristaviti, da so se pošasti iz preteklosti spet zgrnile nad našo sedanost, kar je sicer res, vendar pa šele nadaljevanje te izjave kaže svojo pravo barvo:

»Jugoslavija se nahaja pred nevarnostjo pogubnega spopada in razpada, kar je posebej izraženo z enostransko odločitvijo skupščin republik Hrvaške in Slovenije

o razdruževanju, ki sta pripeljali do oboroženega napada na JLA v trenutku, ko je leta imela nalogo zaščititi meje Jugoslavije. Padle so tudi prve človeške žrtve. Te morajo biti zadnji opomin vsem za prevlado razuma in duha, strpnosti v razreševanju dramatične krize. Če smo pred petdesetimi leti našli pot, v kateri smo skupaj prispeli do svobode, potem moramo in moramo tudi danes storiti tako. Pozivamo vse državne in politične dejavnike v državi, vse narode, narodnosti in državljane Jugoslavije, da takoj ustavijo in trajno onemogočijo vsako nadaljnje naraščanje sporov z odstopanjem od vseh enostranskih nasilnih akcij in politike dejstev, rešitev naših aktualnih problemov pa je treba najti izključno v miroljubnem, demokratičnem in strpnem dialogu.

Zlasti zadnje besede so enake tistim, ki jih slovenska politika, slovenski ljudje in z njimi slovenski borci ponavljajo že celo leto, ko so slovenski legitimni predstavniki

Žrtve agresije bodo uživale zakonsko varstvo

V dneh agresije na Slovenijo nismo beležili velikega števila smrtnih žrtev, zato pa je bilo tem več ranjenih in poškodovanih: med civilisti pa tudi med pripadniki TO, organov za notranje zadeve RS in zvezne armade. Ministrstvo za vprašanja borcev in vojaških invalidov že pripravlja ustrezne zakonske podlage, po katerih bodo lahko vsi, ki so utrpeli izgubo svojcev (ožji sorodniki) in tisti, ki so postali invalidi, urejali svoje pravice po črki zakona. Takšna navodila in razlage so že prejeli vsi občinski upravni organi po vsej Sloveniji, čeravno je treba zakonodajo še – v najkrajšem možnem času – dopolniti. Tudi izvršni odbor Republiškega odbora Zveze združenj borcev Slovenije je podprl takšno hitro prizadevanja pristojnega ministrstva in se zavzel za statusno izenačitev v sedanji vojaški agresiji prizadetih ljudi na območju Slovenije z vojaškimi oziroma civilnimi žrtvami vojne.

Preživeli borci 1. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Toneta Tomšiča, zbrani na dan 49. obletnice ustanovitve brigade, se pridružujemo izjavi upokojenih slovenskih generalov. Obsojamo agresijo Jugoslovanske armade na svobodo in neodvisnost Republike Slovenije, zahtevamo umik te armade s slovenskega ozemlja in povračilo vojne škode.

Nasprotujemo tudi povičevanju domobranstva, ki je bilo v službi nemške SS, oživljanju belogardistične ideologije, zlasti pa ustanovitvi Nove slovenske zaveze. Zahtevamo, da se pobudnika tega revanšističnega društva Antona Drobniča odpokliče s položaja javnega tožilca Republike Slovenije.

Prav tako zahtevamo odstranitev spomenika belogardistu in domobrancu Francetu Balantiču, ki je bil postavljen v Grahovem na obletnico uničenja omenjene nemško-domobranske postojanke.

Borci 1. SNOUB Toneta Tomšiča

TV-15

Časopis borcev NOB

Ustanovitelj in izdajatelj: RO ZZB NOV Slovenije

Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dvorčakova 12, tel. 327-780

Delavci v uredništvu: **Roman Zupan** (glavni in odgovorni urednik), **Ziva Drole**, **Bojana Žokalj-Jesih**, **Bojan Kuntarič**, **Milenko Strašek** (novinarji – uredniki rubrik), **Miranda Pleničar** (lektor-redaktor), **Janez Herle** (tehnični urednik) in **Mara Okorn** (tajnica uredništva).

Predsednica časopisnega sveta: **Ela Urih-Atena**

Žiro račun: **50100-678-45473 RO ZZB NOV Slovenije (za TV-15).**

Tiskarna: DP »Delo« – Tisk časopisov in revij, p. o.

TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.